

# Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА  
3 1932 г.

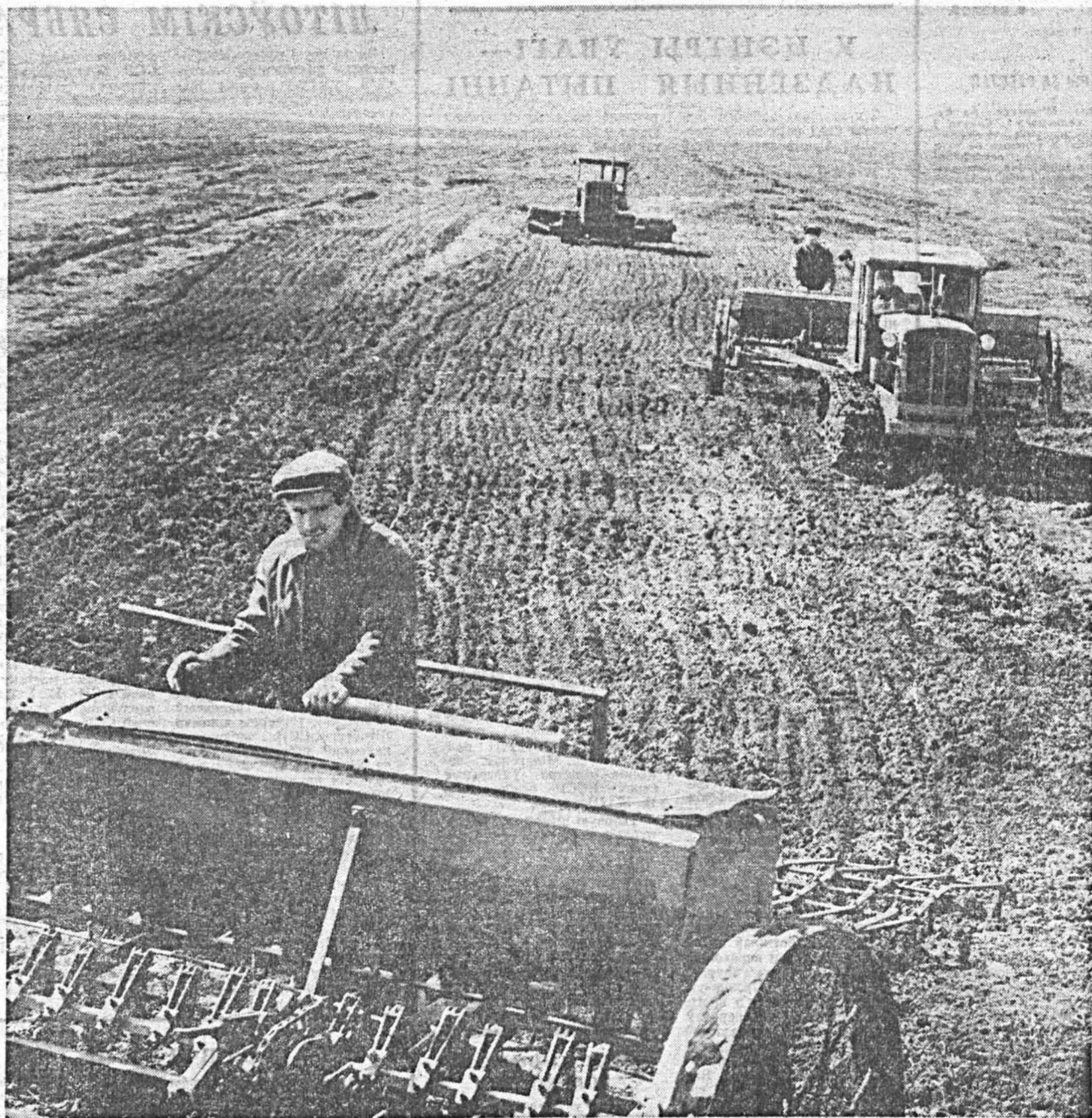
ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 14 (2696)

ПЯТНІЦА, 5 красавіка 1974 года.

Цана 8 кап.

## ВЯСНА ЧАЦВЁРТАГА, ВЫЗНАЧАЛЬНАГА



Яна сёлета, як ніколі, ранняя — вясна чацвёртага, вызначальнага года пяцігодкі. Дружна працуюць у полі хлебаробы, змагаючыся за «вялікі беларускі каравай», які яны абавязаліся вырасціць. У іх шчырай рупнасці — най-

вялікшая ў сваім значэнні паэзія. Натхнёная паэзія працы...

На здымку, змешчаным на гэтай старонцы, вы бачыце, як вядзецца сляба ў калгасе «1-ае Мая» Валожынскага раёна.

Фота А. НИКАЛАЕВА. (ВЕЛТА).

# НАСУСТРАЧ ВЫБРАМ У ВЯРХОЎНЫ САВЕТ СССР

## ДАКЛАДЫ І ГУТАРНІ

Мад уваходам у дом культуры калгаса «XVIII парт'езд» Быхаўскага раёна запалымі ідэямі шчыльна — «Агітпункт». І хоць час у хлебабароў гарачы, ідэя сьлёба — людзі ахвотна прыходзяць сюды вечарамі.

На перыяд выбарчай кампаніі ў агітпункце складзены п'яць масава-палітычных работ. «Стоя даведан» аднама выбаршчыню на ўсе пытанні, якія яго цікавяць.

Да выбараў у вышэйшы орган дзяржаўнай улады нашай краіны калгасная агітбрыгада «Дняпро» старанна рыхтуе новую канцэртную праграму.

Агітатары і палітінфарматары наладзілі цыкл гутарак і дакладаў. Яны расказваюць выбаршчыням аб самым дэмакратычным у свеце дзяржаўным ладзе, аб перавагах савецкай выбарчай сістэмы. У бібліятэцы арганізавана тэматычная выстаўка літаратуры.

Я. КАЗЛОУ.

Быхаўскі раён.

## АГИТАТОРЫ ЗА РАБОТАЙ

У вёсцы Міжлесце на будынку сельскага Савета і праўлення калгаса, у чырвоных нутках, а таксама ва ўсіх брыгадах гэтай гаспадаркі вывешаны малюнікі аформленыя наглядныя афіцэры, якія паведамляюць аб дні выбараў у Вярхоўны Савет СССР.

Днямі адбыўся сход агітатараў. Яны замацаваны за ўсімі населенымі пунктамі для правядзення агітацыйна-масвай работы. Вызначана тэматыка іх выступленняў і гутарак.

У калгасе «Чырвоны сцяг» праведзен семінар сакратараў партыйных арганізацый усіх калгасаў і дзяржгасаў Бярэзінскага раёна. Вопытам афармлення правабарчай нагляднай агітацыі і правядзення агітацыйна-масвай работы з удзелам ініцыятыўнага пад'ядуся кіраўнік агітпункту калгаса «Чырвоны сцяг» дырэктар мясцовай сярэдняй школы Міхалей Сіліч.

Я. КОЛЬСКИ.

# У з'езд Саюза кампазітараў СССР

З пачуццём вялікай адказнасці за лёс мастацтва, за развіццё духоўнай культуры народа прыбылі ў Маскву дэлегаты V з'езда Саюза кампазітараў СССР. Яго ўрачыста адкрылі адбылося 2 красавіка ў Вялікім Крамлёўскім палацы.

Апладысментамі сустрэлі прысутныя таварышы К. Т. Мазурава, М. А. Сулава, П. Н. Дземічэва, М. С. Саломеява. Разам з імі ў прэзідыуме — вядомыя савецкія музыканты, партыйныя і дзяржаўныя дзеячы, кіраўнікі творчых саюзаў, прадстаўнікі грамадскай сталіцы.

Уступным словам з'езд адкрыў Герой Сацыялістычнай Працы кампазітар Д. Д. Шахтаковіч.

З вялікім патхненнем быў выбраны ганаровы прэзідыум з'езда ў саставе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Я. І. Брэжневым.

Выбраны рабочыя органы з'езда. Зацверджаны парадак дня.

Са справаздачным дакладам праўлення Саюза кампазітараў

СССР выступіў першы сакратар праўлення Ц. М. Хрэнінаў.

Дэлегаты і госці з'езда заслухалі даклад цэнтральнай рэвізійнай камісіі, з яким выступіў яе старшыня Ю. М. Аляксандраў.

Затым на з'ездзе пачалася спрэчка па дакладах.

Тварыць для народа, даваць творчы, сугучны нашаму гераічнаму жыццю, актыўна садзейнічаць развіццю музычнай культуры — аб гэтых і іншых праблемах гаварылі на з'ездзе А. Пятроў (Ленінград), А. Пахмутава (Масква), С. Тулікаў (Масква), А. Штагарэнка (Кіеў), Р. Шырма (Мінск), Р. Шчадрын (Масква), Г. Арджанікідзе (Тбілісі), Е. Рахмандыёў (Алма-Ата), Г. Раман (Рыга), Э. Мірзаян (Ерэван), Е. Святланаў (Масква), Ю. Келдыш (Масква), першы сакратар праўлення Саюза архітэктараў СССР А. Арлоў і іншыя.

4 красавіка V з'езд Саюза кампазітараў СССР працягваў работу.

ТАСС.

# У ЦЭНТРЫ ЎВАГІ— НАДЗЁННЫЯ ПЫТАННІ

2 красавіка адбыўся адкрыты сход партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР.

З інфармацыяй «Аб падрыхтоўцы да выбараў у Вярхоўны Савет СССР» выступіў сакратар партбюро А. Марціновіч. Ён звародзіў увагу на тых важных задачах, якія ставяць перад кожным камуністам, кожным пісьменнікам у сувязі з выбарчай кампаніяй. Пісьменнікі закліканы прыняць самы шырокі ўдзел у агітацыйна-масвай і выхавальнай рабоце сярод працоўных, сустрэць дзень выбараў новымі дасягненнямі ў творчасці.

Аб тым, як штодзённік «Літаратура і мастацтва» ўключыўся ў выбарчую кампанію і яшчэ далей ас-

вятляць на сваіх старонках удзел у ёй пісьменніцкай арганізацыі, расказаў галоўны рэдактар газеты Хв. Жычка.

На сходзе была заслухана таксама справаздача старшыні секцыі дзіцячай літаратуры П. Кавалёва аб рабоце секцыі.

У спрэчках па дакладу выступілі пісьменнікі В. Вітка, А. Якімовіч, Я. Скрыган, К. Кірзэнка, А. Шашкоў, У. Юрэвіч, А. Дзержынскі, М. Лужанін, С. Грахоўскі, А. Марціновіч. Яны адзначылі як станоўчыя бакі дзейнасці секцыі дзіцячай літаратуры, так і некаторыя недахопы ў яе рабоце.

Па абмеркаваных пытаннях сход прыняў адпаведныя рашэнні.

прадстаўніка Савецкай Арміі аб прысуджэнні ўзнагарод іншым калектывам, а таксама аб узнагароджанні камандуючым ЧВВА вялікай групы дзяцячых і культуры, якія ўнеслі свой значны ўклад у ваенна-шэфскую работу, граматамі і каштоўнымі падарункамі.

Сардэчна віталі шэфаў і паведамілі аб узнагароджанні шматлікіх калектываў намеснік начальніка палітдзелу Чырванасцяжнай заходняй пагранічнай акругі палкоўнік Г. Т. Мілаванав, намеснік міністра ўнутраных спраў БССР генерал-маёр В. М. Шкундзіч.

Творчую інтэлігенцыю рэспублікі сардэчна віталі воіны.

Ад імя работнікаў культуры і мастацтва Беларускай ССР прысутных на вечары воінаў горада вітала народная артыстка БССР З. І. Браварская.

Удзельнікі вечара ў заключэнне глядзелі канцэрт майстроў мастацтваў БССР і воінаў Мінскага гарнізона.

## ПАМЯЦІ КАМПАЗИТАРА І ПЕДАГОГА

З мэтай увекавечання памяці народнага артыста БССР мастацтва кіраўніка Дзяржаўнага народнага аркестра БССР І. І. Жыновіча Савет Міністраў рэспублікі паставіў прысвоіць яго імя Дзяржаўнаму народнаму аркестру БССР. На доме, у якім у апошнія гады жыў выдатны дырыжор і кампазітар, будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

БЕЛТА.

# ВЯЛІКІ ПОСПЕХ ВЫСТАЎКІ

Яркімі фарбамі брацкай Літвы сустракаюць наведвальнікаў зальскага Палаца мастацтваў. Больш як тысячэ работ трыхсот мастакоў скульптараў, графікаў, майстроў паліграфіі і прыкладнога мастацтва расказваюць аб прыгажосці і багаццях блакітнага прыёманскага краю, яго мінулым і сучасным, аб выдатных людзях — стваральніках усяго, чым славіцца савецкая зямля. Выстаўка выяўленчага мастацтва і кнігі Літоўскай ССР карыстаецца вялікім поспехам у мінчан.

29 сакавіка выстаўку наведвалі таварышы П. М. Машэраў, Ц. Я. Кісялёў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, М. Н. Ползаў, А. А. Смірноў, У. І. Падрэз, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. Ф. Клімаў, намеснік Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР Ю. Б. Колкалаў, міністр культуры рэспублікі Ю. М. Міхневіч. У аглядзе экспазіцыі ўдзельнічалі Старшы-

ня Вярхоўнага Савета Літоўскай ССР, сакратар ЦК Кампартыі Літвы А. Баркаўскас, загадчык аддзела культуры ЦК КП Літвы С. Шыміус, міністр культуры Літоўскай ССР Л. Шлэціс.

Кіраўнікі Кампартыі і ўрада Беларусі азнаёміліся з творамі літоўскіх майстроў пэндзля і разца, кнігамі, мастацкай керамікай, вырабамі са шкла, скуры, янтару. Таварыш П. М. Машэраў сардэчна гутарыў з майстрамі выяўленчага мастацтва брацкай Савецкай Літвы, пажадаў ім новых творчых поспехаў.

Пасля агляду экспазіцыі П. М. Машэраў зрабіў запіс у кнізе ганаровых наведвальнікаў выстаўкі. Ён адзначыў вялікі ўклад, які ўносяць літоўскія майстры пэндзля і разца ў скарбніцу шматнацыянальнай савецкай культуры, пажадаў таленавітому працоўнаму народу брацкай Савецкай Літвы далейшых дасягненняў у будаўніцтве камунізма.

БЕЛТА.

# УЗНАГАРОДЫ ЛІТОЎСКИМ СЯБРАМ

За плённую работу па прапагандзе дасягненняў літоўскай культуры сярод працоўных Беларусі і ў сувязі з паспяховым правядзеннем Дзён культуры Літоўскай ССР у Беларусі Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР вялікую групу ўдзельнікаў Дзён культуры Савецкай Літвы ў Беларусі, а таксама мастацкія калектывы, творчыя саюзы і ўстановы культуры Літоўскай ССР.

Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны: Міністэрства культуры Літоўскай ССР, Саюз пісьменнікаў Літоўскай ССР, Саюз кампазітараў Літоўскай ССР, Саюз кінематографістаў Літоўскай ССР, Саюз мастакоў Літоўскай ССР, Дзяржаўная філармонія Літоўскай ССР, Літоўская кінастудыя, Палац народнага мастацтва Літоўскай ССР, Дзяржаўны акадэмічны заслужаны народны ансамбль песні і танца Літоўскай ССР «Летува», Дзяржаўны аркестр духавых інструментаў «Трымітас», Дзяржаўны акадэмічны оркестр Працоўнага Чырвонага Сцяга тэатр оперы і балета Літоўскай ССР, сімфанічны аркестр Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР, Каўнаскі дзяржаўны хор, заслужаны калектыву рэспублікі, Камерны аркестр Літоўскай ССР, заслужаны калектыву рэспублікі, лаўрэат міжнародных конкурсаў Літоўскі квартэт, вакальна-інструментальны ансамбль Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР «Эстрадныя мелодыі», вакальна-інструментальны ансамбль Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР «Нерыя», вакальна-інструментальны ансамбль Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР «Агні Нёмана», лаўрэат міжнароднага конкурсу, ансамбль народных інструментаў «Сутарціне», ансамбль Дзяржаўнага камітэта па тэлебачанню і

радыёвяшчанню Літоўскай ССР «Армоніка», лаўрэат міжнароднага конкурсу Вільнюскай квартэт, узорная сельская капэла Тракайскага раёна Літоўскай ССР «Гальве», і іншыя калектывы.

Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР узнагароджаны 53 удзельнікі Дзён культуры Савецкай Літвы ў Беларусі, Граматай Вярхоўнага Савета БССР — 20 чалавек.

29 сакавіка намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, І. Ф. Клімаў урочыў Ганаровыя граматы і Граматы Вярхоўнага Савета БССР вялікай групе ўдзельнікаў Дзён культуры Савецкай Літвы ў Беларусі.

Ганаровыя граматы і Граматы Вярхоўнага Савета Беларускай ССР уручаны сакратару ЦК КП Літвы А. С. Барнаўскасу, намесніку Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Ю. Дзіржынскай, міністру культуры Літоўскай ССР Л. К. Шлэцісу, загадчыку аддзела культуры ЦК КП Літвы С. А. Шыміусу, намесніку старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Літоўскай ССР А. М. Малдонісу, заслужанаму дзеячу культуры, лаўрэату Ленінскай прэміі, скульптару Г. А. Іякубонісу, народнаму мастаку Літоўскай ССР Н. І. Пятрулісу, заслужанаму артысту Літоўскай ССР, мастацкаму кіраўніку Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР Р. А. Жыгайціс і іншым.

І. Ф. Клімаў цёпла павітаваў узнагароджаных з высокімі ўзнагародамі і пажадаў ім далейшых творчых поспехаў у рабоце.

На цырымоніі ўзнагароджання прысутнічалі сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Маўцалёў, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

БЕЛТА.

## ВІНШУЕМ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР народная артыстка РСФСР прафесар Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Вера Паўлаўна Рэдліх за заслугі ў галіне савецкага тэатральнага мастацтва, плённую педагогічную дзейнасць і ў сувязі з васьмідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў.

За заслугі ў развіцці беларускага выяўленчага мастацтва і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў мастака Софію Дзмітрыеву Лі Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

# ШЭФСТВА ШЫРЫЦА

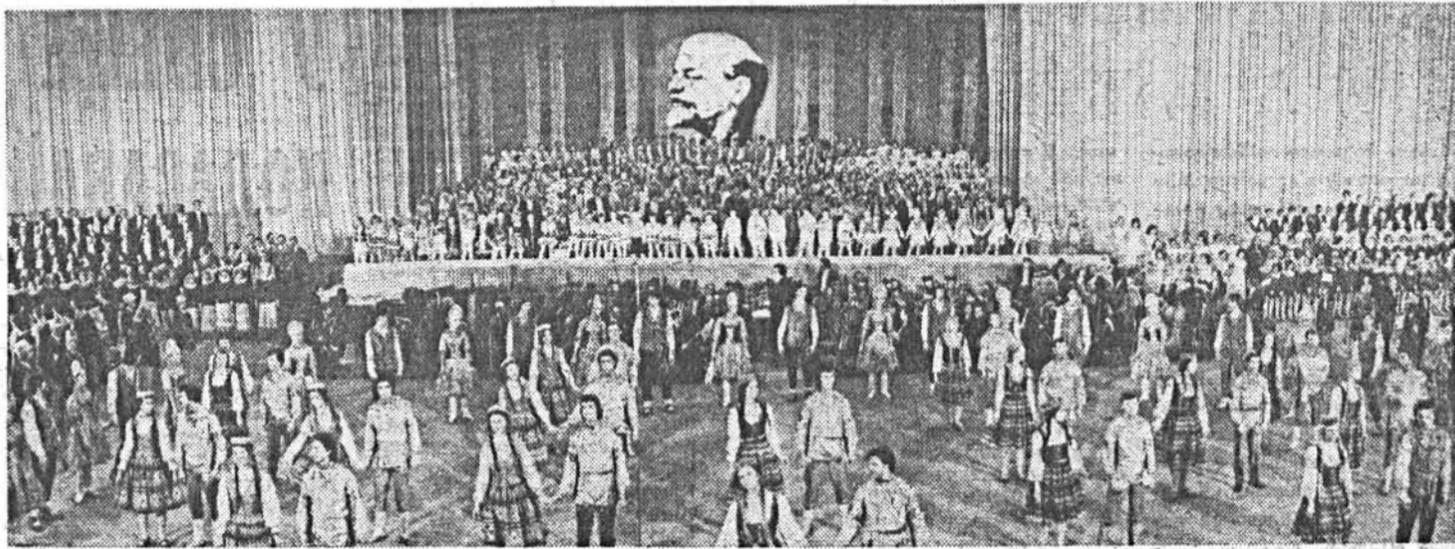
Шмат цікавага і важнага аб ваенна-патрыятычным выхаванні моладзі на рэвалюцыйных і баявых традыцыях нашага народа пачулі ўдзельнікі вечара, прысвечанага падвядзенню вынікаў шэфства работнікаў культуры над Узброенымі Сіламі СССР. Вечар, арганізаваны Беларуска-рэспубліканскім камітэтам прафсаюза работнікаў культуры, Міністэрствам культуры БССР, палітупраўленнем Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, палітдзелам Чырванасцяжнай заходняй пагранічнай акругі, Міністэрствам унутраных спраў БССР, адбыўся дзень у Мінску ў акруговым Доме афіцэраў. Кароткім уступным словам адкрыў яго старшыня БРК прафсаюза работнікаў культуры Л. Ф. Паміла.

З даклада старшыні Беларускай рэспубліканскай ваенна-шэфскай камісіі, заслужанага настаўніка БССР І. Т. Германа, прысутныя даведаліся аб тым, якую вялікую культурна-шэфскую работу ў вайсковых часцях і падраздзяленнях Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, у атрадах і на пагранічных заставах Чырванасцяжнай заходняй пагранічнай акругі, сярод асабовага складу падраздзяленняў Міністэрства ўнутраных спраў БССР праводзяць пісьменнікі і журналісты, мастакі і кінематографісты, музыканты і артысты, вучоныя і архітэктары, ра-

ботнікі культуры рэспублікі. Яны з'яўляюцца частымі гасцямі ў воінаў, якія з радасцю прыходзяць на сустрэчы з імі. Ленцы і даклады дзяцячых культуры і мастацтва, літаратурныя вечары, раішнікі сталі рэгулярнымі з'явамі вялікага культурнага значэння, якія добра спрыяюць ваенна-патрыятычнаму выхаванню і павышэнню эстэтычнага ўзроўню воінаў. Летась у рэспубліцы праведзена каля васьмідзесяці тысяч розных ваенна-шэфскіх мерапрыемстваў.

Вялікую падзяку шэфам ад імя савецкіх воінаў выказаў член Ваеннага савета, начальнік палітупраўлення ЧВВА генерал-лейтэнант А. В. Дзебалюк. Ён паведаміў, што Беларускаму рэспубліканскаму камітэту прафсаюза работнікаў культуры прысуджан пераходны Чырвоны сцяг Саюза журналістаў СССР. Прэзідыум ВРК па ўзгадненню з палітупраўленнем ЧВВА перадаў сцяг Саюзу журналістаў БССР. Кубак Міністэрства абароны СССР удастоен Саюзу пісьменнікаў БССР. Яго А. В. Дзебалюк уручыў сакратару партбюро Саюза пісьменнікаў БССР А. Н. Марціновічу. Саюз архітэктараў СССР прысудзіў свой кубак Саюзу архітэктараў БССР. Пераходны Чырвоны сцяг ЧВВА заваяваў калектыву Белдзяржфілармоніі.

З задавальненнем сустрэлі прысутныя паведамленне



Вялікім канцэртам дружбы ў Мінскім Палацы спорту завяршыліся Дні культуры Літоўскай ССР у Беларусі. Фота Л. ПАНКОВІЧА.

**Д**ЗЕСЯЦЬ ДЗЕН па беларускіх гарадах і вёсках урачыста крочыла свята культуры брацкай Літвы. Дзесяць дзен літоўскія майстры мастацтваў шчодро дарылі беларускім глядачам сваё творчае натхненне і высокае майстэрства.

Трактарабудульнікі Мінска і энергетыкі Новалукомля, тэкстыльшчыкі Оршы і нафтавікі Рэчыцы, чыгуначнікі Гомеля і хімікі Салігорска, хлеббаробы Віцебска і пагранічнікі Брэста — увесь беларускі народ сардэчна, па-брацку сустракаў пасланцоў янтарнага краю.

Заклучны дзень свята дружбы і брацтва адбыўся 29 сакавіка. Вечарам у расквіцены флагамі і лозунгамі Палац спорту сабраліся тысячы мінчан, прыбылі прадстаўнікі ўсіх абласцей рэспублікі, вядомыя майстры літаратуры і мастацтва, дзеячы культуры, вучоныя.

На ўрачыстым вечары прысутнічаюць таварышы П. М. Машараў, Ц. Я. Кіслаў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, М. Н. Палазаў, А. А. Смірноў, У. І. Падрэз, І. М. Трацяк, Старшыня Вярхоўнага Савета БССР І. П. Шамкін, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Ф. Клімаў, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Б. Колакалаў, Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцэлеў, кіраўнікі творчых саюзаў.

Разам з імі ў ложы знаходзяцца першы сакратар ЦК Кампартыі Літвы П. Грышкавічус, Старшыня Вярхоўнага Савета Літоўскай ССР, сакратар ЦК Кампартыі Літвы А. Баркаўскас, намеснік Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Дзіржінскайтэ, загадчык аддзела культуры ЦК КП Літвы С. Шымкус, сакратар Клайпедскага гаркома КП Літвы А. Вайтэкунас, загадчык аддзела культуры Савета Міністраў Літоўскай ССР П. Дзікарас, бригадзір вільнюскай кандытарскай фабрыкі «Пяргале», Герой Сацыялістычнай Працы Л. Далгаполава, скульптар, лаўрэат Ленінскай прэміі Г. Іакубоніс, актрыса Каўнаскага драматычнага тэатра Д. Казрагітэ, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Літоўскай ССР, паэт А. Малдоніс, старшыня калгаса «Рэгужэс пірмойі» Ракішскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы П. Мілашэвічус і іншыя госці.

На сцэну падмаецца група работнікаў культуры Літоўскай і Беларускай ССР. Кароткай уступнай прамовай урачысты вечар адкрывае міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

Завяршаецца вялікае народнае свята — Дні культуры Савецкай Літвы ў Беларускай ССР, якія так шырока, натхнёна і ярка прайшлі па гарадах і вёсках нашай рэспублікі, — гаворыць ён. — Разнастайныя культурныя сувязі двух добрых суседзяў — беларускага і літоўскага народаў — афарбоўваюць у светлыя, сардэчныя таны і старонкі гісторыі, і сённяшні дзень абедзвюх рэспублік. Нашы будні і святы дэманструюць свету веліч новых маштабаў і новых якасцей, уласцівых ленінскай дружбе народаў Краіны Саветаў.

Культура, мастацтва выражаюць сабой дух народа, яго грамадзянска-сацыяльныя імкненні. Беларусь і Літва разам з усімі савецкімі рэспублікамі ідуць у адзінай калоне будаўніцкай камунізму. Самабытны голас нашых культур заклікае на і строіна ўліваецца ў чужоўнае шматгалоссе сацыялістычнай культуры народаў СССР.

Свята літоўскай культуры ў Беларусі супала са святам прыроды — пачаткам вясны. Яно супала з вялікім стартам усенароднай барацьбы за вялікае збожжа 1974 года — вызначальнага года пяцігодкі. Агляд літоўскай культуры на беларускай зямлі праходзіў, такім чынам, у абстаноўцы, калі з поўнай нагляднасцю выяўляецца, наколькі адпавядае наша мастацтва яго высокаму прызначэнню — несіці людзям радасць і натхненне, прыгажосць і святло нашых ідэалаў.

Свята, якое прайшло па ўсёй Беларусі, было не толькі выдатнай дэманстрацыяй натхнення і таленту нашых гасцей, іх высокай арганізатарскай і творчай культуры. Яно адкрыла нам новыя грані сардэчнага яднання, новай гарызонты ў нашай сумеснай рабоце па далейшаму развіццю і ўздыму сацыялістычнай культуры абедзвюх рэспублік.

І мы ад усяго сэрца, падкрэслівае Ю. М. Міхневіч, жадаем нашым дарагім гасцям, нашым добрым суседзям — пасланцам Савецкай Літвы — натхнёнай творчай працы, шчасця і радасці, новых высокіх поспехаў на карысць народа, на славу нашай шматнацыянальнай Савецкай Радзімы.

Братэрскі паклон вам і вялікае дзякуй, дарагія літоўскія сябры!

# ДАРОГАЙ ДРУЖБЫ І БРАТЭРСТВА

## ЗАКРЫЦЦЕ ДЗЕН КУЛЬТУРЫ САВЕЦКАЙ ЛІТОВСЬКАЇ ССР У БЕЛАРУСКАЙ ССР

Няхай квітнее сардэчная дружба савецкіх народаў-брацоў! Да мікрафона падыходзіць міністр культуры Літоўскай ССР Л. Шэпеліс.

— У дзень адкрыцця свята мы гаварылі, што прыбылі да вас не толькі паказаць сваю культуру, раскажаць аб сваёй рэспубліцы, але і лепш пазнаёміцца з вамі, глыбей пазнаць вашу жыццё і мастацтва, дасягненні рэспублікі, — сказаў ён. — Такую магчымасць вы нам прадаставілі, і за гэта вам вялікае дзякуй, вялікае літоўскае каху.

Дзе б мы ні былі — усюды адчувалі велізарны творчы ўздым, высокі напал усенароднай барацьбы за выкананне рашэнняў XXIV з'езда КПСС і заданняў дзевяці пяцігодкі. Кожны з нас адчуў, як шмат даюць нашы штодзённыя сувязі, шырока разгорнутае сацыялістычнае слаборніцтва, дагавор аб якім быў урачыста падпісаны прадстаўнікамі нашых рэспублік.

Прыемна было яшчэ раз адчуць, што ў Беларусі добра ведаюць справы і планы нашай рэспублікі, пачуць добрыя словы аб некаторых нашых дасягненнях у галіне эканомікі і культуры. Усе добрыя пачуцці, водгукі і увагу да нас мы адносім да ўсіх рабочых, калгас-

нікаў, інтэлігенцыі Савецкай Літвы.

З імем Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, з ленінскай ідэяльнай палітыкай звязаны ўсе нашы заваяванні, усе дасягненні ў галіне эканомікі, культуры, навукі, павышэння дабрабыту народа. Дружба народаў, як указаў у сваім дакладзе «Аб 50-годдзі Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў, — наш неадзіны здабытак, адна з самых значных і самых дарагіх сэрцу кожнага савецкага чалавека заваяў сацыялізма. І гэту дружбу мы, савецкія людзі, будзем заўсёды берэжчы, як зрэнку вока.

Мы сардэчна дзякуем Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета і Савету Міністраў БССР за прадастаўленую магчымасць правядзення Дзён культуры Савецкай Літвы. Мы рады, што ўсе падзеі Дзён культуры выклікалі вялікую цікавасць беларускай грамадскасці.

Мы глыбока ўдзячныя дзеячам культуры, мастацтва, літаратуры Савецкай Беларусі, усім, хто разам з намі быў на сцэнах, канцэртных пляцоўках, усім, хто садзейнічаў паспяховаму правядзенню гэтага свята.

Няхай пад ленінскім сцягам яшчэ ярчэй расцвітае вялікая брацкая дружба савецкіх народаў!

Няхай мацнее наша вялікая сацыялістычная Радзіма — мая міру, прагрэсу і шчасця людзей!

Няхай жыве Камуністычная партыя Савецкага Саюза, якая вядзе нас да перамогі камунізма!

...У зале гучаць пазыўныя Літоўскага і Беларускага радыё. Пачынаецца вялікі канцэрт дружбы. Яго праграма аб'яднана дэвізам: «Там, дзе Нёман цячэ». Серабрыста-блакітнай стужкай звязвае ён разам зямлі і лёс дзвюх рэспублік-сясцёр.

Загараецца белы экран, запрашаючы глядачоў у захопляючае падарожжа па старажытнаму і вечна юнаму Вільнюсу, — па яго плошчах і праспектах, у цэкі яго заводаў і фабрык, у навуковыя лэбараторыі і залы музеяў.

Але вось тухне экран, і, як лейтматыў, як музычны працяг знаёмства з горадам і рэспублікай, урачыста гучыць песня Б. Дварыёнаса на словы Э. Межэлайціса «Дзе Нямунас цячэ». Яе выконваюць лепшыя калектывы Літвы — Каўнаскае дзяржаўнае хор і заслужаны калектыв Літоўскай ССР мужчынскі хор «Варпас». Дыржы-

руе народны артыст Літоўскай ССР К. Кавецкас.

Змаўкае песня на літоўскай мове і тут жа гучыць на беларускай: «Ой, Нёман, і песня і слава...». Хор акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР і хор Беларускага радыё і тэлебачання спяваюць песню Н. Сакалаўскага на словы А. Астрэйкі «Нёман». Ля дыржорскага пульта — народны артыст Савецкага Саюза Р. Р. Шырма.

«Здесь каждый камень Ленину знает по толоту первых октябрьских атак», — гаворыць паэт. Сёння ў сэрцы беларуса і літоўца, рускага і ўзбека, у сэрцах мільянаў і мільянаў людзей усяго свету неадзімы вобраз Ільіча.

Ленин — это весны цветенье, Ленин — это победный клич. Славься в веках — Ленин, Наш дорогой Ильич!

Лепшыя харавыя калектывы Літвы і Беларусі, вядучыя салісты Беларускай і літоўскай тэатраў спяваюць «Песню аб Леніне» А. Холмінава на словы Ю. Камянецкага.

На берагах Нёмана падняліся юныя парасткі наследнікаў і прадаўжальнікаў справы бацькоў і дзядоў, якія перанялі ад іх святую веру ў светлую будучыню, вернасць высокім ідэалам, мэтанакіраванасць і таленавітасць. Гэта пераканаўча пацвердзіла наступнае аддзяленне канцэрта, якое названа «Юнацтва Нямунаса».

Глядачы пачулі чароўныя гукі скрыпкі ў руках дванаццацігадовай Аўшры Русыцкайтэ — вучыцы Вільнюскай сярэдняй школы мастацтваў імя М. К. Чурлёнкіса, лаўрэата міжнароднага конкурсу скрыпачоў; убачылі пакараючае непасрэднасцю і зайдоросным майстэрствам выступленне маленькіх танцораў з народнага калектыву «Равеснік» Палаца культуры Белсаўпрофа і юных музыкантаў — выхаванцаў Вільнюскай сярэдняй школы мастацтваў імя М. К. Чурлёнкіса, Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі і спецыяльнай музычнай школы пры Белдзяржкансерваторыі.

Праграма канцэрта вялікая і насычаная. Узорны хор дзяўчынак «Ліпейціс» змяняе на сцэне народная артыстка рэспублікі С. Данілюк; мужчынскі хор «Варпас» — дзяржаўны народны аркестр БССР, жаночая група балета акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, вакальны квартэт «Купалінка» і жаночая група хору Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі. У яноч дружбы і брацтва ўплываюцца ўсё новыя і новыя мелодыі і фарбы.

На экране — спаленая, параная зямля. За гэту зямлю, за Радзіму і свабоду ладымаюцца ў атаку савецкія людзі розных нацыянальнасцей, якія ідуць да адзінай мэты — перамогі. І як наказ будучым пакаленням мацаваць загартаваную ў агонь барацьбе дружбу, гучаць радкі салдата і паэта П. Шырвіса, якія чытае заслужаны дзеяч мастацтваў Літоўскай ССР Н. Трусаў.

Мінула маўчання. Гул званоў Хатыні. Іх рэха — у сэрцы кожнага, у святой памяці загінуўшых, у песні, што спяваюць партызаны ў яркім полымі кастра. «Лясную песню» У. Алоўнікава на словы А. Русака выконвае вялікі зводны мужчынскі хор.

Гімнам мужнасці герояў брэста гучыць пад сцягамі залы ў выкананні лаўрэата ўсесаюзнага конкурсу А. Падзіскага песня «Калі б камень маглі гаварыць» І. Лучанка. Яе змяняе «Песня аб Радзіме» С. Тулікава на словы Ю. Палухіна. Спяваюць харавыя калектывы Літвы і Беларусі, салісты — заслужаны артыст Літоўскай ССР Э. Канява, лаўрэат усесаюзнага конкурсу М. Зданевіч і Я. Пятроў.

Сваё натхнёнае мастацтва дораць глядачам Дзяржаўны ансамбль танца БССР, Дзяржаўны аркестр духавых інструментаў «Трымітас», салісты эстрады О. Валюкявічутэ, А. Леманас, В. Ракаўскайтэ, харэаграфічная група Мінскага трактарнага завода, танцавальнае пара міжнароднага класа Ю. і Ч. Нарвайшас.

Пачынаецца апошняе аддзяленне свята канцэрта — «Шчодрая зямля Нямунаса». З экрана ў залу ўрываецца напружаны рытм завода і будоўляў, імклівы тэмп нашых будняў. Яны ў віравых тэчках народнага ансамбля песні і танца «Нёман», у іскрыстых мелодыях сельскай капэлы «Гальве».

Сцэна расцвітае яркімі фарбамі вясны. Артысты ансамбля песні і танца Вільнюскага ўніверсітэта выконваюць вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Юнацтва».

Вялікая гучыць пераэрон Крамлёўскіх курантаў. Пражэктары высвечваюць у глыбіні сцэны партрэт У. І. Леніна. Шырока і раздолна льецца «Песня аб Радзіме» І. Дунаеўскага на словы В. Лебедзева-Кумача. Яе спяваюць усе ўдзельнікі канцэрта. І здаецца, што ляціць яна над усёй нашай краінай — ад берагоў янтарнай Балтыкі да сопака Далёкага Усходу, услаўляючы дружбу і брацтва ўсіх савецкіх народаў.

БЕЛТА.

# ДЭКАДА ПОЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Новым фільмам «Жамчужына ў кароне» ў кінатэатрах Мінска пачаўся шырокі паказ польскіх кінатэатраў у сувязі з Днямі культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў Савецкім Саюзе, якія адкрыліся 2 красавіка. На працягу дэкады на экраны кінатэатраў, палацаў культуры, клубу Беларусі будуць дэманстравацца лепшыя мастацкія стужкі вытворчасці студыі ПНР: «Попел і алмаз», «Колеры барацьбы», «Чырвоная рабіна», «Польскі альбом» і іншыя. Новыя дакументальныя і навукова-папулярныя фільмы раскажуча аб дасягненнях эканомікі і навуцы брацкай краіны.

Свята польскай культуры, прысвечанае 30-годдзю ПНР, пачало шэсце па гарадах і вёсках рэспублікі. Гледачоў чакаюць цікавыя сустрэчы з дзеячамі мастацтваў. На сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР у спектаклях «Чыо-Чыо-Сан» і «Аіда» выступіць салісты Вроцлаўскай оперы і балета Марыя Лукасік і Генрык Траяноўскі. Тыя, хто наведае ў гэтыя дні тэатр, прыме ўдзел у конкурсе «Польская музыка». Узнагарода пераможцу — павязка ў Польшчу. У акруговым Доме афіцэраў адбудзецца канцэрт эстраднай спявачкі Евы Дэмар-

чык. У зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі будзе гукаць музыка Шапэна, Бацэвіча, Лютаслаўскага і іншых кампазітараў. Яе выканаюць Беларуска-дзяржаўны сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам польскага дырыжора Эдзіслава Шостака і савецкі піяніст, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Станіслаў Нейгауз.

Вялікай падзеяй стане прыезд папулярнага ансамбля песні і танца «Мазоўшэ». Ён дасць канцэрты ў сталіцы рэспублікі і пасёлку Леніна, дзе 30 з лішнім гадоў назад прыняла баявое хрышчэнне першая польская дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі.

Успамінамі аб гераічнай сумеснай барацьбе брацкіх народаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў падзяляцца на сустрэчах і вечарах у Беларуска-дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны былыя воіны Савецкай Арміі — удзельнікі баёў пад Леніна, вызвалення Польшчы.

На прадпрыемствах ва ўстановах, інстытутах і школах, у калгасах і саўгасах рэспублікі адкрыюцца выставкі, адбудуцца лекцыі, даклады аб поспехах у развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі, культуры ПНР, пройдуць вечары, літаратурныя чытанні, канцэрты польскай музыкі.

БЕЛТА.

## НАД ВІСЛАЙ, НАД ОДРАЙ...

«Зорка Венера» — назва верша, які набыў абагульняючы сэнс. Так часам называем мы і ўсю паэзію Максіма Багдановіча. Цяпер можна смела сказаць, што яго зорка ўзышла над Віслай, над Одрай, над Балтыкай. У Лодзі выдадзены аднатомнік «Выбраныя вершы» ў перакладах на польскую мову Тадэвуша Хрусьцялеўскага, Яна Гушчы, Яна Капроўскага і Віктара Варашылскага. Складальнік зборніка, аўтар прадмовы і каментарыяў — вядомы прапагандыст Беларускай паэзіі ў Польскай Народнай Рэспубліцы Ян Гушча. Трэба заўважыць, што ўступны артыкул напісаны ім як літаратурнае эсэ, дзе дакладныя біяграфічныя звесткі перакрываюцца з экспрэсіўнымі ўражаннямі аўтара ад твораў М. Багдановіча, з характарыстыкай яго эстэтычных і грамадскіх



Інтэрэсаў. У кнізе, якую афармляла мастачка Барбара Паўлікоўская, змешчана семдзесят пяць твораў. Ад верша ў прозе «Музыка» (1907 г.) да незабытых строф, напісаных паэтам у Ялце за некалькі дзён перад смерцю, «У краіне светлай...» (1917 г.).

На здымку — вокладка аднатомніка М. Багдановіча на польскай мове.

## ПАЦВЯРДЖЭННЕ ТРАДЫЦЫІ

Цікавае да фальклору і літаратуры Беларусі заўсёды была ў Польшчы значнай. У наш час яна набывае ўсё большы маштаб, сведчаннем чаго з'яўляюцца шматлікія новыя пераклады. У канцы мінулага года ў варшаўскім выдавецтве «Народны кааператыў» дваццацітысячным тыражом выйшаў вялікі том беларускіх казак «Дзябальская скрыпка». Складальнік і перакладчык Аляксандр Баршчэўскі грунтаваўся на тэкстах шырока вядомага збору нашага фальклору «Люд беларускі» Міхала Федароўскага. У зборнік «Дзябальская скрыпка» увайшло больш за пўтараста казак, паданняў, анекдотаў і г. д. Кніга арыгінальна аформлена маста-

ком Марыянам Мураўскім. Дзяржаўны выдавецкі інстытут выпусціў зборнік апавяданняў Янкі Брыля «Свет далёкі і блізкі» ў перакладзе Э. Раеўскай. Як адзначаецца ў друку, гэта «проза, у якой побач з эпічнымі карцінамі многа месца адведзена лірычнаму роздуму».

Лодзінскае выдавецтва, якое наладзіла песныя сувязі з нашай «Мастацкай літаратурай», у гэтым годзе ўключыла ў свае планы пераклады «Выбраныя вершы» Максіма Танка, апавесці «Лонва» І. Пташнікава, «Хатынскай апавесці» А. Адамовіча. У 1975 годзе намечана выдаць збор рэпартажаў-успамінаў з часоў вайны «Я — з вогненнай вёскі» А. Адамовіча, Я. Брыля і У. Калесніка.

У ВАГУ даследчыкаў усё часцей прыцягвае праблема стылю, якая ставіцца і вырашаецца сёння ў шырокім плане. Стыль пісьменніка разглядаецца як сістэма поглядаў, як цэласнае, своеасаблівае, індывідуальна-непаўторнае спалучэнне разнастайных кампанентаў і сродкаў мастацкага ўзнаўлення рэчаіснасці.

Менавіта такі падыход мы бачым у кнізе Д. Гальмакова, якая прысвечана даследаванню праяўнай спадчыны Якуба Коласа. Хаця аўтар свядома абмежаваў сьле разглядаў стылю Коласа-празаіка, ён змог раскрыць шматграннасць і арыгінальнасць таленту гэтага выдатнага мастака слова, паказаў шляхі яго творчых пошукаў у сувязі з агульнымі працэсамі развіцця беларускай мастацкай прозы ў дакастрычніцкі і савецкі час.

Так, аналізуючы ў першым раздзеле манаграфіі стыль апавяданняў Я. Коласа дакастрычніцкага перыяду, аўтар прасочвае вытокі праяўнай творчасці пісьменніка, які знаходзіць у самой рэчаіснасці, у жыцці беларускага народа, яго вусна-паэтычнай творчасці, пераканаўча даказвае, што Колас у сваёй творчай практыцы абпіраўся на лепшыя здабыткі беларускай літаратуры XIX стагоддзя, а таксама на творчасць класікаў рускай літаратуры — А. Пушкіна, М. Гогаля, А. Чэхава, М. Горкага.

Станаўленне індывідуальнага стылю Я. Коласа раз-

Д. Гальмакоў. «Стыль прозы Якуба Коласа». Мінск, выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна, 1973.

# У СВЕЦЕ КОЛАСАВАЙ ПРОЗЫ

глядзецца ў сацыяльным, эстэтычным і нацыянальным аспектах, у сувязі з тымі грамадска-палітычнымі працэсамі, што адбываліся ў жыцці беларускага народа ў пачатку XX стагоддзя, з фарміраваннем ідэіна-мастацкага светапогляду самога пісьменніка-дэмакрата, змагара за шчасце народа. Важнейшым, вызначальным рысам стылю Я. Коласа, як слушна даводзіць Д. Гальмакоў, з'яўляюцца шматграннасць, тэндэнцыйнасць, актыўнае стаўленне да жыцця і адначасова аб'ектыўнасць у паказе рэальных фактаў і падзей, філасофічнасць, якая выступае не ў этыка-дыдактычных сентэнцыях, а ў надзвычайнай сэнсавай насычанасці мастацкага вобраза, скаці-цэнтраванасці думкі.

Аўтар паказвае, як гэты асноўны рыс стылю Коласа рэалізуюцца ў яго творчасці, як яны працягваюцца ў адлюстраванні пісьменнікам быту, прыроды, у стварэнні яркіх чалавечых характараў, выкарыстанні розных форм гумару і сатыры, у сюжэтна-кампазіцыйнай структуры апавяданняў.

У АУТАБІА ГРАФІІ, якая, на жаль, засталася незаканчанай, Міхась Васілёк так успамінае аб пачатку сваёй творчай дзейнасці: «Першыя надрукаваны ў Беларускай газеце ў Вільні мой верш быў прысвечаны таварышу, суседу Валодзію, сыну батрака...» Як кветачка восенню ў лесе ссыхае,

Галоўку схіліўшы на мох,  
Так сілы прапалі яго  
Завяў ён у лепшых гадах.  
Ён поўны лятуннаў быў  
Светлых аб шчасці,  
Бо долі дагэтуль не меў,  
Ды смерць падаспела, як  
Як траўну смасіла,  
А жыці так бедны хацеў...  
Верш гэты чамусьці ў  
кніжку выбранага аўтара,  
якая ідаўна папоўніла «Бібліятэку Беларускай паэзіі»,  
не ўвайшоў. А шнада, вядома,  
калі глядзець на гэты твор з патрабаванняў сённяшняга дня,  
няцяжка заўважыць, што верш яшчэ слабы.  
Але не варта забываць, што гэта быў пачатак, першыя парасткі маладога таленту, які расціў у былой Заходняй Беларусі.

М. Васілёк. «Вершы». «Бібліятэка Беларускай паэзіі». Мінск, «Мастацкая літаратура».

Уважлівы разгляд стылю ранніх апавяданняў Я. Коласа дае магчымасць аўтару манаграфіі зрабіць вывад, што дакастрычніцкая проза пісьменніка, нягледзячы на ўсе выдаткі станаўлення перыяду, «моцная сваёй народнасцю і дэмакратызмам, пропаведзю высокіх ідэалаў сацыяльнай справядлівасці і гуманізму... вызначаецца разам з тым высокай культурнай творчасцю, нясе ў сабе адзнакі яркай індывідуальнасці выдатнага мастака». Пры ўсім сваім самастойным ідэяна-эстэтычным значэнні дакастрычніцкая проза Якуба Коласа была своеасаблівай лабараторыяй, у якой выпрацоўваліся асноўныя прыярытэты яго мастацкага стылю і адначасова закладаўся трывалы падмурак для эпосы буйных жанраў — апавесці і рамана.

Стыль трылогіі «На ростанях», апавесці «На прасторах жыцця», «Адшчапенне», «Дрытва» даследуецца ў сувязі са станаўленнем і развіццём буйных жанраў у беларускай савецкай прозе. Аўтар прасочвае, як паступова стыль Коласа ўзбагачаўся новымі якасцямі, як гэтае ўзбагачэнне адбывалася шляхам мастацкага сінтэзу ўжо знойдзеных раней форм, вобразна-вылученчых сродкаў і новых, якіх патрабавала сама рэчаіснасць, новая тэматыка. У гэтым плане каштоўныя і трапныя назіранні зроблены над апавесцямі «На прасторах жыцця» і «Дрытва», якія з'явіліся важным этапам у эвалюцыі стылю Коласа-раманіста, значным крокам па-



Наўрад ці задумваўся тады аўтар, што з цягам часу ён зробіцца паэтам, любімым у народзе. Мабыць, не. Проста было неадольнае жаданне раскажаць аб пакутах прыгнечанага народа. А пакуты гэтыя яму, хлапчуку, які зусім нядаўна з бацькамі вярнуўся з эвакуацыі з горада Казлова (цяпер Мічурынск),

было часу, здавалася, каб толькі выказаць усё, што накіпела на душы». Так, і тады, і ў назнебішыя гады ён быў вельмі самакрытычны да ўсяго напісанага. Але радзілі ішлі да народа, яны будзілі ў ім светлую веру ў заўтраш-

## «ВЕСНАЎ СПЛЕЦЕНЫ

«былі асабліва балючымі. Пекальні гадоў назад ён бачыў іншае жыццё, вучыўся ў школе II ступені «Камуна», а цяпер «...пацямлі будзённыя, шэрыя дні ў роднай вёсцы Баброўні. Хлеб на сталае быў рэдкім госцем. Сёстры павілі ў кулакоў (якія не выязджалі ў Расію) нароў, авечак», а сам М. Васілёк разам з бацькам працаваў на чужым полі. Тады і з'явіліся шчырыя радкі прызнання: Не паэт я-о не, Нарадзіла мяне, Маю песню — пакута, нядоля. Я ўсяго — Васілёк, Лёс, відаць, назмарок Мые кінуў на сумнае поле. «Апрацоўваць вершы не

ні дзень. Вершы М. Васілёка ў дваццатая гады часта з'яўляюцца на старонках прагрэсіўных заходнебеларускіх выданняў. «Ой, не вечна...», «Прыйдзе зноў вясна...», «Эх, каб грошы...» — гэтыя і іншыя творы паэта гучалі аптымістычна. У іх адчуваўся бунтарскі голас лірычнага героя, які ўжо быў упэўнены, што «барацьбой здобудзем шчасце, — не спагды нам чакаць, сціраціна-бязрожай сумна ў полі выглядаць!» Шмат вершаў М. Васілёк паслаў у часопіс «Летапіс». У 1929 годзе быў выдадзены

## ДЛЯ ТЫХ, ХТО ЛЮБІЦЬ ПАЭЗІЮ



Гэты здымак зроблены на Крычэўскім намінаце выгавых паслуг. Як дарогі гасцей сустракалі рабочыя наміната паэты-песенніка Адама Русака і дыпламанта рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў Уладзіміра Будзьно. А. Русак і У. Будзьно выступілі таксама ў ГПТВ-112 і на заводзе гумавых вырабаў. Фота В. БЫСАВА і У. МІНКІНА.

# Міколу ХВЕДАРОВІЧУ — 70

7 красавіка паэту Міколу Хведаровічу спяўняцца 70 год. З гэтай нагоды прайсьце Саюза пісьменьнікаў БССР накіравава юбіляру прывітаньне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Мікалай Фёдаравіч! Мы, Вашы таварышы па перу, шчыра, ад усёго сэрца вітаем Вас у дзень Вашага слаўнага сямідзесяцігоддзя.

Амаль паўвека працуеце Вы на ніве нашай паэзіі, з'яўляецеся адным з лепшых і заслужаных старэйшых. Камсамолец 20-х гадоў, камсамольскі ваяка і журналіст — такі пачатак Вашай грамадскай біяграфіі, з якой непасрэдна звязаны і Вашы ўступленьне ў літаратуру, тэмы і вобразы Вашых першых твораў. Аб сацыяльнай скіраванасці і грамадзянскай баявасці Вашых першых ініцыявалаў ужэ іх назывы: «Настрой», «Рытмы і баявыя песні», «Тэмпы-кантрасты», «Вайна за мір».

Пафасу камсамольскай маладосці, сацыялістычнага пераўтварэння жыцця засталіся Вы верным і ў сваёй далейшай творчасці — жыццесцвярдальнай, баявой, паўнагучнай.

Шмат Вам зроблена і ў галіне мастацкага перакладу. Вы пераклалі на родную мову паэмы «Каўказскі палоннік», «Казна пра цара Салтана», «Бахчысарайскі фантаз» А. Пушкіна, «Віцязь у тыгравай шкурцы» Ш. Руставелі (разам з А. Званам), творы Ш. Пецэфі і іншых.

Творчую працу Вы паспяхова спалучаеце з актыўнай грамадскай дзейнасцю ў жыцці Саюза пісьменьнікаў, шмат падарожнічаеце па рэспубліцы і за яе межамі, часта сустракаецеся з чытачамі.

Жадаем Вам, шановны Мікалай Фёдаравіч, каб Вы і надалей былі такім жа творца і грамадска актыўным, жадаем шмат гадоў жыцця і шчасця».

Рэдакцыя штодзённіка «Лі-



трататура і мастацтва» далучаеца да гэтага віншавання і жадае Міколу Хведаровічу добрага здароўя, здзяйснення ўсіх творчых задум.

перад у мастацкім асэнсаванні новых з'яў жыцця, у росце эпічнай культуры коласаўскай прозы.

Варта адзначыць, што спроба аўтара паставіць у адзін рад з гэтымі творамі і апавесць «Адшчапенец» не дасягнула сваёй мэты. І вывад, што Я. Колас гэтым сваім творам «пракладаў шлях для беларускага рамана аб калектывізацыі і казгаснай вёсцы», гучыць перапананаўча.

Асобнае месца ў кнізе адведзена даследаванню прыроды жанру і стылю «Казак жыцця». Сама задума вызначыць жанравую прыроду гэтага цыкла, паказаць яго стыльовае багацце і разнастайнасць заслужовае высокай пахвалы. Зразумела і жадаць аўтара разгледзець гэтую цікавую і самабытную з'яву коласаўскай прозы асобна. Значна адрозніваецца ад звычайнага адрозняе, што ў раздзеле выказана шмат слушнага, свежага, арыгінальнага пра ідэйную праблему і форму коласаўскага казак-алегорый, зроблены ўдалы супастаўленні і параўнанні іх з фальклорнымі казкамі.

Але, думаецца, што аўтар зашмат увагі ўдзяляе разгляду народнага казачнага эпосу, залішне гаворыць аб выкарыстанні алегорый рускімі і беларускімі пісьменьнікамі. Прычым, гаворка гэтага не выходзіць за межы ўжо вядомага. І кампазіцыйна гэты раздзел, на нашу думку, мэтазгодней было б паставіць побач (калі не аб'яднаць) з раздзелам пра стыль коласаўскага наві. Такім чынам, можна было не толькі пазбегнуць асобных ідэяў пры раскрыцці ідэйнай праблематыкі апавяданняў і «Ка-

зак жыцця», даследаванні фальклорных традыцый, але і глыбей прааналізаваць агульнае і адметнае ў стылі коласаўскага казак-алегорый і рэалістычных апавяданняў. Тым больш, што даследчык і сам не адмаўляе «блізкасці стылю казак-алегорый да стылю коласаўскай рэалістычнай наві» і нават прыходзіць да вываду, што «Казкі жыцця», нягледзячы на іх самабытнасць, стыльваю і жанравую своеасабытнасць, нясуць у сабе галоўныя рысы стылю шматраўнаснага творчасці пісьменьніка і яго прозы ў прыватнасці».

Кніга Д. Гальмакова напісана жыва, з любоўю да творчасці вялікага песняра беларускага народа. Яна вызначаецца стройнасцю і лагічнасцю разважанняў, аргументаванасцю вывадаў, дакладнасцю думкі. Праўда, пішучы пра стыль майстра прозы, аўтар павінен быў больш глыбока сачыць за сваім стылем. А ён часам дапускае ўжыванне русізмаў (баяны, абшччанне, прастарэчча), няўдалых стыльавых канструкцый («вялікую ролю... аказаў фальклор»), мудрагелістых слоў тыпу «Інгрыдыент» (мік іным, з памылкай: «Інгрыдыент») ці цалых выразаў, як «спяўнага працэсу індукцыі новых ідэй». Непрыемнае ўражанне пакідаюць і перакручаныя назвы коласаўскага твораў, напрыклад, «З дзённіка пана Жылака» (трэба «днёўніка»), «У двары пана Тарбецкага» (трэба «У двары»), «Андрэй выбаршчык» (трэба праз злучок), «Выбары старшыні» (трэба «Выбар») і іншыя.

К. ХРОМЧАНКА,  
дацэнт БДУ імя У. І. Леніна.

першы зборнік «Шум барабы», які хутка канфіскавала паліцыя. Ворагі баяліся гнеўнага слова паэта, а народ любіў ягоныя вершы. Адзін з іх — «У бой на акупанта» — стаў песняй і быў шырока вядомы:

У бой на акупанта,  
Мы знішчым здзеі і краты!  
Даволі крэй наш ніс  
Цяжкі жыццёвы лёс!

## ВЯНОК...

Дзе нас да смерці катавалі,  
Уздзе зорка-агняцвет,  
Агнём пажару успыхнуць далі,  
Змяцём нявольні чорны след!

Р. Няхай, які з'яўляецца ўкладальнікам гэтага зборніка М. Васілька, напісаў цікавую прадмову. Называецца яна «Няскораная песня» і вельмі ўдала прасочвае жыццёвы і творчы шлях паэта. Аўтар акцэнтна асноўную ўвагу на тым, што творчасць і рэвалюцыйная барацьба для М. Васілька былі непарыўна звязаны паміж сабой. Сапраўды як рэвалюцыйны паэт, аўтар вельмі значных па сваёй ідэйнай задуме твораў, ён стаў дзякуючы тым умовам, якія актывізавалі выступленні перадавых слаў народа за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне.

Паэзія М. Васілька публіцыстычная ў самым шырокім значэнні гэтага слова. У ёй лёс беларускага народа, яго самыя светлыя імкненні і спадзяванні і ў той жа час — боль яго, пакуты, прага новага жыцця. Ён пісаў тады, калі не мог не пісаць, калі радкі самі нараджаліся ў душы:

Буры прагну... Эх, паверце,  
Ночка вечна не пануе!  
Неспакойна штоць на сэрцы...  
Можна, песню запяю я!

У жыцці М. Васілька шмат агульнага з лёсам М. Танка, П. Пестрака, М. Машары, В. Таўлая, М. Засіма... Дэфензіва, камуністычнае падполле, выступленні ў нелегальных выданнях, а калі газеты і часопісы рэвалюцыйнага напрамку былі забаронены

польскай буржуазнай уладай, у часопісе «Калоссе» — выкарыстанне любых магчымасцей, каб толькі народ пачуў голас праўды. А некаторыя вершы, якія нельга было надрукаваць, распаўсюджваліся ў рукапісным выглядзе.

«З сялянскіх ніў» — так называлася другая кніга М. Васілька, якая выйшла ў 1937 годзе:

З сялянскіх ніў прынёс сюды  
Жывыя адгалосы,  
Іх зліць хачу з машын  
сталёвых свістамі  
Я сын мільёнаў шэрых, бедных,  
босых.

Ідзем уперад мы  
З заданнем урачыстым!  
Здабыць правы жыцця!

У гады Вялікай Айчыннай вайны паэт прымаў удзел у арганізацыі антыфашысцкага падполля ў Свідэле, падтрымліваў сувязь з партызанамі. Пасля вызвалення некаторы час жыў у роднай вёсцы, а потым працаваў у рэдакцыі «Гродненскай правды». Творы, якія пісаліся ў гэтыя гады, выглядаюць значна слабейшымі. Праўда, яны паранейшаму шчырыя, радуць непасрэднасцю ўспрымання жыцця.

Вядома, гэта прыватныя выпадкі. Паэт умеў сказаць хораша, па-свойму арыгінальна:

Інакш шуміць алейшына,  
У золаце лісты,  
Жыццё, як ты палепшала,  
Як харашэеш ты!

Гэтае новае жыццё і ўслаўляе М. Васілька ў вершах «Калгасная сяўба», «Едуць на ўсход камсамольцы», «Закон праўды», «Пра нашы песні новыя»...

І кніжка выбранага паэта (другое пасмяротнае выданне), безумоўна, знойдзе свайго чытача. Удумлівага, разважлівага, які па-сапраўднаму любіць паэзію. Хочацца зрабіць толькі адну заўвагу выдавецтву. Зборнік значыцца ў тэматычным плане сёлёнага года, «1974» — указана і ў выхадных даных. Тым больш прыкра, што на тытульным лісце стаіць «1973».

І. ВІШНЕУСКІ.

МНОГА пражыта, многа перажыта, многа адчуцця за доўгія гады неспакойнага жыцця! Шмат бачана сонечных дзён і навальніц, але ніколі не пакідае паэта маладосць душы, свежасць пачуцця, вострыя паэтычныя зроку. Сапраўды, параўноўваючы яго вершы, напісаныя больш за сорок гадоў назад з напісанымі параўнаўча нядаўна, нельга не здаўляцца той сіле, глыбіні і свежасці пачуцця, з якімі амаль паўстагоддзя не расстаецца паэт. Так, у першай сваёй кніжцы вершаў «Настрой», выдзенай у 1929 годзе, зусім яшчэ малады паэт пісаў:

Панясу свае імкненні  
На прасторы, на прасягні,  
На нібесным прыгмузенні  
Хай, як зоры шаласцяць.

А праз сорок гадоў у паэме «Беларусь» паэт гаворыць:

...Народжаны ў працы,  
аб працы дбаю...  
Бунтуе ва мне нестрыманая сіла,  
І прасяцца дужыя руні  
да працы.

Я сэрцам, як той непакорны асілак,  
Ад роднай зямлі не магу адарвацца!

Менавіта гэтая вельзіарная і непагасная сіла вялікай любові да свайго народа, да свайго зямлі, да свайго радзімы дапамагла паэту пранесці на працягу амаль паўстагоддзя сваю мужную, жыццерадасную і жыццесцвярдальную песню.

Песня-сяброўка, песня-спадарожніца, мужная і простая, бяскрысная і шчырая, праходзіць праз усё жыццё паэта. Гэта яна пасябрвала паўвека назад з вясковым хлопцам з Капыля, студэнтам Мінскага рабфака, яна дапамагла яму ў гады вучобы ва ўніверсітэце і ў актыўнай працы ў дзяржаўных і грамадскіх установах адшукваць тое заповітнае, што робіць чалавека мастаком слова, паэтам. І цяпер, падсумоўваючы вялікую частку пройдзенага ім жыццявага і творчага шляху з усімі яго здабыткамі і стратамі, паэт мае права сказаць: «Песня, ты мяне не падваяла!»

Нязломная вера М. Хведаровіча ў тую гістарычную і жыццёвую праўду, якую нясе народу і ўсяму свету партыя Леніна, прывяла яго спачатку ў камсамол, а ў дваццацігадовым узросце — у

## З ПЕСНЯЙ У ВЯЛІКІМ ПАХОДЗЕ

рады Камуністычнай партыі, з якой звязаў ён сваё далейшае жыццё, усю сваю грамадскую і творчую дзейнасць.

Належачы сам да таго ж пакалення, я добра памятаю маладога, кучаравага, неспакойнага, жыццерадаснага і ўсмішкавага студэнта рабфака, вершы якога пачалі друкавацца на старонках газеты і часопісаў. Было гэта ў 1926 годзе. А праз колькі гадоў выйшла і першая кніжка паэта «Настрой». І хаця былі ў той кніжцы і пэўныя ўплывы, іншых паэтаў, скажам, Чарога, Ясеіна, але было ў ёй асноўнае — уласны паэтычны голас, дыханне таго бурнага часу, які прышоў на змену старому і абудзіў да жыцця новыя творчыя сілы. Паэт пісаў тады, ахоплены тым пафасам пераўтварэння жыцця, якім жыла ўся краіна ў першыя гады пасля вялікай рэвалюцыі:

Браткі мае! Які настрой,  
Якія палкі імкненні!  
Расце эпохі новай строй  
Увесце ў сонечным праменні!

Гэты прыўзняты настрой спадарожнічаў паэту не толькі ў першай яго кнізе. Ім прасякнута ўся яго творчасць.

Малады паэт-камуніст выконвае ў 30-х гадах і вялікую грамадска-палітычную работу. Ён працуе ў рэдакцыі часопіса «Бальшавік Беларусі», з'яўляецца рэдактарам першага ілюстраванага часопіса «Чырвоная Беларусь», прымае ўдзел у рабоце часопіса «Польмя», загадвае кабінетам маладога аўтара пры Саюзе пісьменьнікаў Беларусі. М. Хведаровіч разам з Самуйленкам, Глебкам і іншымі пісьменьнікамі ўдзельнічае ў творчых паездках у Сярэдняю Азію і Грузію, з'яўляецца дэлегатам

Першага з'езда пісьменьнікаў СССР.

Лірычная паэзія М. Хведаровіча, умудравага вялікім жыццёвым вопытам, напоўнена адчуванням характэрнага жыцця і стваральнай працы савецкага народа, прыгажосці роднай зямлі, узніслай накіраванасцю ў будучыню. У зборніках «Залаты лістапад» (1957), «Перазвоп бароў» (1961), «Зоркі на камені» (1969) голас яго пабывае большую сталасць і мужнасць, большую выразнасць. Ён гаворыць:

Цяпер мне зусім не здаецца,  
Што пройздэн жыццёвы мой шлях.

Гарачае шчырае сэрца  
Працуе надзеяна ў грудзях.

Апроч таго, паэт многа пісаў для дзяцей. За гэты час выйшла некалькі яго кніжак: вершаў для юных чытачоў, Плёшча працуе М. Хведаровіч і ў галіне мемуарнай літаратуры. Вядомы два выданні яго кнігі ўспамінаў «Памятныя сустрэчы». Сялята выходзіць двухтомнае выданне яго выбраных твораў. Выйшлі з друку дзве яго кнігі ў перакладзе на рускую мову ў Маскве. Ён даў нашаму чытачу зборнік вершаў класіка венгерскай паэзіі Шандара Пецэфі «Пра і меч», разам з аўтарам гэтых радкоў пераклаў сусветна вядомы твор грузінскай паэзіі — «Віцязь у тыгравай шкурцы» Шата Руставелі і шмат іншых паэтаў братніх літаратур.

Уся творчасць М. Хведаровіча прасякнута тэмай працоўнага гераізму савецкіх людзей. Гэта яскрава выказана паэтам у такіх вершах, як «Ангара», «На прыстані», «Енісейскія рыбакі», «Манчарог», «Горад будучыні» і многіх іншых, прысвечаных «паўночнай тэматыцы», як і ў творах, прысвечаных сённяшніму працоўнаму дню рэспублікі і ўсёй краіны, асабліва ў такіх, як «Родны горад», «Беларусь», «Дарога на Маскву», у вершах аб партыі і радзіме.

Так, паэту семдзесят гадоў. Але ў яго вершах паранейшаму — столькі кіпучай энергіі, маладога пачуцця, светлага аптымізму! Таму і хочацца ў дзень юбілею пажадаць яму яшчэ на доўгія гады захаваць гэтыя пудоўныя якасці чалавечага і паэтычнага характару!

Алесь ЗВОНАК.

## ВЯСЁЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскія шаржы К. КУНСА.



А. Лойна, І. Калеснік, А. Макавіч

**ПАД'ЯЗДЖАЮЧЫ** да санаторыя, Іван Пятровіч Ляўшун скрозь прамёрзлае шкло аўтобуса, у вузкую шчыліну, бачыў маляды гонкі сасняк, густыя кункі елак з апушчанымі мяцёлкамі пад цяжарам снежных шалак. Навокал прасціралася іскрыстая белізна, і ад гэтай урачыста-казачнай белізы ў Івана Пятровіча мопна і часта білася сэрца. Ён міжволі ўявіў сябе на лыжах, і яму здалася, што зараз ён не ў аўтобусе, а павольна пракадавае першы след сярод лясной цішыні, дзе асабліва стройна роўца думкі пра даўно працягвае і перажывае.

Леўшуна размясцілі ў пакойчыку з двума ложкамі і пісьмовым сталом, на якім стаяла лямпа з выцвілым абажуром. Іван Пятровіч выклаў на стол з чамадана аб'ёмсты рукапіс, пачаў паперы і ручку-самапіску з бутэлекнай чарніла. Трэба было хутчэй здаваць у выдавецтва рукапіс гісторыі фабрыкі, аднак работа адказнага сакратара абласной газеты забірала ўвесь вольны час, і Іван Пятровіч узяў датэрміновы водпуск, каб тут, у санаторыі, хутчэй дапісаць тры апошнія аркушы кнігі. Гэту фабрыку Ляўшун ведаў добра, як і яе людзей: дзесяць гадоў рэдагаваў шматтыражную газету, куды прыйшоў адразу пасля заканчэння ўніверсітэта. Газета ён аддаваў усяго сябе, часам прасяджваючы ў кабінце да глыбокай ночы. Раніцаю, ідучы з цэха ў цэх, ён наглядаў, як каля вітрын са свежым пухарам шматтыражкі тоўпяцца групкі рабочых, і яшчэ здаля па іх тварах беспамылкова ўгадваў, што трапіла ў цэль, а што праскочыла міма.

Неўзабаве Ляўшун жаніўся на гарэзлівай Нюры з планавага аддзела. Нюра вучылася на вярчэрні факультэце інстытута. Аднак больш гарнула да мод, чым да сапрамата і эканомікі, і асабліва хваравіта перажывала, што мужаў заробак нават меншы за яе. «Вось твой і ўніверсітэт, а мой толькі тэхнікум», — разважліва гаварыла яна пасля кожнай палучкі, і ў Івана Пятровіча, нарэшце, лопнула ўсякае цярдзенне, як нечанапа лопецца струна ў руках заліхвацкага балалаечніка. Ён моўчкі накінуў паліто, схапіў шапку і пайшоў у рэдакцыю. Дзве ночы праспаў на канапе, харчаваўся ў заводскай сталойцы. А калі вярнуўся дамоў, гаспадыня, у якой здымаў кватэру, спачувальна паківала галавою:

— Пайшла Нюра. Схапіла свае пакыткі і пайшла. Толькі ты, чалавеча, не гаруй. Яшчэ маляды, жонку знойдзеш. І дзеткі будуць. Я бачу, як ты галубіш маю ўнучку, то сваіх дзетак, ой, як любіць будзеш!

Іван Пятровіч на імгненне запліскаў вочы, уяўляючы ў памяці той маленькі пакойчык, з якога ён праз год перабраўся ў асобную кватэру. Жонку ён так і не знайшоў, хоць з таго часу мінула дванаццаць гадоў. З гадамі прыйшла разважлівасць і жыццёвая мудрасць, а гэта робіць іншага чалавека неапраўдана асцярожным і не ў меру самакрытычным.

Ляўшун пачуў, як у пакой нехта зайшоў. Ён азірнуўся і ўбачыў наля стала маладога, гадоў дваццаці двух хлопца ў спартыўным насьцюме, які прыгожа аблягаў яго атлетычную фігуру. Хлопец весела прывітаўся, быццам даўно ведаў яго, Івана Пятровіча, хуткім позіркам акінуў на сталае паперы.

— Адразу бачу — пісьменнік, — падміргнуў хлопец, і ў яго голасе Ляўшун улавіў ці то пасмешку, ці дакор.

— Ды вось думаю трохі папрацаваць, — невяліка разгублена пачаў Іван Пятровіч. — Стол шырокі, за ім можна свабодна ўдвух пісаць.

— Ты, пісаць! — хлопец ўсміхнуўся, пачухаў патыліцу. — У санаторыі ў мяне сваё хобі: дзень — бильярдная, вечар — танцы. Тут краляў наехала — паспаць не будзе калі. Так што слядзіце і спакойнейка пішыце свае раманы.

Хлопец схапіў калоду картаў на тумбачцы і гэтак жа хутка знік з палаты, як і з'явіўся.

— Шэршань, — чамусьці падумаў пра хлопца Іван Пятровіч і ўсміхнуўся: — Шэршаня хоць мятлою адганяй, а ён усё роўна будзе лезці проста ў вочы. Хлопцаў з такім напорыстым характарам чамусьці любяць дзяўчаты.

Да абеда было цэлых дзве гадзіны, і Ляўшун, прышэшы лыжы, надумаўся крыху пахадаць па лесе. Ён надзеў свой новенькі спартыўны насьцюм, які купіў перад самым ад'ездам у санаторыі, наверх накінуў балоневую куртку, пацягнуў на галаву спартыўную шапку. На лыжах ён любіў хадзіць у студэнцкія гады, нават здаралася займаць прызавыя месцы, а тое, чаму чалавек навучаны, ніколі не забываецца.

Ад самага пад'езда пачыналася прасена, роўная, як струна, якая дзесяці далёка-далёка вострай пінкай упіралася ў гарызонт. Па прасецы нехта толькі што прайшоў на лыжах. Уважліва аглядаўшы лыжню, Іван Пятровіч рашыў, што гэта найнакш хтосьці з малалетак: вельмі ж ужо вузкі размах палак.

Ён пайшоў па гэтай лыжні з прадчуваннем паліўнічага, які толькі што выследзіў лісу-хітругу, і цяпер пінкая сіла не можа адцягнуць яго ўвагі. Дзве роўныя дарожкі доўга беглі па прасецы, без прывычкі Іван Пятровіч адчуў лёгкую стому ў нагах. Ён на хвіліну спыніўся, выцер хусцінай успалецы твар і толькі цяпер на ўзбочыне лыжні ўбачыў выпісанае пейкай нявольнай рукою слова «Слава». Іван Пятровіч доўга ўглядаўся ў кожную літару, быццам гэта быў

нейкі тайны код, зазначыўшы пра сябе, што «а» нагадвае дах хаты з перакладзінай.

Неўзабаве лыжына павяла ў рэдкае сасоннік, скрозь які праглядваліся даволі такі крутыя пагоркі. Тут было ўжо шмат слядоў і цяпер адшуканца невядомага лыжніка было нялёгка. «Мог жа ён наасгул вярнуцца ў санаторый іншым маршрутам», — падумаў Ляўшун, аглядаючы самыя крутыя пагорак. Яму, як таму падлетку, нарцела кулю зляцець менавіта з гэтай вострай шапкі да самай паляны, што пералівалася на сонцы мільёнамі зорачак. Аднак гэта было не так проста: пагорак з усіх бакоў шчыльна ахінаў сасоннік і толькі між дзвюх старых бяроз праход быў вузкі, як дзверы. Гэта якраз пры самым разгоне і, каб праскочыць такі праход, трэба, што называецца, спартыўная дакладнасць і разлік.

Міхась

ПАРАХНЕВІЧ

АПАВЯДАННЕ



Ляўшун не заўважыў, як побач з ім апынуўся задыханы хлопчак у чырвоным с начосам насьцюмчыку, у чорнай шапцы-вуханцы. Відаць, ён першы ўбачыў Леўшуна і зляцеў да яго з суседняга пагорка.

— Ты, як вавёрка, непрыкметна падкраўся да мяне, — усміхнуўся дабрадушна Іван Пятровіч, з ног да галавы акінуўшы хлопчыка позіркам. — Цябе Славам завучь?

— Славам, — у вялікіх блакітных вачах хлопчыка ўспыхнула здзіўленне. — А адкуль вы ведаеце?

— Як адкуль? Ты ж сам на снезе напісаў.

— Ага, — засмяяўся хлопчык, паказаўшы два шырокія пярэднія зубы з пустымі дэснамі, якія наглядна падкрэслівалі ўзрост новага знаёмага.

— Дзе ж ты зубы свае пакінуў? Найнакш у садзіку? — пажартаваў Іван Пятровіч.

— Я ў першы клас хаджу, — сур'эзна адказаў хлопчык. — А зубы да лета вырастуць. Так мама сказала.

Пры гэтым Слава надзьмуў шчокі, запыхкаў, як паравоз, і Іван Пятровіч не паспеў апамятацца, як хлопчык хутка слізгануў з пагорка. Ад нечаканасці Ляўшун ажно прысеў, тым болей, што хлопчыкава постаць хутка імчала да вузкай шчыліны паміж бярозамі, а калі хлопчык мільгануў за дрэвамі, Іван Пятровіч не памятаў, як, адліхнуўшыся палкамі, сам кульнуўся ўніз. Сустрэчы марозны вецер выціскаў з вачэй слёзы, усё наперадзе мітуслася, зліваючыся ў суцэльны прадмет. Аднак Ляўшун не пераставаў бачыць далёка перад сабой жвавую фігуру, якая запавольвала ход на другім канцы паляны.

— Ух, ты! А каб з разгону ў барозу! — спыніўшыся ля Славы, пачаў Ляўшун.

— Я не з такіх гор катаўся, — пахваліўся Слава. — Я чатыры гады на лыжах хаджу. І мама мая лыжніца.

— То і тата, мусіць, лыжнік?

— Тату мы ў аўтобусе згубілі, — уздыхнуў Слава. — Ехаў з намі, а потым згубіўся...

У гэтай ніхотрай прытчы дарослых для дзяцей Іван Пятровіч адразу адчуў чалавечае гора і, каб не даць гэтаму гору далей агортваць дзіцячае сэрца, тут жа перавёў размову на іншы лад.

— Ты, Слава, сапраўды касмааўт, — пахваліў Ляўшун хлопчыка і па-бацьцоўску паторгаў яго за вуха шапкі. — Вось і давай разам катацца, разам дружыць.

— Давайце дружыць, — сур'эзна пагадзіўся Слава. — Вас як завучь?

— Іванам Пятровічам.

— Ага, ясна. А мяне Слава Салаўеў.

— Ну, вось і дамовіліся, Слава Салаўеў. А цяпер вазьмі барбарыску, нябось, вады захацеў?

— Захацеў, — прызнаўся хлопчык, беручы цукерку. — У сталовай буду кампот піць, а снег есці нельга. Ангіну ўмомант схопіш.

Па дарозе ў санаторый яны ішлі побач — расчыравалі Слава па гатовай лыжні, Іван Пятровіч — па цаліку. Хлопчык расказваў, што ён прысхаў сюды з маці на зімовыя каникулы і што з сабою яны прывезлі сабакку Бульку, а жывуць у дзядзькі Алёшы, які працуе поварам у санаторыі. На развітанне каля цэнтральнага ўваходу Слава сназаў:

— Мы заўтра, Іван Пятровіч, далё-ё-ка паедзем. Дзе мядзведзі жывуць.

— Абавязкова паедзем, Слава Салаўеў, — усміхнуўся Ляўшун і пастаяў каля пад'езда, пакуль хлопчыкава фігура не знікла за вуглом дома.

Назаўтра Іван Пятровіч сустрэўся са Славам у сталовай. Хлопчык пахваліўся, што з'еў цэлую порцыю гуляшчу і вытліў поўную шклянку кавы. Побач з хлопчыкам сядзела маладая жанчына з высокім шыньёнам. З-пад акулераў на Леўшуна прыветна наглядзелі ўважлівыя, крыху стомленыя вочы, калі той на момант прыпыніўся, каб пажадаць ім прыемнага апетыту.

Потым Іван Пятровіч убачыў гэту жанчыну каля лыжні. Яна была ў чорным футры і ў замшавых боціках. З-пад крыса футра выгледзела кудлатая галоўка сабаккі. Слава прыкмуў лыжы, паглядзіў белую галоўку і, сказаўшы: «Не сумуй, Булька», ёмка налг на палкі. Калі ён крыху аддаліўся, жанчына падышла да Івана Пятровіча, які ўжо збіраўся ехаць услед за хлопчыкам.

— Паслухайце, — звярнулася яна да Івана Пятровіча грудным ціхім голасам. — Я па вас бачу, што вы чалавек інтэлігентны і добры, таму мне проста прыемна, што вы пасябравалі з сынам. — Жанчына прыпынілася, заўважыўшы, як пачырванелі Ляўшун, затым працягвала: — Адна толькі просьба да вас: нічога не пытайце ў Слава пра бацьку.

— Ну, не... — разгублена і яшчэ больш пачырванелі пачаў Іван Пятровіч, і ў гэты момант жанчына яшчэ бліжэй ступіла да яго, сказала ледзь не над самым вухам:

— Цяпер Славік ачунаў, а было ж — спакою не знаходзіў. Вернецца з садзіка і хутчэй з дому — шукаць бацьку... Вы таксама сямейны, не вам пра гэта расказваць...

— Разумею, — не сказаў, а шапнуў Іван Пятровіч, бо ў горле засеў камяк, які не даваў яму гаварыць. Гэты камяк не праходзіў і на пагорку, дзе Леўшуна чакаў Слава. Хлопчык быццам зразумев настрой Івана Пятровіча, па-даросламу падміргнуў яму, паказаўшы шчыра рот:

— Надзьмуўся, як мядзведзь. Гэта мама так вас надзьмула. Я знаю, што яна вам сказала: далёка не ехаць, снег не есці, з высокай гары не катацца.

— Ну, нагаварыў ты мне, Слава, — усміхнуўся Іван Пятровіч. — Проста я надзьмуўся перад такой высокай гарою. А вось з'еду ўніз — вецер раздзьме... Давай за мною!

Яны хутка праскочылі паляну, паглыбіліся ў ельнік.

— Цяпер вы нармальны, не надзьмуць, — сур'эзна заўважыў Слава, калі Іван Пятровіч пачаў шукаць вачыма па сухой яліне, адкуль даносіўся стук дзятла.

— Вунь ён, вунь! — узрадавана паказаў на вяршаліну. — Прыгожы які і смелы!

— Чаго ж яму людзей баяцца? Кожны ж ведае, што ён дрэвы лечыць, а хто ж доктара ў крыўду дасць?

— І мая мама доктар, — не спускаючы вачэй з дзятла, уставіў Слава. — Яна ў нашай школе доктар.

Дзятлу, мусіць, надакучыла людская гамонка пад дрэвам, і ён паляцеў у гушчар.

— Трэба вавёрку пашукаць, — прапанаваў Слава. — Паедзем далей.

Сонца стаяла над лесам яркае, агістае, і пад яго праменямі залацілася ўсё навокал. Яны шмат прайшлі па лесе, аднак вавёркі так нідзе і не ўбачылі. Слава набіў кішэні яловымі шышкамі, расказваўшы Івану Пятровічу, які ён вырабляе з іх авечак, дзікоў і нават ваўкоў. Слухаючы яго, Ляўшун толькі круціў галавою, гаварыў:

— Бач, які ты майстар! Вось на барбарыску, кладзі над язык, каб піць не хацелася, і паедзем дамоў.

Кожны дзень пасля вярчэры Слава прыходзіў да Івана Пятровіча з наборам мазі, памагаў вачыць лыжы, бо разбіраўся ў гэтай справе не горш за самога Леўшуна. Потым ён асцярожна гартаў рукапісы, некаторыя словы іншым чынам чытаў па складах, і, зморшчыўшы лоб, зазначаў, што «за гэтую б мазіку мне Вера Кірылаўна паставіла двойну па чыстапісанню». У іншыя вечары Слава расказваў Леўшуну, які ён улётку быў у свайго дзеда на Дняпры і лавіў з ім рыбу.

Івану Пятровічу падабалася разважлівасць гэ-

тага маленькага чалавека, яго дапытлівасць і цікаўнасць. І асабліва хлопчыкава самастойнасць, калі ён у лесе надрэз адмаўляўся ад паслуг Івана Пятровіча ці то перашнураваць чаравікі, ці падправіць замок, каб не спадалі лыжы.

— Мы самі з вусамі, — аднекаваўся ў такім выпадку Слава і дадаваў: — Так мой дзед гаворыць.

Аднойчы пасля вяселля Слава, як заўсёды, заглянуў да Івана Пятровіча.

— А што ў мяне ёсць! — пачаў ён ад парога, схаваўшы за спіну левую руку.

— Новая лыжняя мазь, — упэўнена адказаў Іван Пятровіч і падаў Славу шакаладку.

— Во! — Слава паставіў на стол цацку з вялізнай яловай шышкі. Ускудлачаная шышка смешна стаяла на тоненькіх ножках з кароткім загнутым хвосцікам, і Іван Пятровіч, абрадаваны дарагім сувенірам, ўдзячна засмяяўся, тулячы да сябе хлопчыка. Крануты ласкаю, Слава працягваў: — Гэта карова, а мама кажа, што свіння. У мяне дома клей ёсць, нажніцы, і я ваўка зрабіў бы.

Праз тыдзень Слава ад'язджаў у горад. Было якраз апоўдні. Іван Пятровіч памагаў несці да аўтобуса на прыпынку чамадан, побач сапучы ў нос, ціха крочыў Слава з лыжамі ў руках. Хлопчык, відаць, аб нечым паспрачаўся з маці, і гэта адчувалася на яго настроі. Захутаная ў цёплую хустку, з сумкі выглядала Булька, якую несла Славіна маці. Аўтобус ужо стаяў на прыпынку. Жанчына падала Івану Пятровічу руку, пажыдаўшы яму «набрацца моцы і карысна правесці адпачынак». Затым руку, як дарослы, падаў Слава:

— Шышкі прывозьце, — папрасіў хлопчык, заходзячы ў аўтобус. — Многа, многа набірайце. — Цэлы мяшок. Я вас навучу звяроў, птушак рабіць.

Дзверы зачыніліся, аўтобус плаўна крануўся з месца. Іван Пятровіч паспеў заўважыць у праху каным кружочку аякента толькі прыплюснуты нос — гэта выглядаў Слава.

Пасля вяселля, вярнуўшыся са сталавай, Ляўшун сеў за стол, каб пачаць апошні і, як ён лічыў, галоўны раздзел гісторыі фабрыкі — пра яе людзей. Ён уключыў настольную лампу, на чыстыя аркушы паперы палілася мяккае зеленаватае святло. Такое святло акурат у яго кватэры, пры якім Іванам Пятровічам былі напісаны лепшыя нарысы, артыкулы, рэцэнзіі на новыя кнігі і кінафільмы — усё, што патрабавала газета.

Новы раздзел Ляўшун даўно абдумаў, вынасіў у сэрцы, і лічыў, што ён будзе пісаць асабліва лёгка, узнісла, тым болей, што ведаў кожнага рабочага фабрыкі не горш за сваіх землякоў з роднай вёскі.

Ён напісаў першую старонку, аднак перакрэсліў яе, потым парваў на дробныя кавалачкі і кінуў у попельніцу. Думкі набягалі адна на другую, ён хутка пісаў абзацы, але чамусьці крэсліў іх і ўсё пачынаў спачатку.

— Я чуў, што пісьменніку трэба натхненне, — нечакана пачуўся за спіною голас суседа. Хлопец кінуў на тумбачку калоду картаў, паваліўся на локкі і, падклаўшы рукі пад галаву, летуценна ўстаў і ў стол: — Шкада, што я не ўмею пісаць раманы. У мяне натхнення на трох пісьменнікаў хапіла б.

— Кожны па-свойму разумее натхненне, — стрымана сказаў Іван Пятровіч і ўстаў з-за стала.

Ляўшун апынуўся, моўчкі выйшаў з пакоя. Нерваваўся. Мусіць, ад таго, што не выказаў да канца гэтаму хлопцу ўсяго, што хацелася выказаць. «А навошта? Хто ён мне? — разважаў Іван Пятровіч, ідучы на доўгаму калідору. — Я нават за тыдзень не даведаўся, як яго завуць... бо рэдка бачыў яго».

Над санаторыем стаяў ціхі марозны вечар. Церушыўся рэдкі сніжок ці можа аднекуль з вяршалін стромкіх ялін асыпаўся іней. Іван Пятровіч доўга хадзіў вытантанай сцежкай вакол галоўнага корпуса, углядаючыся ў зорнае неба. Часам ён спыняўся і прыслухоўваўся да гукі у лесе.

Назаўтра, як і заўсёды, Іван Пятровіч стаў на лыжы, паехаў знаёмым маршрутам. Раінак быў ціхі і сонечны, і навошчаныя Славам лыжы лёгка слізгалі па снезе. Ляўшун узабраўся на пагорак, доўга ўзбіраўся ў вузкі праход паміж старымі бярозамі з парэпанай карою і чамусьці ў яго не хапіла духу вольна так адразу, стрымгалоў рынуцца ўніз, са свістам праляцець паўз усю паліну. Ляўшун не з'ехаў, а ссунуўся, тармозячы, з узгорка, абгануў паліну і паглыбіўся ў ельнік, дзе некалі са Славам бачылі дзятла. З сухой яліны на дол сыпаліся, як рыбная луска, дробныя кавалачкі шышак. Іван Пятровіч задраў галаву, але дзятла не ўбачыў: той недзе сядзеў паміж галінамі, займаючыся сваёю справай.

Унізе валялася шмат шышак, і Іван Пятровіч пачаў нетаропка адбіраць самыя вялікія, як гэта рабіў Слава, і кідаць іх у цалафанавы мяшэчак, які прыхапіў з сабой...

У санаторый ён вярнуўся апоўдні. Ад лясной цішыні сціскала скарні, і старая, добра выезджаная лыжня здавалася занадта доўгай і нуднай. «Што са мной? — спыняючыся і выціраючы хусткай потны твар, здзіўлена думаў Іван Пятровіч. — Быццам хто падмяніў мяне ці што?» І чамусьці перад яго вачыма паўставаў адзін і той малюнак: лёгка, як на хвалях, кістаўся аўтобус, і ў куточку зайнелага аякна бачыўся прыплюснуты кірпаты нос малага... «Ні хатняга адраса, ні нумара тэлефона. А можа ў іх наогул у кватэры няма тэлефона. Адно ў памяці — Слава, Слава Славаў...»

І гэта трохі, абнадзейвала і дужа радавала Івана Пятровіча, як радуе стомленага падарожніка маленькі агенчык, што раптам блісне ў начной цемры.

## Алесь ЕМЯЛЬЯНАЎ



### ВЕЧНАСЦЬ

Час і Ленін,  
Ленін і час —  
Два разуменні вечнага.  
Леніна бачу я  
Сярод нас,  
Сярод пакалення трэцяга.  
Ля станка  
Зіхціцца сталь,  
Стружка спіраллю скручана.  
А побач  
Ленін

Точыць дэталі  
Разцамі ідэі  
Неўміручымі.

Вечарам познім  
Кладуся спаць,  
Спакойна гартую сны.  
А ён  
Застаецца яшчэ працаваць —  
Стваральнік вечнай вясны.

Веліч КамАЗа,  
Крокі Цюмені,  
Расце Беларусь нафтабудам...  
Вось яно,  
Бачыце,  
Маё пакаленне!  
Вось яно,  
Наша будучыня!

Бачу я:  
Ленін  
Жыве сярод нас,  
Сярод пакалення трэцяга.  
Час і Ленін,  
Ленін і час —  
Вось разуменне вечнага.

Што мне трэба,  
Каб стаць шчаслівым?  
Пэўна, рукі, налітыя сілай,  
Каб касіць,  
каб араць,  
І цябе абдымаць,  
Каб прысягу стрымаць да скону.

Што мне трэба,  
Каб быць шчаслівым?  
Толькі б чуць клекатанне буслінае,  
Ціхай раніцы  
Крок,  
Спадарожнік-гудок  
Цягніка, што прагне разгону.

Туман халодны з гор сышоў,  
Спаць рыхтаваліся салдаты.  
Як гром — «Трывога!» і пайшоў  
Узвод бывалы за камбатам.

Ты не хвалюйся за мяне:  
Быў дзень для нас зусім прывычны,  
Дзе кожны крок, як на вайне,  
Бо я, матуля, пагранічнік!

## Аляксей ЗАРЫЦКІ



### ЛІСТОК

«Дубовы лісток оторвался от ветки родимой  
И в степь укатился, жестокою бурей гонимый».

Міхаіл Лермантаў,  
1841 г.

Як ад роднай галінкі дубовы лісток адарваны,  
Родны Мінск я пакінуў, нямецкай бамбёжкаю  
гнаны.

Аркадзь Куляшоў,  
1942 г.

— Дубовы лісток, ад галінкі сваёй  
адарваны,

Куды ты, нябожжа, ляціш?...  
Так калісьці даўно  
Тужліва пытаўся, зласліўцамі з Францыі  
гнаны,

Паэт і выгнаннік Арно.

Нібыта не кідкаія словы, ды рэхам  
і звонам

У свеце той даўняй парой прагучалі яны.  
Вялікі Касцюшка іх згадваў не раз перад  
сконам

Ля Альпаў, швейцарскіх,  
Пад небам чужой стараны.

А потым і Лермантаў, крылы расправіўшы,  
мары,  
З тугой па Расіі, складаючы кожны радок,

Сказаў сваё слова пад шэlest кайказскай  
чымары  
Пра той, адарваны ад роднай галінкі,  
лісток.

І вось праз стагоддзе паэт малады  
з Беларусі  
У горкую тую часіну, калі пакідаў  
Свой горад разбомблены, зноў у трывозе  
і скрусе  
Лісток, адарваны ад роднай галінкі, згадаў.

Ён быў не выгнаннік, як тыя паэты калісьці,  
Не свой, а радзімы трывожны бяздомнік  
лёс.

Здаецца, з радкоў рыфмаваных ці многа  
карысьці,  
Калі ўжо шукае вайна ад зямлі да нябёс.

Ды не!  
Слова — зброя і там, дзе лютце навала,  
Зрываючы лісце жывое з прастрэленых  
дрэў.

І новую песню нязнаны пачаў запявала,  
Пачатак узяўшы ў вялікіх майстроў — на  
запей.

Ён іх не падвёў,  
Ён высокую ставячы мэту, —  
Я ім ганаруся й любові сваёй не таю, —  
Павёў у бяссмерце, як гэта належыць паэту,  
Уласную песню,  
Натхнёную песню сваю.

Ці мала пасля ён нам даў падарункаў  
багатых,  
Адорыць яшчэ не аднойчы нас шчодрасць  
яго,

Бо з майстрам заўсёды найлепшы з усіх  
памагатых —  
Уменне аддаць сябе справе народнай ўсяго:  
Аддаць усяго да апошняй усмешкі й

крывінікі,  
Пыхліваю дробязнасць выпаліць з думак  
агнём,  
Адчуць сябе з гордасцю сціплым лісточкам  
з галінкі  
Магутнага дрэва, якое Радзімай завём.

1971 г.



Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказвае ў Віцебску прэм'еру спектакля «Сталівары» па п'есе Г. Вакарова (пераклад з рускай мовы А. Петрашкевіча). Паставіў спектакль заслужаны дзеяч мастацтваў БССР С. Казіміроўскі ў дэкарацыях па эскізах народнага мастака БССР Я. Пікалава.  
На здымку злева — сцена са спектакля. У ролях Віктар Лагуціна і Пятра Хромава артысты Л. Трушко і Я. Шыпіла.  
Фота С. РОХАНА.

# Кіно

**М**НЕ, як будаўніку, заўсёды прыемна прачытаць у газеце артыкул або палглядзець па тэлебачанню ці ў кінатэатры фільм аб людзях нашай прафесіі. Што і казаць, знаходзіш для сябе шмат карыснага, павучальнага. Знаёмішся з мноствам перадавікоў вытворчасці, а некаторыя імёны наватараў надоўга застаюцца ў памяці.

Менавіта такое ўражанне пакінула ў мяне сэрца нарыс М. Шыманскага «Над Прыпяццю», надрукаваны 21 лістапада 1972 г. у «Известиях». У ім аўтар проста і пераканаўча паказаў дзейнасць брыгад мазырскіх нафтабудаўнікоў.

Уражанне аб тым змястоўным нарысе яшчэ не згладзілася, як аднойчы давялося палглядзець дакументальны фільм творчага аб'яднання «Летаніс» (студыя «Беларусьфільм») пад назвай «Брыгадзіры». Аназаваецца, «старыя знаёмыя» з га-

штосьці самае важнае, тое, аб чым думае, што добра ведае, чаго, магчыма, так ласкава не скажаў бы дыктар...

А іх расказы час ад часу перарываюцца паназам вытворчых працэсаў, таго, пра што яны гавораць.

«Не пазбаўляецца слова» і дыктар. Ён па-мойму, дакладна даносіць да гледача аўтарскую думку, яго нешматслоўны тэкст вызначаецца цікавымі параўнаннямі, прасякнуты лірызмам, а месцамі аздоблены сакавітым гумарам. Паступова, з розных рысачак ды штрыхоў аўтары «лепль» канкрэтны вобраз сённяшняга камандзіра вытворчасці, адуванага чалавеча, які выдатна ведае сваю справу, можа павесці за сабой напеленту.

Брыгадзір В. І. Заяц удала «падбірае ключы» да кожнага сэрца. Яго асноўнае крэда: умей знайсці ў чалавеку таное, за што ён варты было пахваліць. Гэта ўзнімае гасрой, натхненне, стымулюе. А формы самыя розныя. Тут і насценгазета, і «лісткі-маланкі», і жывое, слэбоўскае слова на агульным сходзе або так, «на перакруты». Ці трэба здзіўляцца, што брыгада В. І. Зайца — гонар усіх мазырскіх нафтабудаўнікоў. А працуе яна па навейшаму метаду вядомага ў нашай краіне будаўніча, Героя Сацыялістычнай Працы М. А. Злобіна. У чым яго асаблівасці, у чым сакрэт? Брыгада блрэ падрад на ўзвядзенне аб'екта ад нуля і да поўнага заканчэння. Пры гэтым павінны строга захоўвацца такія прынцыпы, як эканамічнасць выкарыстання матэрыялу, высокая прадукцыйнасць і аб'ектыўная арганізацыя працы, неасрэднае ўдзел у рабоце над праектамі і г. д. Ён, злобінінскі метада, які ўнараўняецца галоўным чынам у напіталым будаўніцтве і «дзейнічае» ў рамках нізавога звязна — брыгады — моцна спалучае інтарэсы рабочага і дзяржавы.

У фільме паказана, што ў брыгадзе В. І. Заяца, якая спаборнічае з рэгіянамі В. І. Заяца, новы нарысны метада, які кажуць, не зусім «прыкніўся». А чаму? Аднак на пытанне простае: кіраўніцтва нафтабуда сваячасова не паналацілася аб падрыхтоўцы да пераходу на новы метада... Між тым, «рэспінаўцы» таксама рупна завіхаюцца.

У дзелавым кінанарысе знайшлося месца і для гумару. Але асноўная накіраванасць яго — сур'ёзная размова аб надзейным, хвалючым — працоўнай дзейнасці дзюхоў будаўнічых брыгад. Паміж імі не саперніцтва, а шырокае, баявое спаборніцтва. Не па прынцыпу «хто-наго», а кіруючыся адзінай агульнай думкай — хутчэй здаць у эксплуатацыю дзяржаўны аб'ект п'яцігодні.

Шчыра смяю: фільм «Брыгадзіры» ўсхваляваў мяне. Цяпер мне хацелася б запытацца ў стваральнікаў новай дакументальнай кінастужкі «Брыгадзіры»: ці маюць яны намер працягнуць сваю размову аб далейшым лёсе мазырскіх нафтабудаўнікоў? Бо тое, што мы убачылі на экране, — толькі невялікі эпизод працоўнай дзейнасці пераўтваральнікаў беларускага Палесся. Нам, гледачам, цікава было б сустрэцца з новымі героямі, з тымі, хто панясэ эстафету славы далей.

**В. ЕСІМЧЫК,**  
машыніст ірана будаўнічага трэста № 7,  
г. Мінск.

**С**ЯРОД новых работ Дзяржаўнага тэатра лялек БССР звярнула на сябе ўвагу пастаноўка спектакля на музыку трох аднаактвых балетаў. Прадстаўленне сінтэзуе сцэнічную інтэрпрэтацыю «Жар-птишкі» І. Стравінскага, «Вучня чарадзея» П. Дзюка і «Веснавой казкі» Я. Глебава. Названы спектакль «Вечарам танцавальнай пантамімы».

Смелае ўмяшанне ў галіну нязвяданага, зварот тэатра да зусім незвычайнага матэрыялу ў вядомай ступені прадвызначыла як далагліда, так і глыбіню творчага пошуку. У плане засваення новых жанраў гэтая работа тэатра мае, думаецца, прычыповае значэнне. Зварот да балета з'явіўся ў пэўным сэнсе паглыбленнем эксперыменту, напрыклад, зробленага Л. Быкавым у афармленні спектакля «Званы-лебедзі», дзе так удала былі скарыстаны вертыкалі ў перспектыве і агульнай кампазіцыі сцэны. Наогул, «Вечар танцавальнай пантамімы» мінскіх ляльчыкаў выклікае на размову па розных творчых пытаннях. Спынімся на некаторых.

Першае, што звяртае на сябе ўвагу — незвычайнасць каларыстычнага вырашэння пастаноўкі. Як адзіна са складаных кампанентаў зрокавага вобраза спектакля яго набывае тут рашаючае значэнне. Светлая танальнасць, яркія колеры на чорным фоне ствараюць на сцэне атмасферу радаснага настрою, зусім непаўторную партычнасць. Мастак Л. Быкаў, які выступаў у гэтай рабоце і як рэжысёр, змог стварыць цікавую маляўнічую партытуру спектакля. Тут янават такі спецыфічны рэжысёрскі сродак, як мізансцена, будуюцца з улікам каларыстычнага вырашэння асобнай лялькі. Лялька ў гэтым спектаклі з'яўляецца асноўным маляўнічым акцэнтам.

Гукавая палітра спектакля цалкам перададзена музыцы, а замена слова, як аднаго з асноўных выразных сродкаў акцёра тэатра лялек, пантамімай наогул прад'явіла іншыя патрабаванні і да выканаўцаў.

Музыка, колер, рух — кампаненты, якія вызначаюць стылістыку «Вечара танцавальнай пантамімы». Балетмайстру Р. Цырульніку сумесна з рэжысёрам давялося прыкласці немала намаганняў на пошукі найбольш аптымальнага варыянта вырашэння пластычнай фактуры руху лялек. Большасць знаходак — гэта вынік творчых эксперыментаў. На наш погляд, найбольш дакладна знойдзены характары руху ў «Жар-птишцы» І. Стравінскага і «Веснавой казкі» Я. Глебава. Тут лялькі як бы плаваюць у бязважкай прасторы, і менавіта гэтая бязважкасць і плаўнасць руху ўмоўна вырашана і лялькі даюць падставу гаварыць аб арыгінальнасці пластычнага вырашэння. Гэ-

У маі гэтага года ў Мінску адбудзецца фестываль ляльчых тэатраў Прыбалтыкі і Беларусі. Творчыя работнікі пасля прагляду лепшых спектакляў абмяркуюць праблемы развіцця гэтага папулярнага і сярод дзяцей, і сярод дарослых жанру сцэнічнага мастацтва.

Сёння мы друкуюм артыкул кандыдата мастацтвазнаўства М. Каладзінскага аб эксперыментальным спектаклі Дзяржаўнага тэатра лялек БССР.

та непаўторна, таму што не мае прамых аналогій з тым, што прынята лічыць балетам і пантамімай, і найбольш блізкае, як нам здаецца, да ўмоўнай мовы мастацтва тэатра лялек.

У агульных рысах гэты прынцып выкарыстоўваецца і ў «Вучня чарадзея» П. Дзюка (за выключэннем пластычнай характарыстыкі ўзаема-

## І ЛЯЛКІ У ПОШУКАХ



адносін Вучня і Дачкі чарадзея, дзе тэатр непасрэдна выкарыстоўвае элементы балета). Вельмі спрыяе поспеху з густам і дакладна знойдзены прынцып прыблізнасці, які выключыла ўсялякае імкненне да наіравання, да імгнанні «жывога» балета.

Творчы пошук закруціў, як мы ўжо казалі, і галіну выканаўчага мастацтва. Акрамя ўсяго іншага, сцэнічнае ўвасабленне такога незвычайнага матэрыялу патрабавала дакладнай распрацоўкі руху лялькі і вельмі складанай сістэмы акцёрскай узаемадапамогі. У гэтым сэнсе спектакль з'яўляецца пэўным прыкладам адметнага разумення калектыўнасці акцёрскай творчасці. Два, а то і тры акцёры, якія кіруюць адной лялькай, робяцца тут, па сутнасці, раўнапраўнымі сааўтарамі сцэнічнага вобраза. Размежаваць, выдзеліць, аддаць каму-небудзь з іх перавагу немагчыма. Гэта паучыць адзінага цэлага знайсці, зрэшты, сваясаблівае адлюстраванне і ў праграме спектакля, у якой традыцыйны прынцып «персаннаж — выканаўца» заменены пералічэннем занятых у спектаклі акцёраў. Трэба сказаць, што гэта зусім пазбавіла гледача магчымасці назнання — хто ёсць хто.

У спектаклі можна адзначыць шэраг цікавых акцёрскіх работ, і гэта з'яўляецца пераканаўчым сведчаннем таго, што нават самае цеснае сцэнічнае сааўтарства не прыводзіць усё ж да нівеліроўкі творчай індывідуальнасці акцёра. Добрага слова заслугоўваюць шмат якія вобразы спектакля. І ў першую чаргу Снягурачка — І. Жаткевіч, Скамарох — А. Рамановіч, Чарадзея — А. Шнілёнак і іншыя. Прыемна, што якраз у гэтай, шмат у чым, эксперыментальнай, ра-

боце тэатра змаглі правяліць свае здольнасці маладыя акцёры. Проста яны тут атрымліваюць, у адрозненне ад традыцыйнага спектакля, некалькі іншых форм выяўлення індывідуальнасці. І гэта іх мабільнае на пошук.

З усёй трыяды, аб'яднанай агульнай назвай, найбольш удала сцэнічнае вытлумачэнне атрымала, на наш погляд, «Веснавая казка» Я. Глебава. Жыццярэдасная фактура глебаўскай музыкі, незвычайная святочнасць яго аранжыровак, іх асабліва прэзрыстасць — усё гэта аказалася вельмі блізім тэатру і знайшло на сцэне пераканаўчае ўвасабленне ў гульнях і танцах скармахоў, у забавна прытупваючай, велізарнай, на ўсю сцэну, ляльцы Масленіцы. Зрэшты, ужо ў гэтай фігуры, якая пачынае казку, увасаблены наміт на характар будучага прадстаўлення — пераважна вясёлага і жыццярэдаснага.

Праўда, стылістычная пэсумнічалнасць, нават «песумнічалнасць» музыкі І. Стравінскага, П. Дзюка і Я. Глебава аказалася відэаважнай. Тэатр, здаецца, адстойвае і тут свой пункт гледжання, іграючы кожны твор, што называецца, праз кропку: аддзяляючы антракты. Тым самым як бы сцвярджаецца магчымасць існавання ў рамках адной сцэнічнай інтэрпрэтацыі розных па сваёй стылістыцы твораў. У такім прынцыпе ёсць, несумненна, свае вартасці. Аднак гэта далёка не адзіны і, вядома, не лепшы варыянт, бо ёсць у ім нешта ад «канцэрта», ад «эстрады», а не ад «тэатра».

І усё ж, нягледзячы на пэўную разнастайнасць матэрыялу, на асобныя недахопы яго сцэнічнага вырашэння. — тэатру, напрыклад, не заўсёды ўдасца пазбегнуць ілюстрацыйнасці. — гэтую пастаноўку можна лічыць удачай калектыву. Аб ёй нельга не гаварыць, не спрачацца. Тэатр не толькі змог вызначыць магчымы шляхі арыгінальнага сцэнічнага ўвасаблення падобнага матэрыялу, але і даказаў яго права на існаванне ў тэатры лялек.

З'яўленне на афішы такога спектакля можна лічыць не столькі нечаканым, колькі натуральна-неабходным. Ён лагічны і з пункту гледжання пошуку калектыву апошніх год. Разам з тым, «Вечар танцавальнай пантамімы» — гэта не толькі пошук, але і яго новая якасць, больш высокая ступень. І хацелася б пажадаць тэатру ўтрымлівацца на гэтым узроўні. Утрымлівацца, каб ісці наперад і далей.

**М. КАЛАДЗІНСКІ,**  
кандыдат мастацтвазнаўства.

ТАБЕ,  
ПЯЦІ ГОДКА!

## ЧАКАЕМ ПРАЦЯГУ...

зетнай паласы перайшлі на кінаэкран, быццам на нашых вачах ажылі, загаварылі з намі. Такое адчуванне, што яны ўвесь час знаходзяцца побач з табою.

Гэты фільм з першых кадраў прыкоўвае да сябе ўвагу. Здаецца, трапілаш на самы прэзідый край індустрыі нашай рэспублікі, бачыш грандыёзны размах будаўніцтва — гатовыя напускі і тыя, што яшчэ толькі ўзводзяцца. Бесперапынна ідуць аўтамашыны з грузамі, працуюць уздым і ўначы механізмы і, вядома, вежавыя іраны, без якіх немагчыма ўявіць буйную сучасную будоўлю.

Але галоўнае — людзі. Гэта яны прыводзяць у дзейнасць механізмы, машыны, іраны. Сярод іх члены брыгады В. І. Заяца. Кожны называе сябе. Даведаешся, што прыехалі сюды хлопцы з розных гарадоў і нават рэспублік. Праца аб'яднала і загартавала іх. У невялікім калектыве брыгады заўжды пануе дружба, братэрская аднасць. Хіба ж не гэта забяспечвае поспех будаўнікам!

І правільна робіць рэжысёр І. Пінман, што канцэнтруе нашу ўвагу менавіта на такіх маральна-палітычных якасцях савецкага чалавеча, якія рухаюць наша грамадства наперад. У той жа час кінематаграфіст шырока выкарыстоўвае магчымасці дакументальнага кіно, каб адлюстравала непасрэдна працоўную дзейнасць брыгады. Тут на першы план вяртае паставіць эпизоды, дзе будаўнікі расказваюць аб сабе і аб сваіх таварышах. Кожны, хоць і коротка, але без загадка падрыхтаванага тэксту гаворыць

Аўтары сцэнарыя М. Шыманскі, І. Пінман. Рэжысёр І. Пінман, апэратар М. Южык, гукаапэратар А. Салавей.

**РЖЭЦКАЯ...** Колькі існуе Першы беларускі драматычны тэатр, які мае цяпер сусветную вядомасць як Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, столькі мы паўтараем гэтае акцёрскае прозвішча. Ва ўсіх этапах для станаўлення трупы спектаклях — яна. Калі глядачы або дасведчаныя тэатразнаўцы высвятляюць і шукаюць «формулу» паэтычнага аблічча калектыву купалаўцаў, абавязкова прагучыць і яе імя — Ржэцкая.

Фартуна? Удала складзены рэпертуар? Тыпажнасць твару і тэмпераменту? У чым прычына такога поспеху і такога стабільнага вядучага становішча ў жаночай частцы трупы купалаўцаў? Не скажам жа, што яна праходзіла нейкія «акцёрскія ўніверсітэты», бо яшчэ гімназісткай, здаецца, ужо іграла на сцэне, здзіўляючы ўсіх адмысловым умнем трымацца на падмостках так, быццам яна і народжана для тэатра.

Талент! Вялікі талент, з яго інтуітыўнымі імпульсамі ў адборы таго, чаго сёння вымагае ад цябе тваё мастацтва, а потым і ў сінтэзе назірання таленту — як прага пазнання жыцця, якая дыктуе табе вобразны выказванні і вобразны ўвасабленні адчуцця і перажыцця табы, з болем або радасцю адкрыцця ў рэалінасці.

Прыродай дадзенае таленту імкненне выявіць сваё разуменне жыцця ўзбагачаецца цікавасцю, любоўю да справы, якой ён служыць. Ёй падначальвае ён арганічную назірлівасць, эмацыянальную пазіцыю, здольнасць у паўсядзённым бачыць вобразнае, фантазію пераносіць слабе ў часе і прастору, адчуваючы «сучаснікам» і далёкага мінулага, і магчымай будучыні.

Калі гэта ўсё ёсць у цябе, ты смела можаш пераступаць парог тэатра або мастацкай майстэрні, студыі ці музычнага класа.

Кастрычніцкая рэвалюцыя кінула покліч талентам з народа — барыце ў рукі пэндзаль, выходзіце на сцэну, ня сідце свае вершы ў часопісы і выдавецтвы... Стваральнікі першага прафесійнага беларускага тэатра адгукнуліся на гэты покліч. Уладзімір Крыловіч і Герард Грыгоніс, Вольга Галіна і Уладзімір Уладзімірскі, Барыс Платонаў і Ірына Ідановіч ужо на самым пачатку сваёй творчай дзейнасці паказвалі зайдзенае ўменне працаваць у мастацтве па самых высокіх крытэрыях. Сярод іх заззяў і талент Лідзіі Ржэцкай. Школай і ўніверсітэтам іх майстэрства было жыццё. Рамантыка і паўсядзённая проза тых незабытых гадоў, калі Савецкая ўлада гартавалася пад абстрэламі гармат і злосных пакалёў, фарміравалі светлагляд маладых мастакоў. Ні для каго з іх не было пытання — прымаць ці не прымаць улады рабочы і сялян. Як і малады Уладзімір Маякоўскі, як Янка Купала і Якуб Колас, яны з захапленнем паглыблялі ў вірновага жыцця краіны.

Ржэцкая... Я спыняю сябе, калі маё перае пачынае пісаць

пра яе — «іграе». Так, зразумела, любы актёр на тое і актёр, каб іграць, як на руску кажуць, «ліццействываць». Такая прафесія. Таямнічы феномен яе ў тым, што «іграць» трэба так, каб ніхто ў зале не заўважаў «ігры», а верыў бы табе ў кожным подыху і кожным позірку. Так іграе Ржэцкая.

І глядзіш на сцэну з яе ўдзелам, адчуваючы эстэтычнае замілаванне. Радуюся за жанчыну, ролю якой выконвае Ржэцкая, абуралася, падзяляеш яе смутак або, наадварот, з агідай сочыш, як

ДА 75-годдзя 3 ДНЯ  
НАРАДЖЭННЯ НАРОДНАЙ  
АРТЫСТКІ СССР  
Л. І. РЖЭЦКАЙ

## МУДРЫ ТАЛЕНТ

прыстасоўваецца персанаж-драпежніца да іншых драпежнікаў. Нават пад самым вынаходлівым грывам бачыш знаёмы твар, чуеш пералівы знаёмага табе голасу, ды толькі верыш вобразу, які вось зараз раскрыецца ва ўсёй сваёй сутнасці ў промных рампы на падмостках.

Здагадваюся, што Л. Літвінаў, калі рэпэціраваў «Паўлінку», раў і нават патрабаваў, каб Ржэцкая (Альжбета Крыніцкая) ціхенька сядзела ў баку ад мужа і Пранцыя Пустарэвіча. Гэта такая мізансцэна. Вобразна яна замацоўвае сказанае нядаўна Сцяпанам: «Маўчы, баба! Валасы доўгія, а розум кароткі». Жаночы лёс... А колькі невыказнай тугі ў постаці і ў вачах Ржэцкай — Альжбеты! Яна — дома, у сваёй хаце, яна — гаспадыня. І ўсё звыкла для яе тут. Звыклы і крык: «Каханенькая, родненькая, нічога не разбіраеш!» Яна прымырлялася са сваім лёсам.

«Дужа трудна паладзіць з цяперашняй моладдзю», — скардзіцца Агаце (тая згаджаецца: «А так, так, тудэма-судэма!»), а сама ўсё ж з нейкай матчынай гордасцю пазірае на Паўлінку, з надзеяй, з верай. Цяплейшым робіцца яе позірк, калі дачка пасля роспачы раітам кідаецца да гасця з пляшкай гарэлкі і гарача кажа: «Па кабыле сваёй пі хаўтурнага, а не па чалавеку!» Мабыць, калісьці і яна. Альжбета, была такой няўрымслівай, як Паўлінка, і цяпер шкадуе, што скарылася.

Гэта таксама ёсць у характары, створаным у купалаўскай камедыі Лідзіі Ржэцкай. І «ўзята» актрысай не ўвогуле з тэксту, а з глыбіннага паэтычнага твора, з разумення таго, што такое народны характар.

Пра маляўнічасць сцэнічнай фігуры і пра сакавітую мову Альжбеты, мабыць, няма патрэбы гаварыць, бо гэта прываблівае ўсіх глядачоў.

Наогул, Л. Ржэцкая — актрыса, якая натуральна спалучае ў сваіх персанажах жыццёвае праўдападобнасць з яскравай мастацкай формай. Яе вобразы каларытныя. Дазволю сабе сказаць так — яна «выводзіць» сваіх герояў не з фатаграфій і не з графічных замалёвак, а з жывапісных партрэтаў. Ёй дарагія не толькі «святло» і «цені», а і ўся гама, увесь спектр эмацыянальных перажыванняў і матываў паводзін персанажа. Такой, каларытнай, яна была побач з непаўторна арыгінальным Уладзімірам Крыловічам у вобразе Шыгабутзінава ў спектаклі «Мяцек», калі іграла Заіру. Такой была і ў першай п'есе К. Крапівы «Канец дружбы», дзе выступала ў ролі Наталлі Лютынскай. Нават у крыху «блакітным» характары Лідзіі ў «Платоне Крэчапе» А. Карнейчука актрыса выразна і акрэслена «праспявала» тую мелодыю сэрца, у якой грывіцца высокая патрабавальнасць да сябе і да іншых, і вобраз маладой сучасніцы атрымаўся акрыленым.

Спраўдны талент шырокі па інтарэсах. Ён засяроджваецца, калі выконвае задуманае, калі ажыццяўляе мэту. Але замкнёнасць чужага яму. Так, скажам, Л. Ржэцкая смела згаджалася іграць, мабыць, усё ж эпизодычную ролю цёці Каці ў камедыі «Хто смеяцца апошнім». Хай сабе ёй патрэбна выйсці на падмосткі на якіх некалькі хвілін і прамовіць лічаныя сказы, актрыса ведае, што фігура цёці Каці не выпадковая ў сістэме вобразаў камедыі, што яна напісана К. Крапівай з пэўнай мэтай.

Якой? Аднак, як і гэта разуменне. У камедыі дзейнічаюць людзі з асяроддзя вучоных, куды трапіў, як вядома, кар'ерыст і прайдзісвет Гарлахвацкі. Выкрыццё гэтага «знаўцы старажытнага жыццёвага свету» — пафас камедыі. І аўтару было неабходна ў смех увесці народную пільну, даць голас прадстаўнікам звычайных людзей. Вось і з'явіліся ў камедыі дзед Нічымар і цёця Каця. Яна вуснамі Л. Ржэцкай дасціпна высмейвае Гарлахвацкага і яго намагатых. Зёлкіну кажа — «Чаму вы ходзіце заўсёды так, быццам у вас не ногі, а мяккія лапы?» Гэта — прысуд падкаліму і пакалёўніку, распаўсюджвальніку чутак. Як і заўвага пра кабінет Гарлахвацкага: «На стала мартапільскаў, усялякіх панастаўляна... Дзве кананы скураныя... Хіба ён лежачы працаваць думае...»

Ах, якая яна была з'едлівая і добрая, увішняя і спакойная, цёця Каця Ржэцкай! Вобраз не губляўся сярод зорак першай велічыні — Тулягі Г. Глебава, Зёлкіных Б. Платонава і С. Станюты, Гарлахвацкага Л. Рахленкі. Разам з Г. Грыгонісам (дзед Нічымар) актрыса выглядала



каштоўным шкельцам у асяляльна бліскучай мазацы сучаснай камедыі!

Калі Масква апладзіравала ў 1940 годзе Першаму БДТ за спектаклі высокага мастацкага ўзроўню, здавалася, што глядачы не ўяўляюць сабе гэтых актёраў па-за гэтай трулай, партнёрамі іншых артыстаў.

Ансамблевасць выканання спалучаецца ў купалаўцаў з выразным абліччам большасці выканаўцаў. Здаецца, хтосьці з агульнапрызнаных майстроў можа самастойна прэтэндаваць на «сольныя» выступленні, выйсці на першы план. Не, гэтага не бывае. Скажам, тая ж Л. Ржэцкая сёння іграла цёцю Кацю, а заўтра ішоў спектакль, які можа быць «гастрольным» для выканаўцы галоўнай ролі, — «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага. Яна — Кручына. На сцэне — гісторыя пакут і раптоўнага шчасця гэтай жанчыны, і Л. Ржэцкую ніхто не асудзіць, калі яна будзе «прэм'ершай». А яна тэмпераментна і мілагучна вядзе сваю музычную партыю, нібы ўвесь час памятаючы, што на сцэне — аркестр, што тут спявае і трагедыяныя скрыпка Грышы Нязнамава, што тут прабіваецца і споведзь Шмагі...

Талент вельмі многае траціць, калі ён не імкнецца да ўдасканалення. Я ўпэўнены, што менавіта такое імкненне ўласціва Лідзіі Ржэцкай. Адчуваю гэта па тых партрэтах мацярок, якія створаны ёю на сцэне. «Пяноць жаваранкі» і «Ваўкі і авечкі», «Апошнія» і «Даходнае месца», «Праўда добра, а шчасце лепш» і «Выбачыце, калі ласка!», «Людзі і д'яблы» і «У мяцельцу» — нібы гартаеш старонкі тэатральнага дэталісу, і на многіх з іх Л. Ржэцкая ў вобразе маці. То пшчотнай і сумленнай, то жорсткай і помслівай, то роўнай па духу сину-рэвалюцыянеру, то пасляянску стрыманай на пачуцці. І кожны раз — новая, у нечым нечаканая і па-мас-

такоўску мудрая, такая яна ў гэтай сферы творчай біяграфіі. Некаторыя яе ролі з толькі што прыгаданага рэпертуарнага спісу дыяметральна супрацьлеглыя: Мурзавецкая, папрыклад, і Ганна Чыхніок, Сакалова і Кукушкіна. Ствараючы такія вобразы, актрыса выяўляе сваё разуменне чалавека як адзінага ў грамадстве, разумнае гарманічнага жаночага характару. Бо і выкрыццё, і адмаўленне, і сатырычны паказ — гэта ж таксама барацьба мастака за ідэал! А ў персанажах Л. Ржэцкай я нават бачу іх рукі. На спектаклях «Пяноць жаваранкі» або «Выбачыце, калі ласка!» адчуваў, што яны ў яе геральдыка, якіх аявае М. Таіс: «Іх палавала зямля сваімі плысцымі вуснамі і калабамі; неба спякотаі, вятрам, дажджамі іх палавала... Толькі заўсёды, як мы зберымся дамоў і на стол пакладзе рукі маці, быццам ад сонца, ад іх святлее ў хаце і ў сэрцы». Запэўніць глядача, што ён бачыць тая і я матчыны рукі, — творчы подзвіг! Я глыбока ў гэтым перакананы. А вось у яе Мурзавецкай («Ваўкі і авечкі») вытанчаныя рукі драпежніцы, якія бываюць пшчотнымі толькі да грошай, да банкаўскіх папер...

Здольнасць пераўвасабляцца ў вобраз да рэшты — зайдзенае здольнасць. Ёю надзелена Л. Ржэцкая ад прыроды. Ды што б ні іграла, у яе б характар ні пераўвасаблялася Л. Ржэцкая, слухаючы мову — асапада.

ТАЛЕНТ СВЕДЫ: Талент узнісшы. Талент мастака-рэаліста. І дзякуй яму за ўсё, што ён дае пшчотным наведвальнікам тэатра імя Янкі Купалы, людзям не аднаго пакалення! А прычына для такой падзякі хвалоючая — Лідзія Іванавна Ржэцкая, народнай артыстка СССР, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі СССР, спаўняецца 75 гадоў.

Заір АЗГУР,  
народны мастак СССР.

Часопіс «Тэатр» апублікаваў артыкул «Агні фестывалю» А. Саладоўнікава, прысвечаны агледу здабыткаў драматургіі і тэатраў СССР да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Фестываль больш пэўна паставіў і ўдакладніў праблемы народнасці нашага тэатральнага мастацтва... Народнасць сцэнічнага мастацтва праяўляецца

ў майстэрстве раскрыцця, паказе працэса станаўлення савецкага характара як выходнага пачатку новай гістарычнай аднасці людзей. Аўтар спасяўляецца і на вопыт беларускай сучаснай сцэны — называе п'есу «Трыбунал» А. Макаёнка, гаворыць аб тым, што тэрмін «узаемаўзбага-

чэнне і ўзаемаўплыву нацыянальных тэатральных культур» набывае матэрыяльнае ўвасабленне і аналізуе рэжысёрскую практыку ў гэтай галіне, спасяўляючыся на творчасць мінчан Б. Луцэнікі і В. Раеўскага, якая, паводле А. Саладоўнікава, таксама цікавая і нават павучальная, як і

творчасць даўно прызнаных майстроў рускага, грузінскага, украінскага, армянскага і іншых «старых» тэатраў. У гэтым нумары «Тэатр» па традыцыі публікуе «Звесткі аб рэпертуары прафесійных тэатраў». На гэты раз — аб колькасці пастановак п'ес сучасных драматургаў і класікі.

Сярод беларускіх аўтараў асабліва папулярныя творы Андрэя Макаёнка. У 1972 годзе яго трагікамедыя «Трыбунал» была сыграная 3729 разоў на сцэнах дзесяціста п'яці тэатраў! Звыш тысячы прадстаўленняў меў «Закіныты апостал». Камедыю М. Матукоўскага «Амністыя» ставілі 622 разы (сорак пяць тэатраў). Паралейшаму прыцягвалі ўвагу творчых работнікаў і глядачоў драма

«Толькі адно жыццё» А. Маўзона, камедыя «Мядовы месяц» К. Губарэвіча і п'еса «Выклік багам» А. Дзялендзіка. Дзесяць тэатраў у семдзясят другім годзе паказвалі геральдычную хроніку «Гаўроты Брэсцкай крэпасці» А. Махнач.

Звыш шасці тысяч прадстаўленняў па п'есах драматургаў Беларусі — гэта прыемая статыстыка.

В. ІВІН.

## НА СЦЭНАХ КРАІНЫ

# ПРАЕКТ ЗАБУДОВЫ ЦЭНТРА

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі і Савет Міністраў БССР прынялі пастанову. «Аб праекце дэталёвай планіроўкі цэнтра горада Мінска». Праект разлічаны да 2000 года і на больш далёкую перспектыву. У ім прадугледжваецца далейшая рэканструкцыя і развіццё цэнтра Беларускай сталіцы з улікам новых маштабаў горада, перспектывных сацыяльных і горадабудаўнічых патрабаванняў.

Асноўнае развіццё прасторавай кампазіцыі цэнтра будзе ісці шляхам фарміравання сістэмы архітэктурных ансамбляў і комплексаў уздоўж водна-зьялёнага дыяметра, які ствараецца па рацэ Сяслач, з арганізацыяй у гэтым напрамку другой кампазіцыйнай восі, пры захаванні ансамбляў, сфарміраваных у пасляваенны перыяд сабудовы ўздоўж Ленінскага праспекта. Захаваецца таксама аядучая роля ансамбля Цэнтральнай плошчы як глабоўнай плошчы грамадска-палітычнага значэння. Тут будзе размешчаны будынак з універсальнай залай рэспубліканскага значэння, тэатр імя Янкі Купалы, мадэлі-мент 50-годдзя Савецкай ўлады і іншае.

У праекце плануецца перацарговае будаўніцтва і добраўпарадкаванне архітэктурных ансамбляў на Цэнтральнай плошчы і плошчы Свабоды, плошчы Леніна, Юбілейнай плошчы, Паркавай магістралі (на адрэзку ад плошчы Свабоды да заводу электраахаладзільнікаў), вуліц Няміга, Мяснікова, Янкі Купалы, прываказальнага комплексу, паўночна-заходняй зоны водна-зьялёнага дыяметра ад Цэнтральнай плошчы да Цэнтральнага парка культуры і адпачынку імя Перамогі ўключна.

Разам з тым праект прадугледжвае таксама захаваць і рэстаўрацыю помнікаў архітэктуры, фрагмента старога горада ў раёне вуліц Астроўскага, Каштоўнай у горадабудаўнічых адносінах забудовы даваенных гадоў і пасляваеннага перыяду. Значная ўвага ўдзелена развіццю месца адпачынку, сектара спартыўных збудаванняў, стварэнню новых паркаў і сквераў.

## ПЕРАСОУНАЯ ВЫСТАўКА

Выстаўка экспанатаў-лаўрэатаў рэспубліканскага конкурсу навукова-тэхнічнай творчасці школьнікаў падарожнічае па школах Слонімскага раёна.

Арыгінальная па задуме і багатая па зместу выстаўка была арганізавана гурткаўцамі Слонімскай станцыі юных тэхнікаў. На ёй прадстаўлена дваццаць чатыры работы, удастоеныя дыпламаў Міністэрства асветы БССР.

БЕЛТА.

**К**ожны раз, калі заходзіш у мастацкую лабараторыю барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага, адчуваеш лёгкае хваляванне. Напэўна, гэта ад таго, што чакаеш там сустрэць штосьці новае, незвычайнае. І гэта не выпадкова. Амаль такое ж пачуццё ўнікае, калі мы адчыняем дзверы музея выставачнай залы, майстэрні мастакоў.

Мастацкая лабараторыя на заводзе — гэта першаасноўна, пачатковае звяно ў творчым працэсе ўсяго калектыву. Тут, у лабараторыі, нараджаюцца ідэі, якія ператвараюцца ў прыгожыя і непаўторныя мастацкія вобразы.

Шкло — матэрыял багацейшых пластычных магчымасцей. Менавіта тут, у лабараторыі, мастакі ствараюць з яго вядомую колькасць разнастайных вырабаў, якія здзіўляюць зграбнасцю форм, чысцінёй колеру, прыгажосцю. Звычайна ў лабараторыі пануе атмосфера творчага напалу, напружаныя думкі мастака.

Але ў апошні час у мастацкай лабараторыі ўжо няма той, якая была раней, авычнай, устойлівай атмасферы творчасці. З'явілася штосьці трывожнае, насяражанае. У словах мастакоў цяпер адчуваецца недагаворанасць, замест творчага ўздыву — прыгнечанасць.

У 1970 годзе закончылася генеральная рэканструкцыя завода. К канцу пяцігодкі магчымасць яго ўзрастае на адну трэць, павінна палепшыцца і мастацкая якасць прадукцыі, укараняцца новыя метады апрацоўкі шкла і крышталю. Ужо гэтыя абставіны павінны натхняць, стымуляваць працу мастакоў. Аднак гэта магчыма толькі пры ўмовах добра наладжанай навукова-эксперыментальнай работы, цесным супрацоўніцтва мастакоў і тэхнолагаў. А вось з эксперыментальнай базай на заводзе штосьці неладзі.

Здавалася б, завод, пашыраючы вытворчыя плошчы, маючы мастакоў, ужо сёння павінен нарошчваць, павышаць, удасканальваць мастацкую якасць, аднак выкарыстоўваць гэтыя магчымасці там не спяшаюцца. Хутчэй наадварот, складваецца ўражанне, што на заводзе не думаюць аб паліпшэнні мастацкай якасці вырабаў, аб пошуках новых форм, пашырэнні асартыменту.

У лабараторыі завода прадуюць чатыры мастакі высокай кваліфікацыі. Аднак пра іх пасляховую творчую дзейнасць у апошнія гады гаварыць цяжка. І зусім не таму, што мастакі завода недастакова таленавітыя. Мы памятаем выставачныя работы

Антаніны Абрамавай, Уладзіміра Пракоф'ева, якія экспанаваліся на рэспубліканскіх і ўсесаюзных мастацкіх выстаўках, на ВДНГ СССР, за мяжой. Яны былі тады сучасныя, цікавыя. На выстаўцы «Мастацтва і быт» шкло барысаўскага завода было ўдастоена Дыплама I ступені. Апладысmentaмі сустракалі на Рэспубліканскім мастацкім саветае новыя формы, распрацаваныя мастакімі завода. Усё гэта ў міну-

прыняў удзел адзін толькі Пётр Арцёмаў. У апошнія гады не ўдзельнічаюць у выстаўках і майстры завода. А ці не тут павінна вызначацца аблічча завода, яго марка, перспектывы развіцця?

Такія факты. Цяжка стварыць што-небудзь значнае, не маючы эксперыментальнай базы. Да рэканструкцыі на заводзе была гаршковая печ (з 6 гаршкоў). Адзін з іх быў замацаваны за эксперыментальным участкам. Але

камі ўзораў у вытворчасць больш за ўсё трапляюць менш цікавыя, тыя, якія прасцей апрацаваць і падрыхтаваць да выпуску.

Сёння, калі мастак працуе не толькі над стварэннем асобных рэчаў, але і фарміруе архітэктурна-прасторавы асяроддзе, калі большасць рэчаў бытавога прызначэння нясуць на сабе мастацкі пачатак, паўсідзённа ўплываюць на чалавека, фарміруюць яго грамадскія густы, творчасць мастака, асабліва занятага ў сферы прамысловай вытворчасці, набывае немагавяжнае значэнне.

Здавалася б, усё бяспрэчна. Аднак, як ні дзіўна, мы вымушаны ўжо многія гады абмяркоўваць на старонках друку, канферэнцыях, сімпозіумах, нарадах і г. д. усё больш складаныя мастацкія праблемы ў іх сувязі з вытворчасцю.

На IV з'ездзе мастакоў СССР (май 1973 год) гаварылася: «Навукова-тэхнічны прагрэс адкрывае для майстроў мастацтва новыя творчыя магчымасці. Нам прадстаўляецца важным вызначыць становішча мастака на вытворчасці, замацоўваючы яго правы, забяспечваючы яго актыўны ўплыў на эстэтычную якасць прадукцыі і прадугледжваючы неабходныя ўмовы для творчага росту».

Гэта даўно зразумелі кіраўнікі шклозавода Расійскай Федэрацыі, Украіны, рэспублік Прыбалтыкі, Арменіі, Беларускага шклозавода «Нёман». Становішча, якое складалася на барысаўскім шклозаводзе імя Дзяржынскага, можна растлумачыць толькі адным — неразуменнем кіраўнікоў завода прынцыпаў мастацкага працэсавання, спецыфікі творчай працы мастака, недаацэнкай яго ролі ў прамысловай вытворчасці.

У мінулым годзе на тэматычным пасяджэнні Мастацкага савета пры Галоўшколе Міністэрства прамысловасці будаўнічых матэрыялаў СССР у час агляду ўзораў шкловырабаў нельга было не заўважыць, наколькі адстае мастацкі ўзровень прадукцыі барысаўскага завода ад вядучых шклозаводаў краіны. Вось і ўнікае пытанне: што чакае барысаўскі завод заўтра? У якім напрамку будзе ісці яго развіццё? Зноў да гранёнай шклянкі?

У рэспубліцы ўдзяляецца ўвага далейшаму развіццю мастацтва, актывізацыі творчага жыцця, прынята пастанова ЦК КПБ «Аб мерах па далейшаму развіццю выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы» (май 1973 г.), у якой вызначаны меры па ўзмацненню творчай дапамогі мастакам прамысловасці, Міністэрству культуры БССР даручана ажыццявіць меры па ўдасканальванні практыкі дзяржаўных заказаў мастакоў на стварэнне новых высокамастацкіх твораў, прадугледжана паліпшэнне выставачнай дзейнасці.

Усё гэта, безумоўна, з'яўляецца стымулам далейшага развіцця выяўленчага і дэкаратыўнага мастацтва ў рэспубліцы.

Думаецца, што Міністэрства прамысловасці будаўнічых матэрыялаў БССР, якому падпарадкаваны барысаўскі шклозавод імя Дзяржынскага, прыме неабходныя меры, каб кіраўніцтва яго строга выконвала пастанову ЦК КПБ па развіццю выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы.

Ф. ВАЛАДЗЬКО,  
мастацтвазнаўца.

# МАСТАЦКІЯ ўЗОРЫ

І...

## ГРАНЁНАЯ ШКЛЯНКА

лым. І дзіўна, што гэта было тады, калі завод знаходзіўся ў непраўдальна горшых умовах. Не было месца для мастацкай лабараторыі.

Цяпер мастацкая лабараторыя размешчана ў прасторным, светлым памяшканні, для кожнага мастака пастаўлены добры канцылярскі стол, ёсць і неабходная спецыяльная перыядычная літаратура, нават тэлевізар, Побач музей. Але якая з гэтага карысць, калі ідэя мастака, распрацаваны ім узор, прыгожа вычарчаны на паперы, не можа быць вырабаваным у форме, іншымі словамі — правяраны ў матэрыяле? Усё гэта павінна рабіцца на эксперыментальным участку. А такі эксперыментальны ўчастак на заводзе практычна перастаў існаваць.

Становішча на заводзе, якое складалася, не можа задалаўняць мастака. Абмяжоўваюцца яго творчыя магчымасці, зніжаецца ўдзельная вага мастака ў вытворчасці. Гэта сёння. А як у плане на будучае? Які мастацкі выгляд будзе мець прадукцыя заўтра? Узоры будучага павінны стварацца сёння як унікальныя выставачныя творы мастакоў вытворчасці. Мы павінны іх бачыць на выстаўках. Павінны! Аднак на выстаўках у апошнія гады мы ўжо не бачым значных работ мастакоў барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага. (Апошні раз мы з імі сустракаліся на рэспубліканскай выстаўцы ў 1970 годзе.) Нічога значнага не паказалі мастакі завода і на рэспубліканскай выстаўцы «Беларусь сацыялістычная», якая адкрылася ў гэтым годзе. У выстаўцы

не паспелі папрацаваць, як гаршковую печ замянілі секцыйнай. Знік гаршок, разам з ім і працоўнае месца майстра эксперыментальнага ўчастка. Няма для іх і патрэбнай шкломасы. Майстроў эксперыментальнага ўчастка вырашылі перавесці на зменную работу. Гэта азначае, што эксперыментальны ўчастак на заводзе ліквідаваны.

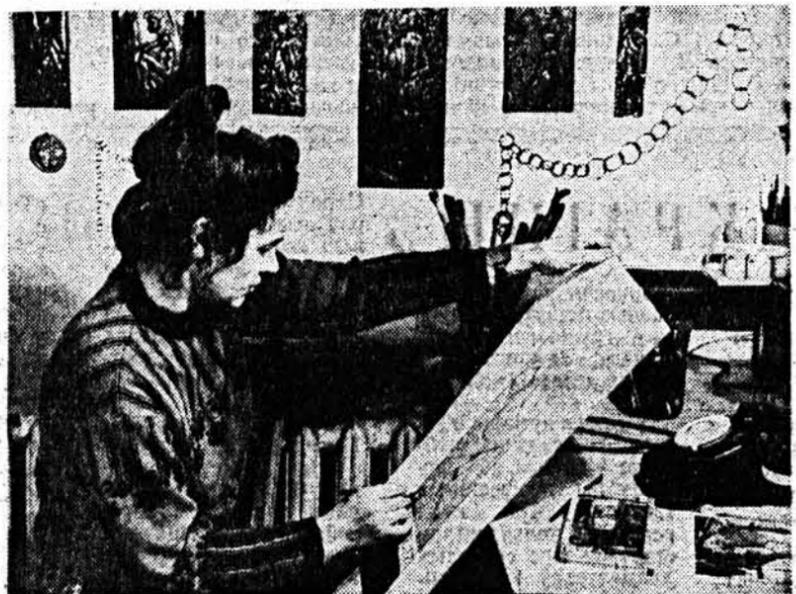
Планавалася паставіць на эксперыментальным участку малую гаршковую печ, але потым «перадумалі». На заводзе пры маўклівай згодзе Міністэрства прамысловасці будаўнічых матэрыялаў БССР вырашылі абысціся без эксперыментальнага ўчастка. Праўда, у Міністэрстве цяпер зразумелі, што памылку трэба выпраўляць. Але раней да галасы мастакоў ніхто не прыслухоўваўся.

Час ідзе, роля мастака на заводзе, па сутнасці, зводзіцца да функцыі дзяжурнага ў так званай мастацкай лабараторыі. Яго рабочы час строга рэгламентаваны. Цяпер ён, сумны, сядзіць за канцылярскім сталом і абыякава выводзіць на лісце паперы слугэт шклянкі, графіна... А што можна яшчэ?

15 гадоў працуе на заводзе мастак Антаніна Абрамава, дзесяць — Уладзімір Пракоф'еў. Распрацоўвалі формы новых узораў вырабаў, працавалі ля печы, ля станкоў, «даводзілі», разам з майстрамі радаліся поспеху. У цяжкіх вытворчых умовах узімаў мастацкі ўзровень прадукцыі завода, раслі самі. Нядаўна прыйшлі на завод Тацяна і Пётр Арцёмавы. Гэта ўжо калектыву. Актыўны, працаздольны. Кожны мастак — творчая індывідуальнасць. І раптам з жалем даводзіцца гаварыць не пра далейшае творчае развіццё гэтага калектыву, а пра творчую пасіўнасць, дыскваліфікацыю.

Зразумела, што творчае развіццё мастака, майстра магчыма пры наяўнасці адпаведнай базы, пры наладжанай рабоце эксперыментальнага ўчастка. Але не толькі гэта спрыяе поспеху. Важныя яшчэ і адносіны кіраўніцтва завода. І тут мы сустракаемся са становішчам, калі выкананне майстрам творчай работы на заводзе лічыцца пустой справай. У поўным сэнсе гэтых слоў.

Ні дырэкцыю завода, ні кіраўніцтва міністэрства не турбуюць і тыя абставіны, што з распрацаваных маста-



Надзея Гаўрылаўна Бранавец нядаўна закончыла Беларусі дзяржаўна-мастацкі інстытут. Цяпер яна працуе ў Баранавічах у сістэме мастацкага фонду БССР.

Надзея Гаўрылаўна — майстар не толькі жыцця, але і мастацкай чаканні па лістаюму металу.

Фота  
Р. АЛЫМАВА.

## СУСТРЭЧА ЗАПОМНІЦА

Сустрэча замежных студэнтаў, навучэнцаў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных устаноў Мінска з дзесяцімі літаратуры і мастацтва Беларускай адбылася ў Беларуска-татарскім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі праінамі.

Перад прысутнымі з новымі вершамі выступіў беларускі паэт У. Паўлаў. Асабліва цікавае выклікалі яго вершы «Хатынь», «Беларускія дзяўчаты», «Вяселле».

Скрыпач Л. Гарэлік пазнаёміў аўдыторыю з твораў рускіх і беларускіх кампазітараў. У

яго выкананні прагучала некалькі новых твораў беларускага кампазітара Я. Глебава.

Цёпла сустрэлі студэнткі і артыста тэатра імя Янкі Купалы В. Анісенку, які прачытаў урыўкі з твораў савецкіх аўтараў.

У выкананні студэнтаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Г. Харыка і В. Михальчыка прагучалі творы рускіх і беларускіх кампазітараў.

**А. ЮЗЭФОВІЧ**, адназначны сакратар Мінскага гарадскога савета па справах замежных навучэнцаў.



Вам, напэўна, знаёма гэтая дзяўчына, якую вы бачыце на фотаздымку. Не так даўно мільёны людзей глядзелі праграму Усесаюзнага тэлевізійнага конкурсу «А ну, дзяўчаты». І сярод удзельніц была і Марыя Жарко—гэтая сціплая, прыгожая дзяўчына з Гродзеншчыны. І ўсім было прыемна, што айтарытэтнае журы назвала Марыю Жарко пераможцай гэтага цікавага, захапляючага конкурсу.

Хто ж такая Марыя Жарко? Яна нарадзілася і вырасла ў невялікай вёсцы над Зэльвянкай-ракой у Слоніміўскім раёне. Яшчэ будучы вучаніцай актыўна ўдзельнічала ў мастацкай самадзейнасці. Да таго ж вобіла яе тэхніка—трактары, камбайны. Вось чаму пасля заканчэння сярэдняй школы Марыя Жарко закончыла і курсы трактарыстаў. Цяпер яна—лепшы механізатар калгаса імя Дзяржынскага. У гэтыя веснавыя дні Марыя паспяхова працуе на слэбе яравых культур.

Поспехаў табе, Марыя, на калгаснай ніве і на сельскай сцэне!

Фота Р. КАДЗЕТА.

## ПАЎВЕКА НА СЦЭНЕ

Паўвека мінула з дня, калі пятнаццацігадовай дзяўчынкай першы раз выйшла на сцэну Лена Кардоўская. Непрыкметна бягучы гады. І вось за плячыма артысткі народнага тэатра Аршанскага дома культуры чыгуначнікаў Алены Захараўны Кардоўскай 50 год сцэнічнай дзейнасці. Сыграны дзесяткі самых разнастайных ролей.

З выпадку юбілею ў доме культуры чыгуначнікаў адбыўся творчы вечар артысткі. Аб яе рабоце ў народным тэатры расказаў адзін са «старэйшых» яго ўдзельнікаў А. Смытко. Юбіляра цёпла віншавалі дырэктар і дома культуры Я. Навумо-

віч, рэжысёр народнага тэатра палца культуры льнокамбіната І. Шварц, маладыя артысты, школьнікі.

Сакратар парткома лакаматыўнага дэпо імя К. С. Заслонова, дзе ўвесь час працавала артыстка А. Кардоўская, В. Піччангаў уручыў ёй каштоўны падарунак.

Кінааматары паказалі фільм, прысвечаны яе жыццю і творчай дзейнасці ў народным тэатры.

Вечар закончыўся паказам урыўкаў з п'ес «Любоў Яравая», «Нашэсце», «Год 1919», «Не ўсе кату масленіца», у якіх прымала ўдзел і Алена Захараўна.

**Н. АЛЯКСАНДРАУ**,

## ТВОРЫ АБ РАДЗІМЕ

Выстаўка студэнцкай творчасці адкрылася нядаўна ў Беларуска-татарскім тэатральна-мастацкім інстытуце. У экспазіцыю ўвайшлі работы, прысвечаныя студэнтамі з творчых паездак па рэспубліцы ў час летняй практыкі. Гэта накіды, нацюрморты, экслібрсы, партрэты, пейзажы, — усяго каля 80 жывапісных і 50 графічных твораў.

Выстаўка сведчыць аб разнастайнасці творчых індывідуальнасцей, мастакоўскіх манер, кампазіцый, у якіх адлюстраваны праца і жыццё савецкага чалавека, карціны мінулага, прырода роднага краю.

Асабліва ярка і праявіліся ў такіх работах, як «Віцебск» (лінагравюра) В. Камарова, «Бярэзіна» (масла) Л. Палляковай, «Гарадскі маты» (літаграфія) В. Александровіча, «Успаміны» (лінагравюра) М. Рыжыга, «Эцюд» (гуаш) М. Слаўка і іншых.

Навукова-творчы сектар аддзялення графікі і жывапісу арганізаваў аналагічную выстаўку і ў памішканні Дзяржаўнага цырка, дзе прадстаўлена каля ста самастойных работ студэнтаў таго ж інстытута.

**У. МАКОВІЧ**, лабарант кафедры графікі БДТМІ.

## БЕЛАРУСКІ НУМАР «ТАВАН АТАЛ»

Штотомесечны літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны часопіс «Таван Атал» («Родная Волга») — орган Саюза пісьменнікаў Чувашы — свой чарговы нумар прысвяціў беларускай літаратуры. Пад рубрыкай «Нашы госці» — беларускія пісьменнікі змяшчалі публіцыстычныя артыкулы М. Гамолі «Шчаслівая Радзіма», апавяданні А. Марціновіча, А. Кулакоўскага, вершы М. Танка, Ю. Свіркі,

Р. Барадудзіна, В. Зуёнка, У. Паўлава, Н. Тарас і П. Макаля.

На чувашскую мову апавяданні і вершы перакладзены Г. Ангерам, В. Ухлі, В. Харытанавым, А. Эскелем, Ю. Сямёнавым, А. Галіным, Ю. Пятровым, Ю. Айданам, Л. Марцінавай.

Змешчаны таксама партрэты аўтараў.

**Г. МЫЦКАУ**, г. Ядрын Чувашскай АССР.

НАМ АДКАЗВАЮЦЬ

## НЕДАХОПЫ ВЫПРАЎЛЕНЫ

У газету «Літаратура і мастацтва» т.т. Галь, Труш і Алішчына прыслалі пісьмо, дзе ўзнімалі шэраг пытанняў аб палітычнай дзейнасці дзяўчак харавой студыі пры тэатры сярэдняй школы г. Мінска.

Пісьмо было накіравана на рэагаванне ў Мінскі гарадскі аддзел народнай асветы.

Н. Лось, сапраўды, спэцыяльна ў рабоце харавой студыі былі недахопы. Нядаўна для змятэння харавой студыі выдзелены асобныя класы і актываваўся зал. У школе ёсць чатыры музычныя інструменты, два з якіх набыты нядаўна.

Прымаюцца захады для палепшэння работы студыі на будучае: у новым навучальным годзе будзе аформлены паной спеваў.

## ТЭАТРАЛЬНАЯ ВЯСНА

Даўнія творчыя сувязі ўсталяваліся паміж калектывамі мінскіх тэатраў і моладзю беларускай сталіцы. Сталі добрай традыцыяй студэнцкія тэатральныя вясны. Сёлета гэта сумеснае свята вуні тэатраў горада прысвечанае 50-годдзю з дня прысваення камсамолу імя У. І. Леніна.

За два месяцы студэнты ўбачылі і абмяркоўвалі звыш 30 лепшых спектакляў на партыяцкую тэму, пастаноўлены на мінскай сцэне. У інстытутах і тэхнікумах адбудуцца сустрэчы з акцёрамі і рэжысёрамі, будзе наладжаны агляд-конкурс самадзейных студэнцкіх тэатраў.

У Палацы культуры прафсаюзаў адбылося

адкрыццё тэатральнай вясны. Прадстаўнікі шасцідзесяцітысячнай і арміі мінскіх студэнтаў цёпла віталі кіраўнікоў сталічных тэатраў, якія расказалі пра творчыя планы сваіх калектываў. У невялікім імправізаваным канцэрце ўдзельнічалі і народныя артысты БССР Ганна Абуховіч і Святлана Данілюк, заслужаныя артысты рэспублікі Васіль Ганчарэвіч, Марыя Захарэвіч, Юры Ступакоў, Генадзь Гарбук. У гэтай сустрэчы прынялі ўдзел і маладыя актывісты з Рэспубліканскага тэатра юнага гледача і тэатра музычнай камедыі.

**Г. ГІМАНСКІ**, намеснік загадчыка аддзела Мінскага гарнома камсамола.

## У ДОБРЫ ШЛЯХ, «КАЛАСОК»

У гэтыя вясновыя дні пры Добрушскім раённым доме культуры створана агітбрыгада «Каласок», якая аб'ядноўвае 14 юнакоў і дзяўчат: музыкантаў, спевакоў, дэкламатараў, танцораў. Кіруе калектывам энтузіястаў метадыст дома культуры Валыціна Кавалёва.

Падрыхтавана праграма па сцэнарыю «Добры дзень, людзі, песень дастойны!».

Артысты-аматары расказваюць пра поспехі лепшых людзей калгаснай вёскі, пра задачы, якія неабходна вырашаць ім у чацвёртым, вызначальным годзе пяцігоддзі.

Агітбрыгада «Каласок» пабывала ўжо ў хлебаробаў калгасаў «Дружба», імя Калініна, імя Кірава, у саўгасе «Новы шлях». За час вясновых палявых работ «Каласок» наведвае ўсе гаспадарні раёна.

**А. КУРЛОВІЧ**.

НАРОДНЫЯ ўніверсітэты культуры заваявалі шырокую папулярнасць у слухачоў. Але ж ёсць яшчэ нямала нявырашаных пытанняў, якія перашкаджаюць весці прапаганду мастацтва на належным узроўні.

У горадзе аўдыторыя слухачоў часцей за ўсё вызначаецца прыналежнасцю ўніверсітэта да таго ці іншага праддольства ці навучальнай установы. Заняткі ж у раённым доме культуры або ў сельскім клубе наведваюць людзі розных інтарэсаў, рознага культурнага узроўню. У сельскім клубе не заўсёды ёсць фартэпіяна, здарэцца так, што непастаяннае напружанне току ў электрасетцы не дазваляе якасна ўзнавіць грамафіс, выкарыстаць магніта-

буе працягу новы жанры кінаопера, яркі прыклад якога — «Кадрына Ізмайлава» па твору Д. Шастаковіча. Калі б выкарыстаць гэты фільм на занятках і грамафіс хаця б адной часткі якой-небудзь сімфоніі Шастаковіча, лектар і слухачы былі б задаволены цікавымі, акадэмічна накіраванымі заняткамі аб творчасці вялікага кампазітара.

Але паспрабуйце атрымаць у кінапракце такія фільмы менавіта тады, калі яны патрэбны. Не заўсёды гэта ўдаецца. Да таго ж і стужкі бываюць старыя, якасць гучы дрэнная.

Выкарыстанне тэхнічных сродкаў, асабліва на факультэтах музыкі, да многага абавязвае: у першую чаргу якасць запісаў на магнітафонную

## ЦІ ЗАЦІКАВІЦА СЛУХАЧ?

фонную стужку. Гэтыя і шэраг іншых прычын даюць падставы рэктарам раённых і сельскіх ўніверсітэтаў культуры рабіць змены ў праграмах з улікам сваіх магчымасцей. Якасць такіх праграм, натуральна, залежыць ад эрудыцыі і прафесійнай падрыхтоўкі кожнага складальніка. Не абыходзіцца тут справа і без памылак.

Таму неабходна мець асобныя праграмы для раённых і сельскіх ўніверсітэтаў культуры. Зрабіць гэта абавязаны савет сядзейнічаць грамадскім ўніверсітэтам культуры і, у прыватнасці, яго секцыя літаратуры і мастацтва.

Кожны, хто мае блізкае дачыненне да ўніверсітэтаў культуры, разумее, як важна лектару мець на занятках адпаведныя наглядныя дэмаганікі і тэхнічныя сродкі. Гэта дазволіць глыбей і больш папулярна (у лепшым сэнсе гэтага слова) несці слухачам веды, расквечваць лекцыі новымі фарбамі.

Немагчыма, напрыклад, уявіць без наглядных дапаможнікаў заняткі, мэта якіх даць слухачам уяўленне аб музычных формах і жанрах. Тут неабходны схемы сучаснай і старажытнай нотнай сістэм, схемы звалюцы ары і санатнай формы і г. д. Такія дапаможнікі ў нас не выдаюцца, і лектарам ўніверсітэтаў даводзіцца рабіць вялікія фатакопіі з музычна-знаўчай літаратуры. Зрабіць гэта якасна не заўсёды магчыма, як і захаваць плакаты мастаку. 10—15 відаў плакатаў, выданыя друкарскім спосабам, маглі б вырашыць праблему нагляднасці.

Вялікую дапамогу ў рабоце ўніверсітэтаў культуры могуць аказаваць кінафільмы аб кампазітарах, мастаках, экранізаваныя балеты і г. д. Бо яны не толькі даюць слухачу уяўленне аб музыцы, але і раскрываюць сам творчы працэс. На жаль, фільмаў такіх мала. Ужо ўзнік і патра-

стужку павінна быць на высокім узроўні «жывога выканання». Калі няма ўзмацняльнай апаратуры, неабходна перанесці заняткі ў больш «камерную» аўдыторыю.

Дарэчы, аб камернасці на занятках ўніверсітэтаў культуры. Мне здаецца, што гэта не толькі вымушаная мера, нярэдка яна можа прынесці карысць. Бо стварае атмасферу непасрэднага кантакту, блізкасці і ўзаемаразумення паміж лектарам і слухачом.

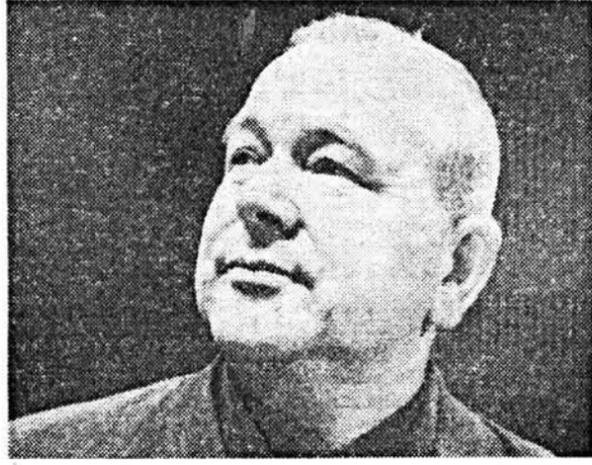
Карысна выкарыстоўваць на занятках ўніверсітэтаў культуры выступленні самадзейных артыстаў. Мне давялося пабываць на цікавых занятках у Брагінскім раённым доме культуры, прысвечаных беларускай народнай песні. Як дарэчы тут было выступленне этнаграфічнага калектыва Асарэцкага сельскага дома культуры!

Неабходна падтрымліваць тых кіраўнікоў ўніверсітэтаў культуры і лектараў, якія запрашаюць на заняткі самадзейных калектывы. Вядома, трэба імкнуцца да таго, каб іх выступленні адпавядалі тэме заняткаў, а не былі звычайным канцэртным нумарам.

Наогул, хацелася б, каб на занятках ўніверсітэтаў культуры лектары ўлічалі і невакольнае жыццё. Я маю тут на ўвазе неабходнасць расквечваць слухачам аб навінах культурнага жыцця, якія адбываюцца ў горадзе, раёне, аб тых тэле- і радыёперадачах, якія б дапамаглі засвоіць вучэбны матэрыял. У гэтым ёсць пэўны сэнс, бо слухач прывыкае правільна выкарыстоўваць сродкі масавай інфармацыі.

Я лічу, што ўніверсітэт культуры абавязан больш цікавіцца мясцовымі ўважэннямі ўсіх відаў. Уважэння лектара-прафесіянала да фальклору прыемна слухачам і агітву іх больш актыўна наведваюць заняткі ўніверсітэта.

**Я. ІКОННИКАВА**, музыкантаўца Гомельскай абласной філармоніі.



Вось яны, ветэраны Слонімскага народнага тэатра. Яго слава і горадасць — настаўніца Кацярына Фёдарэўна Палішчук, пенсіянерка Еўдакія Дзям'янаўна Ануфрыюк, шафэр рабнінай бальніцы Віктар Антонавіч Піменаў. Кожны з іх аддаў тэатру дваццаць і больш гадоў свайго жыцця. Яны ўдзельнічаюць і ў новым спектаклі «Разбег». Фота А. ПЕРАХОДА. (БЕЛТА).

У ТЭАТРЫ адбылася прэм'ера. Ставілася драма маладых аўтараў Ю. Сохара і Р. Смольскага «Разбег». Гэта іх першая «поўнаметражная» п'еса.

Зразумела, твор не пазбаўлены педэдагогічнай, асабліва той варыянт, які на першым часе быў прапанаваны тэатру. Рэжысёр Мікалай Варвашэвіч плённа працаваў з аўтарамі над сцэнічным увабленнем п'есы. Гэта была добрая практычная вучоба і для маладых драматургаў, і для пастаноўшчыка спектакля. Зроблена пямала, каб больш паўнакраўна загучалі вобразы ў спектаклі, каб былі ў ім яркія, каларытныя сцэны.

П'есу «Разбег» аўтары прысвяцілі беларускаму камсамолу. У парэдадзены паўвекавага юбілею з дня прысваення камсамолу імя У. І. Леніна такі спектакль асабліва патрэбны.

Падзеі адбываюцца ў 1924 годзе, калі пасля смерці правадыра працоўных ажывілася барацьба супраць Савецкай улады, супраць новага, што нарадзілася ў нашым жыцці. Камуністаў і камсамольцаў у той час на вёсцы было мала. І ўсё ж ворагам не ўдалося спыніць разбег новага жыцця. Пра адну камсамольскую іжыцкі, яе барацьбу за перамогу ленинскіх ідэй і раскавае п'еса.

Спектакль, пастаўлены рэжысёрам Слонімскага народнага тэатра М. Варвашэвічам, прысвечаны першаму пакаленню беларускага камсамолу. Дзея пачынаецца

## Г А В О Р Ы Ц Ь Г І С Т О Р Ы Я

з імклівай эмацыянальнай ноты. Цішыню летняй пачы раптоўна парушаюць гулкія стрэлы. Адзін, другі, пасля трэці... Нездзе абарвалася жыццё сельскага актывіста, дзесьці смяртэльна паранены старшыня сельсавета, селькор... Пасля, у фінале, будзе яшчэ адзін стрэл уначы, і загіне герой спектакля Міхась Бутрэў, сакратар камсамольскай іжыцкі.

Страты дарагія, непараўныя. Але спектакль глыбока аптымістычны. Гэта падкрэсліваецца ўвядом у тканіну дзеяння вядучага, прадуманай мізансцэніроўкай, музычнай і, самае галоўнае, псіхалагічна пераканаўчай працоўкай характараў герояў спектакля. Апошняя дэталістка перш за ўсё членаў камсамольскай іжыцкі — Міхась (А. Цярэнін), Антося (В. Каліноўскі), Любы (Т. Клыбнік), Паліны (Н. Кавальчук) і Алеся (В. Салтуцаў). Маладыя выканаўцы эмацыянальна і праўдзіва раскрываюць рысы сваіх герояў: шчырасць, веру ў перамогу, адданасць справе рэвалюцыі. На сцэне жывуць і дзейнічаюць прывабныя вобразы вясковых юнакоў і дзяўчат тых далёкіх гадоў. Іх барацьбу, перамогі і паражэнні блізка да сэрца ўспрымаюць сьвіняшні маладыя гледачы.

Ад спектакля да спектакля расце майстэрства артыста народнага тэатра Анатоля Цярэніна. І ў «Разбегу» ён паказаў сябе з найлепшага боку. Вобраз вяска сельскай моладзі жыве на сцэне, хваляе гледача, за яго лёсам і паводзінамі сочыш з непаслабнай увагай. Міхась Анатоля Цярэніна — хлопец на дзівя шчыры, у яго прыемная ўсмішка, добры смех, але ён непахісны, калі справа ідзе пра барацьбу за Савецкую ўладу.

Налёгкае каханне Міхаса да дачкі кулака Марысі (артыстка Святлана Варвашэвіч). Не адразу пераадолююць яны векавыя традыцыі, не адразу знаходзіць шлях да шчасця. Артыстка стварае лірычны і разам з тым драматычны вобраз вясковай дзяўчыны тых гадоў, якая знаходзіць месца ў жыцці пад уплывам каханага.

Маладым будаўнікам і абаронцам новага жыцця супрацьстаяць у спектаклі моцныя і хітрыя ворагі — кулакі на чале з «Настаўнікам» — былым царскім афіцэрам. Старэйшае пакаленне артыстаў Слонімскага народнага тэатра К. Ярашчук («Настаўнік»), А. Малік (Сахаты), А. Рыжкоў (Варада), В. Піменаў (Бягун) у якіх раз парадвалі гледачоў. Яны

стварылі не плакатныя, а жывыя вобразы кулакоў — ворагаў Савецкай улады.

Ролю Каспарыхі — бойкай, кемлівай кабеты, якая паступова пачынае разумець сутнасць падзей і становіцца на шлях барацьбы за новае жыццё, добра сыграла ветэран тэатра К. Палішчук. У кожным спектаклі артыстка шчодро раскрывае новыя грані свайго таленту. Парадавала сваёю іграй і Е. Ануфрыюк у ролі маці.

Надрэна правялі свае ролі А. Каханюскі і Л. Клімовіч. З уласцівым ім гумарам яны выканалі ролі дзеда і бабы Нічыпаравых.

Поспеху спектакля ў многім паспрыяла лакальнае, але вельмі ёмістае афармленне, над якім працаваў мастак Акадэмічнага тэатра Імя Янкі Купалы Б. Герлаван. Яшчэ адзін прыклад плённай творчай садружнасці мастака-прафесіянала з народным тэатрам. Удала сфармуляваў рэжысёр у спектаклі аркестр народных інструментаў пад кіраванствам М. Малікава. А музыка, напісаная мясцовым кампазітарам-аматарам М. Гарабцом, арганічна зліваецца з мастацкім дзеяннем спектакля.

«Гаворыць гісторыя...» — з гэтых слоў вядучага пачынаецца спектакль. Цішыня глядзельнай залы, актыўнае суперажыванне з героямі спектакля сведчаць аб тым, што дакументальны матэрыял, пакладзены ў аснову п'есы, выклікае гонар за нашу Радзіму, за яе народ, які мусіў адстойваць заваёвы Кастрычніка.

Мікалай БЯЛЯН.

## ТВОРЧАЯ ЛАБАРАТОРЫЯ

Пры Рэспубліканскім доме народнай творчасці пачала працаваць лабараторыя народных тэатраў, мэтай якой — арганізаваць сістэматычную вучобу рэжысёраў, загадчыкаў паставак, вядучых частак і мастакоў гэтых калектываў, наладзіць абмен вопытам, паказ лепшых спектакляў.

Адбыліся першыя заняткі. У Мінск быў запрошаны адзін з лепшых у рэспубліцы Мазырскі народны тэатр. У палатцы культуры трактарнага завода мазыране паказалі спектакль «Людзі на балоце» — сцэнічную кампазіцыю Т. Абакумоўскай і З. Браўарскай паводле раману І. Мележа. Рэжысёр-пастаноўшчык — заслужаны работнік культуры БССР М. Колас, мастак П. Захароў. Галоўныя ролі ў гэтым цікавым самабытным спектаклі выканалі выкладчык педінстытута А. Кашэўнік (Міканор), фельчар М. Белайчук (Чарнушка), студэнтка педінстытута Л. Лехавец (Ганна), шафэр С. Пятухоў (Яўхім), работнік дома культуры А. Лазарэўскі (Глушак) і іншыя.

Спектакль усхваляваў прысутных у зале гледачоў праўдзівым адлюстраваннем жыцця невялікай палескай вёскі Курані ў першыя гады Савецкай улады. Пра гэта сведчылі шчодрія, гарачыя воплескі, якімі неаднаразова ўзнагароджваліся артысты-аматары, і вясновыя кветкі, што ўручылі ўдзельнікам спектакля артысты народнага тэатра Палаца культуры трактаразаводцаў.

З творчым поспехам калектыві вятлі народны артыст СССР З. Стома, начальнік упраўлення культасветустаной Міністэрства культуры БССР Ж. Сіньнікава, рэжысёр народнага тэатра трактаразаводцаў заслужаны работнік культуры БССР А. Бяляў, дырэктар Рэспубліканскага дома народнай творчасці Г. Талчынская.

Адбылося абмеркаванне спектакля. Цікавы аналіз гэтай работы артыстаў-аматараў зрабіў кандыдат мастацтвазнаўства А. Лабовіч. Думкамі аб спектаклі падзяліліся маладыя драматургі Ю. Сохар і Р. Смольскі, кансультант Маладзечанскага народнага тэатра артыст К. Кулакоў, рэжысёр Старадарожскага народнага тэатра В. Гурыновіч і іншыя.

Удзельнікі семінара пабывалі на рэпетыцыі ў народным тэатры Палаца культуры Мінскага трактарнага завода, паглядзелі спектакль у Рэспубліканскім тэатры юнага гледача, сустрэліся з драматургам К. Губарэвічам.

Пакладзен пачатак добрай карыснай справы. У плане работы лабараторыі народных тэатраў — паказ лепшых спектакляў гэтых калектываў у Мінску, абмеркаванне надзённых творчых праблем у іх рабоце, сустрэчы з дзеячамі мастацтва.

### У НАРОДНЫХ ТЭАТРАХ

НАРОДНАЯ оперная студыя Палаца культуры прафсаюзаў паставіла спектакль «Джані Скікі» на творы Д. Пучыні, а выканаўцы галоўных партый оперы — рабочыя, інжынеры, педагогі, студэнты сталіцы нашай рэспублікі.

Падзеі спектакля адбываюцца ў эпоху Італьянскага сярэднявек'я. Але ў тым і сіла сапраўднага мастацкага твора, што ён не падуладны часу. Камедыіныя, нават сатырычныя сітуацыі, якія ёсць у оперы «Джані Скікі», захаваліся ў капіталістычным свеце да нашых дзён: барацьба за спадчыну, ліхварства, ашуканства і г. д.

Опера «Джані Скікі» аднактовая. Цяжкасць яе уваблення ў тым, што выканаўцы дзейнічаюць на сцэне ў якасці спевакоў-салістаў і ансамблістаў. У музычных паўзах спектакля яны вымушаны мовай пластыкі выказаць свае адносіны да падзей (абурэнне, радасць, ліслінасць і г. д.).

З такой творчай нагрузкай могуць справіцца толькі спрыяныя, добра падрыхтаваныя выканаўцы. Ар-

тысты народнай опернай студыі даказалі свайі пастаноўкай, што яны сапраўды з'яўляюцца вопытнымі спевакамі.

Ужо сам пачатак спектакля — сцэна, у якой сваякі памёршага Іжыва аплакаваюць цяжкую страту, — ва-

## А Д К У Л Ь М А Н А Д А П А Р Т Ы Т У Р Ы

біць трапнай характарнай акрэсленасцю вобразаў. І выканаўцы не губляюць гэты пластычны малюнак сваіх герояў на працягу ўсіх падзей: пошукаў завяшчання, сваркі за будучую спадчыну, ліслівых абяцанняў Джані Скікі, калі ён выканае іх волю, абурэння ягоным ашуканствам і да т. п.

Вакальныя ансамблі ў оперы Д. Пучыні складаныя і

інтанацыйна, і па колькасці выканаўцаў — ажно да актэнтаў (восьм спевакоў адначасова). Удзельнікі спектакля спяваюць іх уз'яўлена, чыста, тэмпераментна, з добрым адчуваннем функцыі кожнага персанажа. На высокім мастацкім узроўні прагучала арыёза Лаурэты, якую выконвала таварышніца Мінскага ўніверсітэта Д. Угодніцава («О, мой бацька, каханы!»), маналог Рынуца (у выкананні інжынера Ю. Фёдарэва) і абодва дуэты захыханых.

Інжынер Б. Палякоў — Скікі вабіць не толькі фактурнай аднаведнасцю характараў свайго героя і прыемным голасам, але і ўменнем ярка данесці душэўны склад хітрага селяніна, яго спрыт і знявагу да «высакародных» ашуканцаў.

Шмат добрых слоў варта сказаць пра педагога Ф. Аўруціну — Ціту, якая валодае добрым голасам і ўмела ім карыстаецца. Выканаўца стварае і цікавы сцэнічны вобраз: яе старая інтрыганка вельмі запамінальная.

І астатнія салісты — Л. Угрыновіч, А. Балута,

В. Верабей, А. Радчанка, В. Песакова, Э. Шушкевіч, П. Тарасевіч, У. Грашчанка, С. Сянькоў, А. Лазараў, А. Хвінько — надалі спектаклю адметныя, запамінальныя рысы.

Народнай опернай студыяй Палаца культуры прафсаюзаў ужо многа год нязменна кіруе народны артыст БССР Мікалай Мікалаевіч Сярдобаў. Гэта ён паставіў у калектыве спектаклі «Купальская ноч» А. Туранкова, «Пастусь Каліноўскі» Д. Лукаса, «Алека» С. Рахманінава, «Мадэмузэль Фіфі» Ц. Кюі, «Травіята» і «Рыгале» Д. Вердзі, «Пар і пясляр» А. Лорцінга. Студыя — лаўрэат Усесаюзнага фестывалю тэатральных калектываў. Цудоўным майстрам паказаў сябе рэжысёр-пастаноўшчык і ў спектаклі «Джані Скікі».

Новая пастаноўка студыяўцаў прынесла нам радасць сустрэчы з чароўнай музычкай Д. Пучыні, з добрым ансамблем вакалістаў, з натхнёнай працай творчай групы — канцэртмайстрамі А. Ліўшыцам і Ю. Корсакам, мастаком В. Дулеўскім.

І. НІСНЕВІЧ.

# «ЯСЕЛЬДА» — ГУРТОК ВУЧНЯЎ

З Уладзімірам Гарбаруком я сустрэўся ўпершыню гадоў восем назад. Тады Уладзімір, выпускнік Белінскай сярэдняй школы, прыёс у рэдакцыю першыя свае вершы:

Я з песняй здружыўся змалку,  
Спаткаўшы ле аднойчы —  
Мне маці мая казвалі,  
Бясонца спяваў уночы.  
Я з ёй, калі мне нятулыя,  
І сэрца аб нечым тужыла...  
Радзі ўражвалі сваёй  
шчырасцю:

Таму мне шкада той песні,  
Што ўчора была ўсім роднай,  
І смех свой дарыла весні,  
А стала цяпер нягоднай.

Пасля мы бачыліся з Уладзімірам неаднойчы. Засталіся незабытымі падарожжы на маляўнічых мясцінах Днепрабужжа. Праз колькі гадоў ён завітаў на радзіму ўжо ў армейскай форме. Вайсковая служба змяніла яго характар, умацавала волю, настойлівасць. Але ранейшым засталася захапленне прыгажосцю роднай прыроды, беларускай літаратуры. А праз нейкія два-тры месяцы пасля дэмабілізацыі сярбы ведалі У. Гарбарука студэнтам філалагічнага факультэта Брэсцкага педагогічнага інстытута імя А. С. Пушкіна, які ён паспяхова закончыў летась і быў накіраваны выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў Хомскую сярэднюю школу.

Спаканне з педагогічнай практыкай было прыемнае ўдвая: у школе і рапай вялася вялікая работа з вучнямі-начаткоўцамі, якія спра-

буюць свае сілы ў паэзіі і прозе. Аб гэтым гаварылі рукапісныя літаратурныя альманахі, якіх у школьнай бібліятэцы набраўся цэлы стос. Многія аўтары потым сталі прафесійнымі журналістамі.

З першага ж дня знаёмства са школай малады выкладчык вырашыў актывізаваць работу з вучнямі. Цяпер рэгулярна працуе вучнёўскі літаратурны гурток «Ясельда», выпускаецца аднайменная насэнная газета, рыхтуецца чарговы нумар альманаха. Школьнікі спрабуюць свае сілы ў самых розных жанрах, асабліва захаляюцца паэзіяй.

Алесь Макарэвіч, напрыклад, цікавіцца грамадзянска-патрыятычнай тэмай, а Іван Воўбель і Зоя Воўк аддаюць перавагу лірыцы. Радуюць першыя гумарэскі Пятра Рэзнік, Васіля Голіка.

На пасаджэннях «ясельдзэнцы» па-дзелаваму абмяркоўваюць свае творы, знаёмяцца з творчасцю класікаў, навінкамі літаратуры. У гэтым ім заўсёды дапамагае настаўнік Уладзімір Паўланіч Гарбарук.

У школьнікаў шмат планаў. Гэта і падрыхтоўка літаратурных вечароў у школе, у Хомскім сельскім доме культуры, наладжванне песенных кантактаў з літаратурным аб'яднаннем «Світанак», што працуе пры дваічынскай райгазете «Запаветы Леніна», сустрэчы з паэтамі і пісьменнікамі.

**Р. ПРАТАСЕВІЧ,**  
супрацоўнік вайскай газеты  
«Запаветы Леніна»,  
г. Драгічын.

## У БІБЛІЯТЭЦЫ «ОГОНЬКА»

Чацвёртая кніжка бібліятэкі «Огонька» за гэты год парадавала шматлікіх прыхільнікаў яркага, самабытнага таленту народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. З нагоды яго 60-годдзя выдадзены зборнік

«Запісная кніжка». У яго ўвайшлі вершы і паэма «Варшаўскі шлях», якая, дарэчы, адзначана прэміяй часопіса за мінулы год.

Творы А. Куляшова на рускую мову пераклаў Якаў Хелемскі.

## ТЭМА КАНФЕРЭНЦЫ — «ПЛАЧ ПЕРАПЕЛКІ»

**МАСКВА.** (Па тэлефоне). Нядаўна ў бібліятэцы Першамайскага раёна г. Масквы адбылася канферэнцыя чытачоў па раманах Івана Чыгрынава «Плач перапелкі».

Сустраэцца з аўтарам рамана і перакладчыкам Міхаілам Гарбачовым прыйшлі ветэраны Айчынай вайны, рабочыя і студэнты, бібліятэчныя работнікі і настаўнікі. Іван Чыгрынаў адказаў на шматлікія пытанні прысутных, падзяліўся сваімі творчымі планами.

**М. ВАСІЛЬЕВ.**

**КОЖНЫ** час мае свае песні: тыя, хто змагаўся за ўладу Саветаў, спявалі «Смела, таварышы, у нагу», «Варшавянку», а будаўнікі першых пяцігодкаў памятаюць «Песню аб Радзіме», «Песню аб сустрэчым». Аб суровых днях Вялікай Айчынай вайны новым пакаленням нагадвае «Свяшчэнная вайна».

Сярод мноства песень, якія складаліся ў народзе або створаны таленавітымі паэтамі і кампазітарамі, асабліва месца займаюць песні рэвалюцыйнай барацьбы. Менавіта гэтыя творы добра выконвае хор ветэранаў працы Палаца культуры прафсаюзаў, які адзначае 15-годдзе сваёй творчай дзейнасці. Песні нашай маладосці выходзяць як у дарослых, так і ў школьнікаў глыбокую павагу да слаўнага мінулага народа, гонар за нашу Радзіму, любоў да роднай Камуністычнай партыі.

За 15 гадоў хор даў каля 300 канцэртаў для рабочых і калгаснікаў, пенсіянераў і школьнікаў, студэнтаў і воінаў Савенскай Арміі. І дзе б ні выступаў калектыў: у парках і палацах культуры ці на невялікай сцэне ў школе, яго канцэрты карыстаюцца нязменным поспехам. Пра гэта сведчаць шматлікія граматы і дыпламы, якія заваяваў хор ветэранаў працы.

Важнейшыя гістарычныя падзеі ў жыцці краіны і рэспублікі заўсёды знаходзяць адлюстраванне ў яго праграме. Да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна была пастаўлена літаратурна-музычная кампазіцыя: «Ленін заўсёды жывы, Ленін заўсёды з намі», якую мы паказалі 22 разы. XXIV з'езд КПСС калектыў прывяццў праграму: «Этапы вялікага шляху».

Да залатога юбілею нашай краіны хор выступіў з новай кампазіцыяй «СССР — Радзіма мая». Канцэртная праграма вечароў, прысвечаных 50-годдзю ўтварэння СССР, пачыналася з літаратурнага мантажу, складзенага ўдзельнікам хору. Узнісла хор выконваў песні: «Партыя — наш рулявы», «Радзіма мая», «Чырвоныя гваздзікі» і многія іншыя папулярныя творы.

Не забудзецца выключна цёплы прыём, які нядаўна быў аказаны хору ў Брэсце.

# МАЛАДОСЦЬ СЭРЦА

Надоўга застанеца ў памяці сустрэча калектыву з хлеба-робамі саўгаса «Рассвет» Мінскага раёна.

У складзе хору шэсцьдзесят мужчын і жанчын ва ўзросце ад 60 да 85 гадоў, людзі вясемнаццаці прафесій — будаўнікі, чыгуначнікі, эканамісты, урачы, педагогі, бухгалтары і г. д. Усе яны да самазабыцця любяць песню.

У хоры спяваюць кавалер ордэна Леніна Р. Бабковіч і яе муж заслужаны настаўнік БССР, інвалід Вялікай Айчынай вайны, узнагароджаны многімі баявымі ордэнамі і медалямі І. Бабковіч; кавалер ордэна Леніна З. Нігун, якая спявае ў хоры з дня яго стварэння; заслужаная настаўніца БССР Н. Кацько; удзельнік Айчынай вайны М. Пашкевіч; былы дырэктар школы М. Вятрова і іншыя. Побач з імі рабочая С. Лук'яненка, якая ў свой час сустрэлася з Н. К. Крупскай і якая ў хоры з першых дзён яго творчага жыцця.

Гонарам нашага калектыву з'яўляюцца салісты і дэкламатары А. Кашлачова, З. Сакоўцава, В. Рамановіч, Я. Мілаванова, А. Хмялеўцава, К. Чумічоў, М. Грышчанка, В. Кузін і іншыя.

У рэпертуары хору больш за сто песень. З дня стварэння калектыву ім на грамадскіх пачатках кіруе былы галоўны хормайстар Ана-

дзічнага тэатра оперы і балета БССР М. Прысёлкаў. Разам з 15-годдзем творчай дзейнасці хору ветэранаў працы мы будзем адзначаць 75-годдзе свайго мастацкага кіраўніка і дырыжора, які шмат сіл і энэргіі аддае калектыву ветэранаў.

Мы, ветэраны працы, лічым, што ўзрост чалавека не вымяраецца лічбай, запісанай у пашпарце, а маладосцю сэрца... Старасць пачынаецца з таго моманту, калі чалавек губляе сувязь з маладым пакаленням. У нас гэтая сувязь надзвычай трывалая.

Адбыўся творчы вечар. У канцэрце гучалі любімыя песні Ільіча, песні гадоў рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчынай войнаў, песні народаў нашай шматнацыянальнай Радзімы. Хор ветэранаў віншавалі прадстаўнікі партыйных, саветскіх і прафсаюзных арганізацый сталіцы. На ўрачыстасці таксама прысутнічалі прадстаўнікі Маскоўскага акадэмічнага народнага хору ветэранаў рэвалюцыі, Рыжскага хору ветэранаў рэвалюцыі і працы, Растоўскага хору старых бальшавікоў і інш.

Хору ветэранаў працы Палаца культуры прафсаюзаў былі ўручаны граматы, дыпламы, памятныя сувеніры.

**К. КАРОЛЬ,**  
удзельнік хору ветэранаў  
працы Палаца культуры  
Белсаўпрофа.



Спяваюць ветэраны працы...

Фота У. МАРЦЫЕНКІ.

**Генадзь БУРАЎКІН, Хведар КОНЕЎ,**  
**Уладзімір ХАЛІП**



Фрагменты сцэнарыя двухсерыйнага мастацкага фільма

У штабе злучэння ішло пасаджэнне савета камбрыгаў. Гэта былі знаёмыя нам баявыя людзі, якія калісьці добразычліва выхаваліся сваімі ўзнагародамі. Зараз яны былі стомленыя, суровыя. Не было Гузевы, не было старога камбрыга, моўчкі сядзеў Пагудалаў, схмурнела аблакаціўся на стол Сураўцоў.

Гаварыў Лабун:

— Начальнік цэнтральнага штаба партызанскага руху паведамаў, што Стаўка Вярхоўнага Галоўнакамандавання высока ацаніла дзеянні нашай зоны. Мы прыцягнулі на сябе ўвагу вялікіх сіл з фронту, панеслі сур'ёзныя страты трэцяй нямецкай танкавай арміі.

Заканчэнне. Пачатак у № 9—13.

Ён памаўчаў.

— Перад намі пастаўлена задача зберагчы баяздольнасць брыгад. Трэці дзень мы вядзем баі з танкамі праціўніка. Страты вялікія. Лічу за неабходнае адыходзіць на захад.

— Рэйнгарт якраз гэтага і хоча, — сказаў Сураўцоў. — Ён жа прыцкае нас да чыгушкі.

— Няхай ён думае, што мы хочам прарвацца менавіта ў гэтым кірунку. Нам жа трэба адарвацца ад яго танкавай групы. Сёння брыгада Каваленкі і асобныя супрацьтанкавыя атрады прынілі бой у міжазер'і.

Машына генерал-палкоўніка Рэйнгарда спынілася перад танкамі, падбітымі групай камісара Адзінца.

Генерал выйшаў з машыны, адхіліў падбегшага да яго афіцэра аховы.

— Пакіньце мяне!

Гайдкамфер закурываў і, адкрыўшы дзверы «опеля», паўраў услед генералу. Адно за другой генерал абыхоў усе машыны і, перайшоўшы да апошняга танка з сарванай выбухам вежай, прысеў на гэтую вежу, што ляжала воддаль. Ён сядзеў спіной да дарогі, насупішыся, апусціўшы галаву, і выглядаў ён цяпер старым, стомленым...

Гайдкамфер спыніўся за спіной Рэйнгарда. Той усё сядзеў гэтак жа нерухома.

— Як магло здарыцца, — не аглядаючыся, прамовіў генерал, — што я страціў пяцьдзесят васьм танкаў?

— Ты стаміўся, Ганс, — мякка сказаў Гайдкамфер. — Не думай пра гэта.

— Я не магу не думаць пра гэта. За шэсць гадоў вайны я так памыліўся ўпершыню.

Гайдкамфер сеў побач з Рэйнгардам.

— Я бачыў кожны твой крок у гэтай бітве. Цябе няма за што папкінуць.

У 1944 ГОДЗЕ стаўка Гітлера, рыхтуючыся да летніх баёў з савецкімі войскамі, паставіла задачу: любымі сродкамі ліквідаваць небяспеку ў сваім тыле, асабліва ўздоўж магістралей, на якіх дастаўляліся на фронт жывае сіла і зброя.

Асабліва небяспечнай для сябе нямецка-фашысцкія акупанты лічылі і Мінскую партызанскую зону. На гэту зону ў трыкутніку Мінск—Слуцк—Бабруйск, як пасля высветлілася, гітлераўцы кінулі 6 пяхотных дывізіяў, танкавую брыгаду, артылерыйскі полк і шэсць эскадрільяў бамбардзіроўшчыкаў.

Аб канцэнтрацыі нямецка-фашысцкіх войск ва ўсіх буйных населеных пунктах вакол партызанскай зоны камандаванню народных месціцаў стала вядома адразу. Партызанскія сувязныя са Слуцка, Старых Дарог, Грэска, Шышчыц, Асіповіч, Рудзенска, Мінска паведамлялі аб гітлераўскіх войсках і іх узбраенні.

Усе брыгады ўзмацнілі разведку, пачалі ўмацоўваць абарончыя рубяжы, мініраваць падыходы на шляху карнікаў і, разам з тым, працягваць звычайную баявую дзейнасць.

Аўтару гэтых радкоў у якасці ваеннага карэспандэнта падпольнай газеты «Звязда» давялося набыць амаль ва ўсіх брыгадах партызанскай зоны, як напярэдадні, так і ў час блакады.

У Трэцяй Мінскай брыгадзе імя Будзёйнага, напрыклад, групы падрыўнікоў выйшлі на чыгунку. Помню, як камуніст Хведар Бачыла рапартаваў камандзіру атрада імя Лазо Уладзіміру Кур'яновічу аб выніках чарговай дыверсіі.

— Эшалон з баявой тэхнікай каля Рудзенска спусканы пад адхон. Разбіты паравоз, 3 вагоны з запаснымі часткамі да самалётаў і 5 платформ з танкамі. У аперацыі ўдзельнічалі Уладзімір Карпіловіч, браты Хведар і Уладзімір Клімовічы і мой траюрадны брат Мікола. Група страт не мае.

Камандзір атрада Кур'яновіч расказаў нам, што група Бачылы толькі за лета 1943 года ўзарвала дзесяць чыгуначных саставаў.

Падрыўнікі брыгады імя Будзёйнага ў маі 1944 года спусцілі пад адхон 6 варожых вайсковых эшалонаў, у выніку чаго было пашкоджана і знішчана 6 паравозаў і 49 вагонаў з жывой сілай і тэхнікай.

16 мая партызаны гэтай брыгады разграмілі карны атрад гітлераўцаў, які ўварваўся ў партызанскую зону ў раёне вёскі Ляўкі. У адкрытым баі было знішчана 54 гітлераўцы, 15 фашыстаў паранена і двое, унтар-афіцэр і яфрэйтар, узяты ў палон. У гэтым баі партызаны захапілі 2 гарматы і 85 снарадаў да іх, 4 ручныя і 1 станковы кулямёты, звыш 50 аўтаматаў і вінтовак. Нарабаваную гітлераўцамі маёмасць партызаны раздалі жыхарам вёскі.

Партызанская брыгада «Буравеснік», якой камандаваў Міхал Глебавіч Мармулёў, у сярэдзіне мая поўнаасцю разграміла фашысцкі гарнізон у вёсцы Загаі. У гэтым гарнізоне былі асабліва зацятныя гітлераўцы, якія бязлітасна распраўляліся з савецкімі людзьмі. Яны неаднаразова ўдзельнічалі ў карных выспедных супраць населенства партызанскай зоны. Баючыся расплаты, фашысты старанна ўзбройваліся. Вакол гарнізона былі пабудаваны дзоты, на вехах усталяваны кулямёты.

Пасля стараннай разведкі брыгада «Буравеснік» пачала штурм гарнізона. Было

знішчана 13 дзотаў, забіта 48 гітлераўцаў, 6 фашыстаў трапіла ў палон. У час гэтай аперацыі мармулёўны вызвалілі з фашысцкага каземата 9 падпольшчыкаў, якіх чакала немінучая смерць.

Сцягнуўшы войскі, гітлераўцы пачалі наступаць на партызанскую зону. Першымі прынялі бой атрады брыгады імя Фрунзе.

Атрад імя Будзёйнага пад камандаваннем Г. Канавалава заняў абарону на ўскраіне лесу ля Малых і Вялікіх Таковіч, атрад імя Дзяр-

раёне вёсак Хорашава і Расадоўшчына, а затым выйшлі на вёску Круглае. Ён разлічваў раз'яднаць брыгаду і знішчыць яе па частках. Аднак ажыццявіць гэты план праціўніку не ўдалося.

У ноч на 3 чэрвеня брыгада зрабіла манеўр і адыйшла за шасэ Асіповічы—Бабруйск. Дзень 3 чэрвеня прайшоў у гарацых сутычках з праціўнікам па шырокім фронту ад Шчыткавіч да Сыраватнага.

З наступленнем прыцемак бой заціх. Камандаванне



## У. ЦЯРЭШЧАНКА,

былы ваенны карэспандэнт газеты «Звязда»

# АПОШНЯЯ БЛАКАДА

жынскага (камандзір І. Качанаў) — у раёне вёсак Хорашава, атрад імя Кірава (камандзір М. Макаравіч) — у раёне вёсак Староўа і Гутніцы, атрад імя Ракасоўскага (камандзір А. Фамін) — пачынаюць у рэзерве.

На святанні гітлераўцы, наблізіўшыся да абарончых рубяжоў партызан, адкрылі артылерыйска-мінамётны агонь, затым пад прыкрыццём танкаў варожае пяхота пайшла ў наступленне. Партызанская зброя маўчала, і п'яныя гітлераўцы наблізіліся да ўзлеску. І толькі тады народныя месціцы адкрылі знішчальны агонь.

Гітлераўцы не чакалі такога пачастунку. Нямогімі з іх удалося адпаўці назад. Пасля трапных стралаў гарматнага разліку атрад імя Будзёйнага далярыў і танкі, а адзін з іх загарэўся і застаўся на месцы. Замоўклі назаўсёды і дзве мінамётныя батарэі ворага.

Праціўнік узмацніў артылерыйска-мінамётны абстрэл, у паветры з'явіліся самалёты. Яны пачалі бамбіць абарону партызан. Аднак і новыя атакі фашыстаў не мелі поспеху. Партызаны спанцэнтравалі ружэйна-кулямётны агонь на пяхоте і адкачалі яе ад танкаў. Танкі ж у лес не ішлі.

На працягу дня брыгада паспяхова адбівала шматлікія атакі пераўзыходзячых сіл праціўніка, утрымліваючы свае пазіцыі. Толькі цаной вялікіх страт гітлераўцам у час чацвёртай атакі на стыку атрадаў імя Будзёйнага і Дзяржынскага (на захад ад Паўлакі) удалося прарваць абарону. Але замацавацца ім тут не ўдалося. Камандзір брыгады Іван Васільевіч Арастовіч своечасова накіраваў сюды атрад імя Ракасоўскага, які адкінуў праціўніка.

Асабліва жорсткім быў бой з карнікамі на участку атрада імя Дзяржынскага. Тут партызаны на чале з камандзірам атрада Іванам Ігнатавічам Качанавым адбілі 6 атак ворага.

У бой давялося ўступіць і групам разведчыкаў пад камандаваннем начальніка брыгаднай разведкі Андрэя Паўлавіча Прысянога. З засады яны ўдарылі ў тыл роты карнікаў і знішчыла 29 гітлераўцаў. У ліку трафеяў разведчыкі захапілі важныя дакументы, у якіх раскрываўся план аперцыі праціўніка. Вораг меў на мэце прарваць абарону партызан у

брыгады склікала парадку камандзіраў і камісараў усіх атрадаў. Камбрыг І. Арастовіч коротка падвёў вынікі баёў і наведміў пра абстаноўку.

— План гітлераўцаў, — заявіў камбрыг, — усім добра вядомы. Давайце абмяркуем, што будзем рабіць, улічваючы наяўнасць боепрыпасаў і людскіх рэзерваў.

Камандзіры атрадаў даляжылі аб стратах, аб колькасці боепрыпасаў. Некаторыя з іх прапанавалі даць ноччу бой гітлераўцам, ішчы, наадварот — адыйці ў Вароніцкія балоты.

Камандзір брыгады адразу ж адхіліў другую прапанову.

— Карнікі менавіта таго і дамагаюцца, — заявіў ён, — каб загнаць брыгаду ў балоты. Там яны з дапамогай авіяцыі, артылерыі і мінамётнаў разаб'юць нас.

На парадзе рашылі ўначы даць бой гітлераўцам і, калі абставіны дазволяць, выйсці ў тыл праціўніка.

З надыходам цемнаты атрады імя Дзяржынскага, Будзёйнага і Ракасоўскага атакавалі ворага ў раёне вёсак Сялец I, Сялец II і Обчае. Атрад імя Кірава прыкываў фланг з боку Шчыткавіч.

Атака для гітлераўцаў была нечаканай. Яны не разлічвалі, што партызаны прыродуць у наступленне. Атрад імя Дзяржынскага незаўважна наблізіўся да абарончых рубяжоў гітлераўцаў і імкліва ўдарыў па іх. Карнікі адкрылі бязладную стралю і пачалі адыходзіць у пералесак, а партызаны праследваць іх, паліваючы свінцом.

На шляху другой роты аказалася аўтаматычная гармата. Народныя месціцы на чале з палітруком роты М. Шаўрэем знішчылі яе разам з разлікам, але ў гэтай сутычцы загінуў сяржук Міхал Ігнатавіч Шаўрэй і быў цяжка паранены камандзір атрада Іван Ігнатавіч Качанаў.

Атрад імя Ракасоўскага на чале з А. Фаміным ударыў па вэсаўцах з флангу, знішчыўшы мінамётную батарэю і больш узвода фашыстаў.

Для атрада імя Будзёйнага абставіны склаўся неспрыяльна. Не паспеў ён збіцца з праціўнікам, як аказаліся танкі. Партызаны падбілі адзін танк і знішчылі шмат дэсантнікаў, што сядзелі на брані машын. Захоплены ў палон яфрэйтар нака-

заў, што іх часць рухалася да лініі фронту праз Слуцк на Бабруйск, але ёй сёння далі новы маршрут.

У выніку начнога бою вораг адступіў да вёсак Сыраватнага, Рудзіца, Медзена, але прарвацца ў яго тыл партызанам не ўдалося.

З усходам сонца з'явіліся самалёты. Яны бамбілі лес, на брыночым палёце абстрэльвалі ўзлескі. Увесь дзень 4 чэрвеня прайшоў у манеўраванні і сутычках брыгады з праціўнікам у лесе паміж Обчым і Шчыткавічамі.

Камандаванне брыгады, прааналізаваўшы дадзеныя разведкі, вырашыла паўтарыць спробу прарвацца ў тыл праціўніка.

— Калі не ўдалося з боем, паспрабуем схітраваць, — заявіў І. Арастовіч.

Новы план быў такі — у напрамку Парэчча накіраваць групу партызан на конях і зрабіць выгляд, быццам брыгада збіраецца пераправіцца за раку Пціч. У гэты ж час па забалочаным лесе паміж Обчым і Асаўцом прайсці ў тыл да карнікаў.

Як толькі коннікі і фурманкі паказаліся на дарозе, што вядзе ў Парэчча, з'явілася нямецкая «рама» — самалёт-разведчык. Калі лётчык знізіўся, каб лепш разгледзець асоб, па ім паласнулі адразу з трох кулямётаў. Самалёт рэзка ўзняўся і паляцеў назад.

— Хутчэй у лес! — пачулася каманда. — Зараз з'явіцца штурмавікі!

У гэты час брыгадная разведка разам з прадстаўніцамі ўсіх партызанскіх атрадаў на чале з А. Прысяным і І. Шубай рушылі па лясным балочце паміж Асаўцом і Обчым. Прайсці па ім можна было толькі ўздоўж канавы, якую тут у даўнія часы спрабавалі пракапаць. Разведгрупы па шляху следавання накіроўвала сувязных у штаб брыгады, інфармавала аб стане спраў.

Следам за разведкай накіраваліся і атрады. Як толькі яны зайшлі ў тыл варожае групы, то адразу ж пачалі наносіць па ёй удары. Так група партызан атрада імя Ракасоўскага ў раёне вёскі Жыліні Брод адбіла ў праціўніка 14 параконак з ваеннымі грузамі і захапіла ў палон 15 гітлераўцаў. Атрад імя Кірава пад камандаваннем Мікалая Макаравіча ля вёскі Падарэсся зрабіў засаду і разграміў варожую аўтаматную, якая накіроўвалася ў вёску Шчыткавічы, каб вывесці ў фашысцкае рабства сабраных там савецкіх лю-

дзей. Партызаны спалілі танкетку, 15 аўтамашын, забілі 20 гітлераўцаў і накіраваліся да Шчыткавіч. Звыш дзюж тысяч савецкіх людзей пазбеглі фашысцкай няволі.

У першы ж дзень блакіроўкі фашысты з боку Грэска, Белай Лужы, Шышчыц, Буды Грэскай пачалі наступленне супраць брыгады імя Суворова і атрада «Градава» (С. А. Ваўшасавы). Камбрыг А. Качанаў і «Градаў» (С. А. Ваўшасавы) вырашылі даць бой гітлераўцам на шляху Асіповічы — Бабруйск каля спаленага маста праз раку Слуц. Партызаны занялі абарону на ўскраіне лесу, уздоўж усходняга берагу Слуцы. Падрыўнікі ў гэты час замініравалі заходні бераг і падыходы да спаленага маста.

Гітлераўцы спрабавалі з ходу авалодаць узбярэжжам ракі, але пасля таго, як на мінгах падарваўся танк, а пяхота была абстрэліма партызанамі, пачалі артылерыйска-мінамётны абстрэл і бамбардзіроўку з паветра.

У час абстрэлу пяхота падарвалася да ракі і спрабавала фарсшаваць яе. Невялікая групыцы ворага ўдалося нават пераправіцца праз раку, але яна была знішчана. Партызаны ўтрымлівалі тут абарону амаль на працягу сутак, адбіўшы некалькі атак, а потым адыйшлі ў раён вёскі Селішча і на ўскраіне лесу занялі абарону.

Гарачыя баі давялося весці брыгадзе «Буравеснік» пад камандаваннем Мікалая Мармулёва ў Калодзінскіх лясах і брыгадзе «Беларусь» (камандзір А. Юркевіч) у раёне Шацка. Каля Мар'інай Горкі і Асіповіч адбіліся ад гітлераўцаў атрады Другой і Трэцяй Мінскіх брыгад.

Пад націскам буйных сіл праціўніка брыгады «Буравеснік», «Беларусь», Трэцяя Мінская імя Будзёйнага і атрад асобага прызначэння імя Калініна вымушаны былі адыйці і заняць абарону ўздоўж ракі Пціч. Тут яны двое сутак стрымлівалі шалены націск гітлераўцаў. Спрабам ворага наблізіцца да абароны партызан перашкаджала балота. Таму гітлераўцы вялі гарматна-кулямётны абстрэл з танкаў з вялікай адлегласці. Неаднаразовыя атакі карнікаў каштавалі ім вялікіх страт. Уздоўж ракі на балочце валяліся трупы фашысцкіх салдат.

На агонь гітлераўцаў адказвала партызанская артылерыя і кулямёты. На правым і левым флангах партызанскай абароны немцы спрабавалі навесці пераправу праз раку Пціч, але бранявік Трэцяй Мінскай партызанскай брыгады імя Будзёйнага імкліва курсіраваў уздоўж абароны і разганяў варожых сапёраў.

У раён ракі Пціч гітлераўскае камандаванне падцягнула новыя сілы рэгулярных войск, у неба бесперапынна ўзнімаліся самалёты. У партызан канчаліся снарады і патроны. У такіх умовах затрымаць праціўніка на Пцічы было немагчыма.

Па ініцыятыве Мінскага падпольнага гаркома партыі была арганізавана сустрэча камандзіраў і партыйных работнікаў. У час гэтай сустрэчы дамовіліся аб адназначнай сіламі прарывацца з акружэння ў некалькіх напрамках, каб збіць з панталыку праціўніка. Брыгады «Буравеснік», Трэцяя Мінская імя Будзёйнага і атрад імя Калініна павінны былі выйсці ў Уздзенскі раён, брыгада імя Суворова праз шашу Мінск—Слуцк — у Калындскі, брыгада «Беларусь», Другая Мінская і атрад «Градава» (С. А. Ваўшасавы) — у Асіповіцкі раён.

Гэты плап быў здзейснены. Партызаны прарвалі шматлікія ланцугі гітлераўцаў і выйшлі ім у тыл. Разам з партызанскімі падраздзяленнямі выйшлі з акружэння падпольныя райкомы партыі і камсамола і Мінскі падпольны гарком КП(б)Б. Больш тыдзень партызанскія брыгады і атрады на поўдзень ад Мінска вялі жорсткія баі з нямецкімі войскамі. За перыяд блокады партызаны страцілі 107 чалавек забітымі і каля 140 раненымі. Страты гітлераўцаў былі ў некалькі разоў большыя. Толькі ў адным баі пад Рудзенскай брыгада «Буравеснік» на чале з Міхаілам Мармул'евым, заманіўшы батальён гітлераўцаў у пастку, знішчыла яго амаль поўнаццю.

Памочнік камісара брыгады па камсамолу Леанід Бельскі з групай байцоў прыкрываў адыход брыгады імя Будзёйнага. Яго група, заняўшы зручны агнявы рубж, больш гадзіны стрымлівала націск фашыстаў, усеяўшы іх трупамі луг каля ўзлеску.

Калі боепрыпасы ўжо канчаліся, ён загадаў сваім падначаленым адыходзіць, а сам застаўся іх прыкрываць. Пацуўшы апошні стрэл і аўтамат сціх. Карнікі акружылі героя і хацелі ўзяць яго жывым, але Леанід Бельскі падарваў сябе і фашыстаў гранатай.

Апошняя блокада гітлераўцаў, як і папярэдняя, правалілася. Партызаны вярталіся на свае базы і ўзмацнілі ўдары па ворагу, дапамагаючы Савецкай Арміі ачышчаць родную зямлю ад фашысцкай нечысці. 20 чэрвеня яны выйшлі на чыгунку і ўдзельнічалі ў правядзенні трэцяга этапу «рэйкавай вайны», у выніку якога перавозны вайсковых грузаў па сталёвых магістралях былі дэзарганізаваны.

Партызанскія атрады і брыгады атрымалі загад аб захопе перапраў праз рэкі і ўзаемадзеянні з часцямі Савецкай Арміі. Брыгады імя Суворова і Другая Мінская занялі абарону на Пічы ў раёне Жыціна і ўтрымлівалі пераправы, вядучы баі з гітлераўцамі.

Трэцяя Мінская брыгада імя Будзёйнага разам з атрадам імя Калініна рушыла на разгром дражынскага гарнізона гітлераўцаў, каб ачысціць шлях на Старыя Дарогі. Чэрвеньскай почку партызаны незаўважна падышлі да вёскі Дражня. Следам за разведгрупай дзве пары коней цягнулі бранявік, каб не рабіць лішняга шуму. Метраў за сто ад гарнізона выпрагалі копей, і Віктар Казакоў накіраваў бранявік прама на вароты, якія адразу ж разляцеліся. Следам за браневіком кінуліся партызаны, пераз земляны насып і калючы дрот паляцелі гранаты. Гітлераўцы выскоквалі з казарм пад кулі партызан. Да світання гарнізон быў поўнаццю разгромлены.

Брыгада імя Фрунзе разам з рэгулярнымі часцямі ўдзельнічала ў вызваленні Слуцка. Партызаны брыгады «Буравеснік», Трэцяя Мінская імя Будзёйнага, атрадаў імя Калініна, «Градава» (С. А. Ваўшасова) і іншыя ўдзельнічалі ў ліквідацыі акружанай пад Мінскам вялікай групыкі немцаў.



## Яраслаў ІВАШКЕВІЧ

Выдатны польскі паэт, праяік, драматург, публіцыст, грамадскі дзеяч і нястомны змагар за мір Яраслаў Івашкевіч нарадзіўся 20 лютага 1894 года ў сяле Кальніку ля Кіева. З 1918 года жыве ў Варшаве. Яшчэ ў 20-я гады быў вядомы як аўтар шматлікіх зборнікаў вершаў, апавяданняў, апавесцей. Але сапраўдны росквіт таленту Я. Івашкевіча прыпадае на пасляваенны час.

Вершы для падборкі ўзяты са зборнікаў: «Вясеннія косы» (1954 г.), «Цёмныя сцэжкі» (1957 г.) і «Заўтра жніво» (1963 г.).

### МІР

Не прыляціць, як голуб ранкам,  
Як напрудвесні цёплы вецер,  
Не ўспыхне яркаю маланкай  
Мір на планеце.

Сам не распусціцца з пупышак,  
Як у садах маёвых квецень,  
І не зляціць з нябеснай цішы  
Мір на планеце.

Народзіцца ён з нашай волі  
І з веры нашай у бяссмерце,  
З імкнення да найлепшай долі,  
Мір на планеце.

Яго мы замацуем працай,  
Каб чорных дзён не ведаць дзецям,  
І будзем дружна ўсе змагацца  
За мір і шчасце на планеце.

Пад старасць на самоце  
Ты, песня, будзь са мною,  
Хто сівізу паглядзіць  
Пяшчотнаю рукою!

Пабудзь са мною, слова,  
Пабудзь са мной, звон струнны,  
Каб не было чаканне  
Такім журботным, сумным.

Спадзе туман расою  
На скалы і на травы,  
Маё чало астудзіць  
Спеў ціхі і ляскавы,

Той спеў, што плыў спакойна  
Калісьці на Падгаллі,  
Пабудзь са мною, песня,  
Развей трывогі, жалі.

Мы разам паспяваем,  
Падумаем, каханка.

Пабудзь са мною, песня,  
Да самага да ранку.

Спаць не даюць мне зоркі,  
Гараць у небе сінім,  
А можа, то не зоркі —  
Салодкія ўспаміны

Аб тым жыцці пражытым,  
Аб тым жыцці шалёным,  
Аб тым духмяным сене,  
Аб пошуме зялёным.

Пад старасць на самоце  
Не спіцца ціхай ноччу,  
Здаецца: за сцяною  
Касец касой ляскача,

Да самага світанку  
Пад вокнамі блукае,  
А на світанку травы  
Касою з ног збівае...

Пабудзь да ранку, песня,  
Пагавары са мною,  
Пакуль яшчэ не зрэзаў  
Мяне касец касою.

Пасля сябе пакіну род  
І чары слоў, і хмары сноў,  
Каханню ўзлёт і вуснаў мёд,  
З якіх паэт узнікне зноў;

Пакіну цёплы поціск рук  
І ўсмешку з водбліскам зары,  
Як успамін забытых мук,  
І бор стары, і сад стары;

Пакіну свой абжыты дом  
У промнях дня, у пене дрэў;  
Пакіну гром за цвінтаром  
І над магілай птушак спеў;



Пакіну ля густых прысад  
Мярэжы сонечных сцяжын,  
Пакіну — ці ты чуеш, браті —  
Гук, што мог слухаць я адзін.

### З НІЗКІ «ЗАЎТРА ЖНІВО»

Новыя дзеці,  
Такія ж, як і беглі за мной  
На вуліцы святой Варавары,  
Нагодкі аксамітных вярціняў.

Дзеці з голымі ножкамі,  
Я ўжо ведаю, для чаго служаць такія  
ножкі,

Калі даспяваюць, як фасоля, як буркі,  
Яны ж не ведаюць.

Стаяць, смяюцца, шапочуць,  
Такія ж самыя.

Ах, як цёпла на сонцы!  
Вада халодная.

Вялікая хмара  
Адкрываецца, як надрэзаная  
Луста хлеба.

Цёпла,  
Заўтра пачынаецца жніво.

Зашыцца ў кут драўлянай хаты,  
Няхай у вокны дождж сячэ,  
І не выходзіць з смугі прынаднай,  
А толькі думаць: яшчэ, яшчэ.

Няхай пакоўкы ліст палае  
І плачуць шыбы да цямна,  
Алень рагамі затуляе  
Квадрат лівовага айна.

Няхай размытыя дарогі,  
Цяжкую мокрую зямлю  
І тое голле, тыя рогі,  
На верш вільготны я размялю.

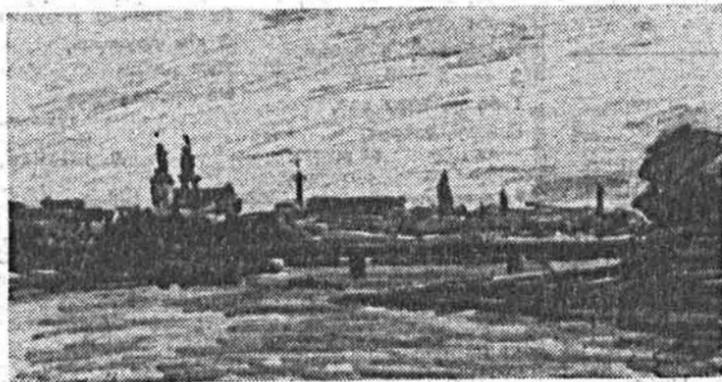
Але ў пачуццях не змарнець мне,  
На ўцёкі не здабыць праваў, —  
Дадзку няма ўжо цэлы месяц,  
А заўтра — жніво.

З польскай перакладу Хв. ЖЫЧКА.

### У ПОЛЬСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІЦЫ

Нядаўна мастак І. Капалін разам з групай беларускіх журналістаў пабываў у Польскай Народнай Рэспубліцы. Маршрут пезда дружбы пралягаў праз гарады Варшава—Лодзь—Кранкаў—Занкапане. Творчыя работнікі з Беларусі наведалі гістарычныя і памятныя месціны, музеі ПНР.

Накіды з бланкота мастака, якія мы прапануем нашым чытачам, зроблены ў дарозе і занатоўваюць вуліцы і плошчы буйнейшых гарадоў рэспублікі.



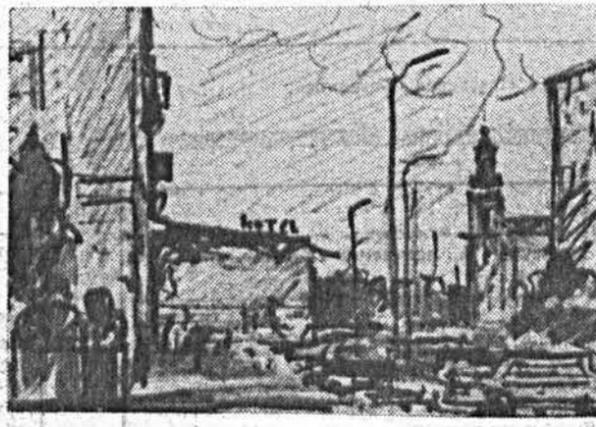
Кранкаў. Вісла.



Помнік Т. Касцюшкі ў Варшаве.



Лодзь.



Варшава.

Калентыў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» выказвае глыбокае спачуванне фотакарэспандэнту газеты У. А. Круну ў сувязі з напатнаўшым яго вялікім горам — смерцю маці Вольгі Дзмітрыеўны.

**А**ЛО! Хто гаворыць? Пан дырэктар заняты. Слухаю. Школьны таварыш? Па прозвішчы Завістоўскі? Зараз праверу. У мяне пад рукой усе спіскі школьных таварышаў пана дырэктара. Чацвёрты «Б» клас? Так-так... Чацвёрты «Б», ёсць: Завістоўскі. У вас была звычка называць пана дырэктара «качанай галавой», хоць пан дырэктар вельмі гэтага не любіў. І менавіта вы ўкінулі пана дырэктару крапіву ў штонікі на ўроку гімнастыкі, пасля чаго, калі пан дырэктар слухна паскардзіўся настаўніку, вы назвалі пана дырэктара дапасчыкам і паабяцалі зрабіць з яго носа пэндзаль, што і зрабілі. Слухаю. Іарты? Можна быць, але, на жаль, пан дырэктар вельмі заняты. У бліжэйшыя дні таксама не будзе мець часу. Да пабачэння. (Кладзе трубку, пасля чаго зноў званок тэлефона). Слухаю. Так, сакратарка дырэктара Кавальскага... Хто гаворыць? Пан Слупчак? Дырэктар вельмі заняты. З вамі абавязкова будзе гаварыць? Ах, вы школьны таварыш пана дырэктара... Так,



Януш АСЭНКА

# Школьныя ГАДЫ

МАНАЛОГ САКРАТАРКІ

сапраўды, успамінаю... Слупчак, сёмы «В» клас... Я зараз сёе-тое праверу... А, так, вы былі першым у класе на матэматыцы... Ну, вядома, здараюцца такія здольныя... Вы таксама адмовіліся даць спісаць пана дырэктару на экзамене, з-за чаго пан дырэктар пераблытаў лагарыфмы з дробамі і вымушаны быў застацца на другі год... Так, згодна, што гэта забавна; вядома ж, дырэктар хацеў бы пагутарыць з вамі і ўспомніць даўнія гады, але, на жаль, у пана дырэктара зусім няма часу і нішто не гаворыць за тое, што калі-небудзь для вас будзе... Бывайце. (Кладзе трубку, званок тэлефона). Ало! Так, гэта

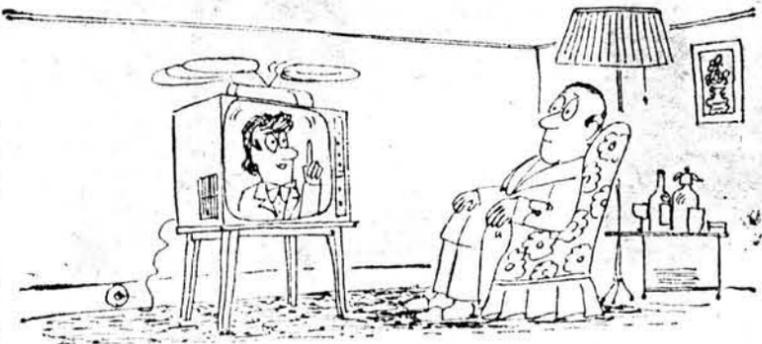
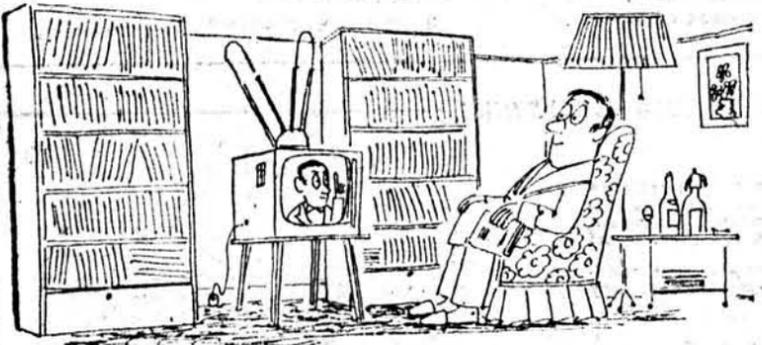
сакратарыят. Хто гаворыць? Пан Гловач? Дырэктар заняты. Пан дырэктар быў вашым вучнем? Калі? У пятым класе? Хвіліначку... Гэта вас вучні прызвалі «Турніс»? Ну, мянушка, як кожная ішшая... Вы, напрыклад, звычайна называлі пана дырэктара «тупым крэцінам» альбо «дубінай»... Так, вядома, гэта старая гісторыя... І вы таксама гаварылі, што пан дырэктар дарэмна займае ў класе месца, якое па праву належыць нейкаму нармальна развітаму хлопчыку, падірэс-ліваючы пры гэтым, што школа звычайная, а не для недарзвітых... Так, двойка за паўгоддзе была вялікім ударам для пана дырэктара... Не,

пан дырэктар заняты і ў бліжэйшыя гады будзе таксама перагружаны працай... Прашу класці трубку, бо ў мяне размова з міжнароднай. Да пабачэння. Ало! Міжград? Вяла Падляска? Так, слухаю... Хто? Славікевіч? Я ўжо тысячу разоў гаварыла, што ў пана дырэктара няма часу... Немагчыма! Што? Гэта не вы ўкінулі пана дырэктара ў сажалку на ўроку аб размнажэнні жаб? А хто?... Гамбачэўскі? Як вы можаце зваліваць адказнасць на таварыша? Ці так павінен паводзіць сябе прыкладны вучань? Не, пане Славікевіч, гэта вы штурхнулі пана дырэктара, яшчэ вы гаварылі, што гэта пана дырэктару патрэбна, бо пан дырэктар ніколі не мыецца... Што? Гэта таксама сказаў Гамбачэўскі? Вы спрабуеце абяславіць школьнага таварыша... Што? Вы давалі пана дырэктару спісаць кантрольную работу па польскай літаратуры? Што за выдумка! Пан дырэктар ніколі не спісваў! Нахабства! Да пабачэння! (Кладзе трубку, званок). Слухаю... Так, пан дырэктар, разумею... Пазваніць старшыні Гамбачэў-

скаму і прасіць знайсці хвіліну вольнага часу, каб прыняць пана дырэктара... Разумею... Так, так, школьны таварыш. Хвіліначку. (Набірае нумар). Ало! Ці маю прыемаць гаварыць з сакратаркай пана старшыні Гамбачэўскага? Я звана па даручэнню дырэктара Кавальскага... Дырэктар просіць пана старшыню зрабіць ласку яго прыняць... Як гэта — вельмі заняты? Але ж ён, напэўна, знойдзе хвілінку. Дырэктар — школьны таварыш старшыні. Слухаю. Добра, пачакаю... Так, так, чацвёрты «А» клас... Так, такі невысокі... «Дубіна»? «Тупы крэцін»? Так, гэта пан дырэктар! Даносчык? А так, так, Слупчак зрабіў яму з носа пэндзаль на ўроку гімнастыкі... Што? Немагчыма! Значыць, гэта пан старшыня штурхнуў пана дырэктара ў сажалку на ўроку аб размнажэнні жаб? Цудоўны жарт! І гаварыў, што гэта яму не пашкодзіць? Забаўна! У аўторак у восем? Ах, як абрадуецца пан дырэктар!

Пераклад з польскай А. МАЖЭНКА.

Мал. Леа ЗАХОРСКАГА.



3 часопіса «Польскае абзорненне».

Г. САФРЫН

## АБ НЕГАВАРЛІВАСЦІ

Мой сусед, Караль Пшытыльскі, з усіх маіх знаёмых заслугоўваў найбольшай павагі. Сціплы, ветлівы, працавіты, без ніякіх загап. Пры гэтым вельмі стрыманы ў гаворцы. Гэтая негаварлівасць прывяла да таго, што хутка ў яго з'явілася мянушка «Маўчун з вуліцы Шкарповай».

Аднаго ранку спаткаў яго каля хаты.

Пачаў звычайна:  
— Што робіш, браток?  
— Ат...  
— А ці здаровая жонка?  
— Эт...  
— А дзеці?  
— Эх...  
— Ну, а як там з заробкам?  
— Ох!  
— Усяго добрага, браток!  
— Будзь здаровы, — адгукнуўся ён праз хвіліну. — Разумееш, калі трохі чалавек пагамоніць так, як я, то робіцца неяк лягчэй на сэрцы...

Пераклад з польскай.

В. БРУДЗІНСКІ

## ФРАЗЫ

□ Дарога на Парнас пазначана шкелетамі незаканчаных аповесцей і драм.  
□ Змест і форма ў яго — з мінулага стагоддзя, але бягзгудзіца — на ўзроўні будучых пакаленняў.  
□ Што рэкамендуе на бліжэйшы сезон дыктатары літаратурнай моды?  
— Сябе.  
□ Вокліч: «Кароль голы!» чуюцца часцей у версіі: «Кароль быў голы!», а найчасцей у версіі: «Былы кароль быў голы!».  
□ Па некалькі разоў мы чытаем не столькі тыя кніжкі, якіх не зразумелі, колькі тыя, аўтары якіх зразумелі нас.  
□ Факты, як людзі — адны крычаць, іншыя, хоць яны многа могуць сказаць, амаль не чуны.  
□ Здараецца, што масавы глядач і масавы чытач атрымліваюць пошту, не ім адрасаваную.  
□ Гэта выдатны пісьменнік, бо ў яго многа чытачоў.  
— Ці ж катастрофа больш ад таго, калі яе наглядае больш асобі?

Пераклад з польскай.

## СЯБРЫ

БАЙКА

Псябравав  
З Ягняткам Вол.  
Малога Вол  
На луг прывёў.  
Яны там скублі траўку,  
А затым  
Пайшлі драмаць  
У зялёныя кусты.  
І тут к ягняці  
Падышла Лісіца:  
— О, божа, ты, Ягня,  
Зусім дурніца,  
Псябравав з Валом,  
З такой тупіцай.  
Табе не пара вол,  
Пайшлі, сябрук,  
са мною:

Я знаю месца  
З добраю траваю.  
Там луг зялёны,  
Чыстая вада...  
І ўцякло Ягнятка  
Ад Вала,  
Пайшло з Лісой  
У лясныя далі...  
І з той пары  
Ягня не адшукалі.

Як вырашыш разумна,  
З кім дружыць,  
Дык потым  
Не прыходзіца  
тужыць.  
Пераклад  
В. ШЫМУК.

Мікола ЧАРНЯЎСКІ.

## АХВЯРА МОДЫ

Сыночка люблага  
Лявонкам  
Змалку мама звала.  
І ў цырульні  
«Пад нульўку»  
Яго падстрыгала.  
А калі хлапчук  
Падрос —  
Стрыгся сам.  
Часцей — «пад бокс».  
Вось ён вырас...

Час імклівы  
Шмат прычосак  
Новых даў.  
Сам жа носіць  
Вусы, грыву,  
Як мяцёлка,  
— Барада.  
Ён зарос,  
Закасмилеў.  
Не Лявонка ён,  
А — Леў!

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР, Мінск.

## «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 33-22-19, бухгалтэры — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУРЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. П. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.